

UNIVERZITA KARLOVA
KATOLICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA
Katedra systematické teologie a filosofie

Mário Pätoprstý

**Pojem Zjavenia v teológii
Averyho Dullesa a Geralda O'Collinsa**

Diplomová práce

Vedoucí práce: doc. ThLic. Mgr. Denisa Červenková, Th.D.

Praha 2022

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 17. května 2022

Mário Pätoprstý

Bibliografická citace

Pojem Zjavenia v teológii Averyho Dullesa a Geralda O'Collinsa [rukopis]: diplomová práce / Mário Pätoprstý ; vedoucí práce: Denisa Červenková. -- Praha, 2022. -- 85 s.

Anotace

Diplomová práce představuje vybranou část fundamentální teologie dvou významných fundamentálních teologů 20. století: Averyho Dullese a Geralda O'Collinse. První část práce přiblíží celkový kontext myšlení (život a dílo) obou teologů. Další část se zaměří na analýzu konkrétních teologických studií, které se zabývají pojmem zjevení, zaměřím se především na Dullesovy knihy *Revelation Theology: A History, Models of Revelation* a základní O'Collinsovy texty k tématu: *Fundamental Theology, Rethinking Fundamental Theology, Revelation*. Pokusím se popsat základní rysy jejich chápání pojmu a modelů zjevení a porovnat výhody a limity obou teologických perspektiv.

Klíčová slova

zjevení, fundamentální teologie, teologie 20. století, Avery Dulles, Gerald O'Collins

Abstract

The diploma thesis presents a selected part of the fundamental theology of two important fundamental theologians of the 20th century: Avery Dulles and Gerald O'Collins. The first part of the work introduces the overall context of thinking (life and work) of both theologians. The next part will focus on the analysis of specific theological studies, that deal with the concept of revelation, I will focus mainly on Dulles's books *Revelation Theology: A History, Models of Revelation* and primary O'Collins texts on the topic: *Fundamental Theology, Rethinking Fundamental Theology, Revelation*. I will try to describe the essential features of their understanding of the concept and models of revelation and compare the advantages and limits of both theological perspectives.

Keywords

revelation, fundamental theology, theology of 20th century, Avery Dulles, Gerald O'Collins

Počet znaků (včetně mezer): 142 884

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval doc. ThLic. Mgr. Denise Červenkové, Th.D. za její trpělivý a vstřícný přístup při konzultacích a za cenné rady a připomínky při vedení mé diplomové práce.

Obsah

Úvod.....	7
1. Kontext myslenia a diela.....	9
1.1. Avery Dulles.....	9
1.2 Gerald O'Collins	18
2. Zjavenie.....	27
2.1 Druhý vatikánsky koncil a fundamentálna teológia	28
2.2 Koncept Zjavenia podľa Averyho Dullesa.....	31
2.2.1 Dulles v debate s Latourelloom	31
2.2.2 Premeny v chápaní Zjavení.....	32
2.2.3 Modely Zjavenia	35
2.2.4 Zjavenie ako symbolická forma komunikácie	38
2.3 Koncept Zjavenia podľa Geralda O'Collinsa.....	42
2.3.1 Mediátori zjavenia.....	43
2.3.2 Modely zjavenia.....	48
2.3.3 Zjavenie a spása	50
2.3.4 Základné a závislé zjavenie.....	54
2.3.5 Zjavenie, viera a tradícia.....	57
3. Porovnanie Zjavenia u Dullesa a O'Collinsa, prednosti a limity.....	65
Záver	76
Zoznam použitých skratiek	80
Zoznam literatúry	81

Úvod

Predkladaná diplomová práca si kladie za cieľ predstaviť život a dielo dvoch významných teológov 20. storočia Averyho Dullesa a Geralda O'Collinsa. Výber týchto dvoch teológov spočíval v ich prínose pre teológiu zjavenia, ktorú se pokusím priblížiť v nasledujúcich kapitolách a ktorá podľa môjho názoru dobre ukazuje, ako sa vo fundamentálnej teológii po Druhom vatikánskom koncile rozvíja základná línia uvažovania o kategórii Zjavenia. Dielo obidvoch jezuitských teológov predstavuje nezanedbateľný impulz, s ktorým sa musí konfrontovať každý ďalší autor, ktorý sa dnes zaoberá teológiou Zjavenia.

Prvá kapitola predkladanej diplomovej práce sa zameriava na kontext myslenia a diela obidvoch teológov. Cez životné osudy oboch sa budem snažiť priblížiť udalosti, miesta a osoby, ktoré ich ovplyvňovali a ktoré ich doviedli až k tomu, že sú dnes pokladaní za najvýznamnejších teológov doby. Životopisné údaje, čerpám buď z autobiografických diel (Gerald O'Collins), alebo základných biografických spracovaní ich súčasných životopiscov.

Druhú časť predloženej práce venujem analýze ich diel z pohľadu teológie zjavenia. Zjavenie som si vybral z dôvodu, že je to časť fundamentálnej teógie, ktorá je podľa môjho názoru nezabudnuteľná a dôležitá pre každú ďalšiu reflexiu o Bohu a jeho pôsobení v dejinách spásy. Zjavenie nám slúži na to, aby sme vôbec mohli hovoriť o Bohu, ktorý sa nám dáva poznať prostredníctvom Božieho sebazdieľania. Obidvaja teológovia sa tejto téme venovali celý svoj profesionálny život a sú inšpiráciou pre veľa ľudí. V predloženej diplomovej práci sa snažím ponúknuť ich najzásadnejšie myšlienky z teológie zjavenia, ktoré podľa môjho názoru presahujú väčšinu teológov. Toto ponímanie zjavenia budeme analyzovať na základe ich kníh, ktoré sú v rámci teologickej obce hodnotené ako najviac prínosné. Pri Avery Dullesovi som sa zameril na knihy: *Revelation Theology: A History, Models of Revelation*. Pri Geraldovi O'Collinsovi som upriamil pozornosť na knihy: *Fundamental Theology, Rethinking Fundamental Theology, Revelation*. Obaja autori sa k téme vyjadrovali aj v ďalších knihách a časopiseckých štúdiách, ich závery sa však obsahovo výrazne nelíšia od toho, čo nájdeme v spomínaných knižných publikáciách, ktoré analyzujem v druhej kapitole. Nezostanem však iba pri popise konceptu Zjavenia u každého z obidvoch vybraných autorov, v tretej kapitole predkladanej diplomovej práce sa budem snažiť poukázať na

ich prednosti a limity ich chápania Zjavenia. Táto časť bude zameraná na porovnanie poňatie zjavenia u oboch autorov a následným porovnaním rôznych aspektov teológie zjavenia.

Vpredkladanej diplomove práci by som rád naviazal na práce autorov, ktorý sa oboma teológmi zaoberali. Pri Avery Dullesovi by som chcel nadviazať na Františka Štěcha a Rossa A. Shecterleho, a pri Gerladovi O'Collinsovi na Davida Glasowa a Jose Georga Palakuzha.

1. Kontext myslenia a diela

V tejto prvej kapitole sa budeme snažiť priblížiť životný príbeh obidvoch významných teológov dvadsiateho storočia Averyho Dullesa a Geralda O'Collinsa. Na významných udalostiach ich života sa snažíme priblížiť ako, kým a čím mohli byť ovplyvnení.

1.1. Avery Dulles

Avery Dulles sa narodil 24.8.1918 v mestečku Auburn, v štáte New York. Jeho rodičia boli Janet Pomeroy Avery Dulles a John Foster Dulles.¹ Dullesovci sa tradične hlásili k presbyteriánskej konfesii, avšak začiatkom 20. storočia bola rodina úplne sekularizovaná a náboženstvo v nej nehralo žiadnu úlohu.² Napriek tomu bol Avery Dulles pokrstený v presbyteriánskej cirkvi.³ Pochádzal z významnej americkej rodiny, ktorá mala silný politický vplyv v rámci USA.⁴ Avery Dulles mal dvoch súrodencov – John Watson Foster Dulles (1913–2008) a Lillias (1914–1987). Počas detstva vyrastal v náboženskej atmosfére, ktorá nadväzovala na liberálne presbyteriánske dedičstvo od starých rodičov.⁵ Avery mal obrovskú výhodu, pretože sa mu dostalo excelentného vzdelania na najlepších súkromných školách v USA aj v Európe.⁶ Počas svojho detstva v 20–tych rokoch 20. storočia sa zúčastňoval spolu s rodičmi na aktivitách presbyteriánskej cirkvi. Dullesovi rodičia vytvorili Americký puritánsky sabat (American puritan sabbath) pre svoje deti, tento sabat znamenal to, že sa deti nemohli v nedeľu hrať žiadne hry.⁷ Spomienky na víkendy a letá strávené spolu s rodinou boli pre neho nezabudnuteľné a plné inšpirácií.⁸ V dvanástich rokoch sa jeho rodičia rozhodli, po ich vzore a vzore jeho starých rodičov, že bude študovať v zahraničí. Nastúpil na prestížnu internátnu školu vo Švajčiarsku, založenú v roku 1880 - Institut Le Rosey.⁹ Dullesovi rodičia sa snažili poskytnúť synovi najlepšie dostupné vzdelanie a preto na

---

¹ porov. ŠTĚCH, František. Tu se jim otevřely oči: zjevení, víra a církev v teologii kardinála Avery Dullese SJ. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2011, s. 21.

² porov. Ibid., s. 22.

³ porov. CAREY, Patrick W., Avery Cardinal Dulles, SJ: A Model Theologian, 1918-2008, Paulist Press, 2010, s. 1.

⁴ Jeho otec bol právnik a počas prezidenta Eisenhowera bol štátny sekretár. Dullesova rodina má dlhú históriu, ktorá je veľmi dobre zdokumentovaná. Pochádzajú z Írska a v druhej polovici 18. storočia prišli do USA. Averyho predkovia zastávali veľmi významné štátne funkcie a funkcie v presbyteriánskej cirkvi. porov. Ibid. s. 2–9.

⁵ porov. Ibid., s. 13.

⁶ porov. Ibid.

⁷ porov. Ibid.

⁸ porov. Ibid., s. 15-40.

⁹ porov. Ibid., s. 15-16.

jeseň 1932 pokračoval na Choate School vo Wallingfort, v štáte Connecticut, ktorá slúžila na vzdelávanie členov elitných rodín.¹⁰

Počas rokov 1932–1936 publikoval niektoré básne a články v študentských novinách Choate Literary Magazine.¹¹ V roku 1935 s esejou „Contemporary Van Gogh“ vyhral First Honorable Mention v Atlantic Monthly’s.¹² V tých časoch bol zameraný na umenie a nie na filozofiu alebo náboženstvo¹³. V teenegerských rokoch, ako sám priznal, dôveroval viac pokroku vedy a ľudskosti (*humanity*) ako náboženstvu a nemal skoro žiadne uznanie pre nadprirodzené náboženstvo (*supernatural religion*)¹⁴. Choate Avery Dulles ukončil v roku 1936.¹⁵

Jeho rozhodovanie o ďalšom štúdiu nebolo ľahké s ohľadom na tradíciu rodiny a spolužiakov.¹⁶ Nakoniec sa rozhodol pre Harvard, kde ho zaujalo štúdium stredovekého a renesančného umenia a histórie.¹⁷ Neskôr v jeho živote keď spomínal na Harvard hovoril: „Harvard nás urobil katolíkmi“. Používal to ako napodobnenie výroku Johna Henryho Newmana: „Oxford nás urobil katolíkmi.“¹⁸ Začiatok jeho štúdia bol charakteristický celonočnými párty, pitím a vynechávaním hodín. Ako poznamenával, bol to rok „búrlivý a chaotický“.¹⁹ V apríli 1937 však nastal zlom, pretože sa spolu s ďalšími dvoma spolužiakmi dostali do problémov so zákonom²⁰. Následne authority Harvardu rozhodli, že dvoch priateľov Averyho vylúčia a on dostane napomenutie. Táto jeho epizóda spôsobená jeho ľahkovážnym správaním, ktorá mala vážne dôsledky, znamenala pre Dullesa vytriezvenie z voľného študentského života.²¹ Späťne pri hodnotení prvého roku tvrdil, že bol osemnásťročný pozitivist a ateista a nezaujímali ho náboženské veci.²² Avšak ako neskôr priznal, jeho náboženský rozvoj bol zrýchlený

---

¹⁰ porov. CAREY, Patrick W. Avery Cardinal Dulles, SJ: A Model Theologian, 1918-2008, s. 17, Študoval tam napr. aj John Fitzgerald Kennedy (Avery Dulles a mladý Kennedy ukončili Harvard v tom istom roku – 1940).

¹¹ porov. Ibid.

¹² porov. Ibid., s. 18.

¹³ porov. Ibid..

¹⁴ porov. Ibid., s. 19.

¹⁵ porov. Ibid.

¹⁶ Princeton navštevoval jeho starý otec, otec, ujo Allen a brat; Yale si zase vybralo veľa jeho spolužiakov. Nakoniec si vybral Harvard. porov. Ibid., s. 21.

¹⁷ porov. Ibid.

¹⁸ porov. Ibid., s. 23.

¹⁹ Ibid.

²⁰ ukradli taxík a zadržala ich polícia a umiestnila do väzenia, porov. Ibid.

²¹ porov. Ibid.

²² porov. Ibid. s. 24.

niektorými kurzami, ktoré absolvoval ako prvák.²³ Na Harvarde popri politike a umení študoval i filozofiu, najviac ho zaujal Platón a Aristoteles.²⁴ Ako poznamenáva jeho životopisec, čítanie Aristotela a Platóna pomohlo Dullesovi uniknúť od pozitivizmu a scientizmu a skepticizmu o jeho bezprostrednej minulosti a dalo mu nový zmysel pre orientáciu a schopnosť pochopiť realitu.²⁵ Ako osobný konzultant mu bol pridelený Paul Doolin²⁶, katolícky konvertita, ktorý zohral zásadnú úlohu pre Dullesovu konverziu ku kresťanstvu.²⁷ Jeho záujem o históriu a filozofiu vyústil do prípravy záverečnej práce na tému mladého talianskeho renesančného učenca Giovanni Pico della Mirandola (1463-1494).²⁸ Jeho prácu odpublikoval Harvard University Press.²⁹ Táto práca s názvom *Princeps Concordiae Pico della Mirandola and the Scholastic Tradition* (1941) *poukazuje na Dullesov hlavný a dlhotrvajúci záujem o prijatie zjavenia myslou a srdcom, a zjavenie ako podstatu teológie a významnú disciplínu odlišnú od filozofie.*³⁰ Harvard College ukončil v roku 1940.

Počas jeho štúdií sa zaoberal myšlienkami na náboženstvo a zameral sa na svoje vlastné náboženstvo, ktoré sa stalo pre neho prvoradé.³¹ V jeden deň vo februári 1938 pri čítaní Augustínovho diela *O Božej obci*, ako sám popisuje, prestal čítať a išiel na dlhú prechádzku popri Charles River, kde mal zážitok, ktorý môže byť nazývaný náboženskou skúsenosťou, nové zjavenie o božej „účelnosti“. ³² Toto „zjavenie“ božej prítomnosti ho vtiahlo do prítomnosti Boha v jeho vlastnom živote a vyvolalo to od neho úkon viery.³³ Bezprostredne po tomto zážitku sa zahĺbil do modlitby na kolenách, tak ako bol naučený z detstva a dal si predsavzatie, že bude v modlitbe čítať a meditovať (*prayerfully read and meditate*) jednu kapitolu Nového Zákona každý deň.³⁴ Po dlhom váhaní a skúšaní rôznych protestantských denominácií, s ktorými sa stretol, a sklamaný zo skúsenosti s protestantskými kostolmi, rozhodol sa vstúpiť do

---

²³ porov. CAREY, Patrick W. *Avery Cardinal Dulles, SJ: A Model Theologian, 1918-2008*, s. 24.

²⁴ porov. ŠTĚCH, František. *Tu se jim otevřely oči* s. 24.

²⁵ porov. CAREY, Patrick W. *Avery Cardinal Dulles, SJ: A Model Theologian, 1918-2008*, s. 26.

²⁶ Paul Doolin, profesor, s ktorým viedol Dulles dlhé debaty o literatúre, filozofii, politike a histórii. Bol prvým kontaktom pre Dullesa s katolíckym intelektuálom. Dulles ho volal Platonista ale Augustián, kvôli jeho filozofii lásky. porov. *Ibid.*, s. 27.

²⁷ porov. ŠTĚCH, František. *Tu se jim otevřely oči* s. 25.

²⁸ CAREY, Patrick W. *Avery Cardinal Dulles, SJ: A Model Theologian, 1918-2008*, s. 35.

²⁹ porov. *Ibid.*, s. 36-37.

³⁰ porov. *Ibid.*, s. 37.

³¹ porov. *Ibid.*, s. 40.

³² porov. *Ibid.*, s. 42.

³³ porov. *Ibid.*, dlhší popis je uvedený v tejto knihe

³⁴ porov. *Ibid.*, s. 43.

katolíckej cirkvi.³⁵ Jeho vedomosti o katolíckej bohoslužbe boli však minimálne.³⁶ Bol priťahovaný katolíckou teológiou a filozofiou, keď študoval stredoveké a renesančné myslenie.³⁷ Začal čítať diela Etienna Gilsona, Jacquese Maritaina, Karla Adama, Cyrila Charlieho Martindalea a mnoho ďalších.³⁸ Na jeseň v roku 1940 sa rozhodol, že musí urobiť dôležité rozhodnutie ako vstúpiť do katolíckej Cirkvi, a tak požiadal o radu Catherine Clark.³⁹ Catherine Clark bola americká tradicionalistická katolícka spisovateľka, pedagogička a laická rehoľná sestra, ktorej tradicionalistické názory boli kontroverzné, zastávala Feeneyho a doslovne prijala doktrínu *Extra Ecclesiam nulla salus*, keď verila, že spása nie je možná mimo katolíckej cirkvi. Cathrine Clark odporučila Dullesovi otca Edwina A. Quaina⁴⁰, ktorý ho šesť mesiacov pripravoval na vstup do katolíckej cirkvi.⁴¹ Otec Edwin A. Quain – jezuita, mal doktorát z gréčtiny a latinčiny na Harvarde. Počas rokov strávených na college Dulles do jesene 1940 si nechával náklonnosť ku katolíckej cirkvi pre seba⁴², avšak rodina sa mu to snažila vyhovoriť⁴³. Nakoniec po diskusiách s členmi rodiny jeho rozhodnutie akceptovali⁴⁴ a prijal podmienený⁴⁵ krst 26.11.1940 od otca Quaina. Jeho krstnými rodičmi boli Catherine Clarke a Christopher Huntington, ktorý bol asistentom dekana na Harvarde. Na jar roku 1941 prijal birmovanie z rúk biskupa Richarda J. Cushingona a Dulles si vybral meno Robert. Toto meno si vybral po jeho obľúbenom svätom, Robertovi Bellarminovi, jezuitskom teológovi.⁴⁶

Avery Dulles sa ako spoluzakladateľ podieľal na založení St. Benedict Center na jar 1941. Toto centrum slúžilo pre stretávanie sa s ostatnými študentmi.⁴⁷ V tomto centre v neskorých 40-tych rokoch 20. storočia pôsobil Leonard Feeney, SJ.⁴⁸ Ešte počas výstavby centra v neskorú jar išiel Dulles navštíviť sestru Evangeline od Ježiša v Karmelitánskom kláštore v Roxbury. Sestra Evangeline poznala túžbu Dullesa stať sa

---

³⁵ porov. ŠTĚCH, František. Tu se jim otevřely oči s. 28.

³⁶ porov. CAREY, Patrick W. Avery Cardinal Dulles, SJ: A Model Theologian, 1918-2008, s. 43-44.

³⁷ porov. Ibid., s. 44.

³⁸ porov. Ibid., s. 45.

³⁹ porov. CAREY, Patrick W. Avery Cardinal Dulles, SJ: A Model Theologian, 1918-2008, s. 45-51, Catherine Goddard Clark bola vedúca predajne kníh – The St. Thomas More bookstore, a neskôr pri vstupe do rímsko-katolíckej cirkvi sa stala Dullesovou krstnou mamou.

⁴⁰ porov. Ibid., s. 52.

⁴¹ porov. Ibid.

⁴² Mal už aj naplánovaný termín krstu 01.11.1940 avšak pre dôvody rodinných vyjasnení sa tento termín posunul.

⁴³ porov. Ibid., s. 54.

⁴⁴ porov. Ibid., s. 54-57.

⁴⁵ V tých časoch sa krst konvertitom z protestanstva udeľoval podmiennečne. porov. Ibid. s. 57.

⁴⁶ porov. Ibid., s. 61.

⁴⁷ porov. Ibid., s. 62.

⁴⁸ porov. Ibid.

kresťanom a táto návšteva ho nesmierne ovplyvnila.⁴⁹ Najvýstižnejšie je toto ovplyvnenie vyjadrené jeho slovami v liste Zoé Merciérovej:

„po dvoch hodinách komunikácie so sestrou Evangeline od Ježiša som cítil, že pri odchode odchádzam z jedného miesta, kde sa veci skutočne dejú, preč z dynamy milosti a pravdy a do "sveta", ktorý je taký plný pohybu, ale taký prázdny od čistej, božskej, činnosti dokonalého odpočinku.“⁵⁰

Dulles po bombardovaní Pearl Harbour zmenil svoj postoj na pridanie sa USA do vojny v Európe⁵¹ a v roku 1942 vstúpil do služby u námorných síl USA.⁵² Počas vojny sa stupňovala inklinácia u Dullesa stať sa kňazom.⁵³ V roku 1946 sa zdôveril so svojou túžbou Feeneyovi, o ktorom pri jedno túžobnom rozhovore s jeho krstným otcom Christopherom Huntingtonom hovorí: „bez vedenia, ktoré som dostal od otca Feeneyho neviem, ako by som bol schopný dospieť k nejakému bezpečnému cieľu“⁵⁴ 14. augusta 1946 vstúpil do seminára spoločnosti Ježišovej pre provinciu New York – St. Andrew on Hudson.⁵⁵ Dulles strávil v noviciáte dva roky naplnené učením sa o jezuitských metódach spirituality, objavovaní túžob vlastnej duše, čítaním, bol to čas cvičení a odtrhnutia sa od okolitého sveta s cieľom dosiahnutia jednoty s Bohom.⁵⁶ Život v noviciáte je veľmi „režimový“ a všetci musia dodržiavať pravidlá rádu bez rozdielu spoločenského postavenia v okolitom svete. V Dullesovom prípade však nebola izolácia celková. Mohol byť v kontakte so svojou rodinou a s členmi St. Benedict Center prostredníctvom poštovej korešpondencie.⁵⁷ Dullesovi rodičia sa ťažko vysporiadávali s jeho konverziou ku kresťanstvu, avšak ich vzťah nijako neutrpel.⁵⁸ Na konci noviciátu v auguste 1948, Dulles zložil sľuby chudoby, čistoty a poslušnosti.⁵⁹ Počas štúdií na jezuitskom kampuse vo Woodstocku, ktoré absolvoval po dokončení noviciátu, sa venoval predovšetkým Tomášovi Akvinskému a Petrovi Lombardskému.⁶⁰

⁴⁹porov. CAREY, Patrick W. Avery Cardinal Dulles, SJ: A Model Theologian, 1918-2008, s. 63.

⁵⁰Ibid., s. 63.

⁵¹porov. Ibid., s. 66.

⁵²porov. ŠTĚCH František. Tu se jim otevřely oči, s. 29 a tiež CAREY, Patrick W. Avery Cardinal Dulles, SJ: A Model Theologian, 1918-2008, s. 66 – 93.

⁵³porov. CAREY, Patrick W. Avery Cardinal Dulles, SJ: A Model Theologian, 1918-2008, s. 94.

⁵⁴Ibid.

⁵⁵ŠTĚCH František. Tu se jim otevřely oči, s. 29.

⁵⁶porov. CAREY, Patrick W. Avery Cardinal Dulles, SJ: A Model Theologian, 1918-2008, s. 97.

⁵⁷porov. Ibid., s. 97-102.

⁵⁸porov. Ibid., s. 109-110.

⁵⁹porov. Ibid., s. 103.

Ako Dulles uviedol v jednom rozhovore pri spomienkach na Woodstock s Patrickom W. Careym: „na Woodstocku sme boli oveľa viac ovplyvnení Maréchalom a inými transcendentálnymi tomistami.“⁶¹ Woodstock ukončil v roku 1951 získaním licenciátu z filozofie.⁶² Následne bol pridelený na dva roky na Fordhamskú Univerzitu v New Yorku, kde vyučoval filozofiu v rokoch 1951 až 1953. Najviac ho nadchol pre ekleziológiu Gustav Weigel.⁶³ Gustav Weigel bol profesorom ekleziológie, pôsobil ako peritus (expert) na druhom vatikánskom koncile, bol expertom na protestantizmus a judaizmus.

Dulles sa v roku 1952 počas pôsobenia na tejto univerzite zaujímal o republikánsku kampaň na prezidenta. Za republikánov vtedy kandidoval Dwight David Eisenhower a Averyho otec sa veľmi angažoval. V tom istom roku získal Averyho otec čestný doktorát na tejto univerzite za jeho prácu v medzinárodných záležitostiach.⁶⁴ Po voľbách sa jeho otec stal štátnym sekretárom a Avery bol niečo ako celebrita fakulty.⁶⁵ Na začiatku leta 1953 sa Dulles vracia do Woodstocku, kde začína jeho štvorročný kurz teológie. Všetci profesori na tejto škole boli vzdelaní v neoscholastickej alebo tomistickej teológii tej doby, ale niektorí začali odbočovať zo scholastického ponímania a aplikovali svoju teológiu a niektorí začali využívať nové metódy v teológii a biblických štúdiách. Hlavnými predstaviteľmi tejto zmeny boli Gustave Weigel a John Courtney Murray, ktorí obaja boli peritus na druhom vatikánskom koncile.⁶⁶

Gustave Weigele, ako sme už poznamenali, mal na Averyho Dullesa veľký teologický vplyv a hlavne na jeho teologickú kariéru. Ich prvé blízke stretnutie bolo na kurzoch vedených Weigelom v rokoch 1953 -1954. Uviedol Dullesa do diel Maurice de la Taille a Oda Casela. Weigel zomrel v roku 1964 a Dulles preberá po ňom kurzy.⁶⁷ V roku 1953 vyučovali kurzy biblických štúdií na Woodstocku George Glanzman a Francis McCool, ktorí študentov približovali k novým kritickým otázkam súčasného učenia. Avery Dulles považoval tieto kurzy za stimulujúce a objavil systematické problémy o povahe zjavenia, ktoré novšie biblické štúdie predstavovali pre apologetiku a fundamentálnu teológiu.⁶⁸

---

⁶⁰ porov. ŠTĚCH František. Tu se jim otevřely oči, s. 29.

⁶¹ CAREY, Patrick W. Avery Cardinal Dulles, SJ: A Model Theologian, 1918-2008, s. 105.

⁶² porov. Ibid., s. 111.

⁶³ ŠTĚCH František. Tu se jim otevřely oči, s. 30.

⁶⁴ porov. CAREY, Patrick W. Avery Cardinal Dulles, SJ: A Model Theologian, 1918-2008, s. 113.

⁶⁵ porov. Ibid., s. 114.

⁶⁶ porov. Ibid., s. 118.

⁶⁷ porov. Ibid., s. 120-123.

⁶⁸ porov. Ibid., s. 122.

Jeho prvý teologický článok bol o Cyprianovom diele *De ecclesiae unitate* (*Church Unity and Roman Primacy in the Doctrine of St. Cyprian*).⁶⁹ V roku 1955 Avery publikoval spolu s Jamesom Damske a Robertom O'Connellom dielo *Introductory Metaphysics*.⁷⁰

Na konci formácie po troch rokoch bol Avery spolu so svojimi spolužiakmi vysvätený za kňaza. Bolo to 16.06.1956 a jeho svätiteľom bol kardinál New Yorku Francis Spellman. Táto udalosť neušla pozornosti médií a fotka z oslavy bola na titulnej stránke New York Times.⁷¹ Po vysvätení za kňaza sa vrátil dokončiť posledný rok teológie na Woodstock.⁷²

Počas posledného roku štúdia bol Avery poslaný do Münsteru v Nemecku, aby dokončil posledný rok svojej pastorálnej a spirituálnej formácie.⁷³ Čas strávený v Nemecku využil Dulles nielen na dokončenie formácie, ale aj na návštevu množstva Európskych centier pre ekumenické aktivity (Paríž, Amsterdam, Berlín, Paderborn, Heidelberg, Mainz a Niederaltaich). V lete 1958 tiež pracoval pre dve ekumenické centrá v Münsteru a Heidelbergu.⁷⁴

V priebehu posledného roku Weigel vyzval predstaveného jezuitov, aby poslal študovať Dullesa doktorát teológie do Ríma na Gregoriánsku univerzitu.⁷⁵ Avery Dulles prišiel do Ríma 10.10.1958 deň po smrti pápeža Piusa XII a intenzívne pracoval na dizertačnej práci u Jana Witteho s názvom: „*Protestant Churches and the Prophetic Office*“. V tejto práci sa zamerával na stopy cirkvi – vestigia ecclesiae. Túto prácu ako celok nikdy nepublikoval, a ako sám poznamenal, dizertačná práca bola „*common doctrine*“ po Druhom vatikánskom koncile.⁷⁶ V roku 1960 Dulles úspešne obhájil doktorskú prácu a vrátil sa do USA, kde mal miesto asistent profesor vo Woodstocku.⁷⁷ Počas druhého vatikánskeho koncilu ako veľa iných teológov, ktorí sa fyzicky nezúčastňovali koncilu, Avery Dulles sledoval debaty o „zdrojoch zjavenia“ (*The*

---

⁶⁹ porov. Ibid., s. 123, porov. *Church Unity and Roman Primacy in the Doctrine of St. Cyprian*, *The Theologian*, 1954, s. 33-48

⁷⁰ porov. Dulles, A., S. J., Damske, J., S. J., and O'Connell, R., S. J., "Introductory Metaphysics" *New York: Sheed & Ward*, 1955., porov. tiež CAREY, Patrick W. Avery Cardinal Dulles, SJ: *A Model Theologian*, 1918-2008, 115.

⁷¹ porov. CAREY, Patrick W. Avery Cardinal Dulles, SJ: *A Model Theologian*, 1918-2008, s. 129-130.

⁷² porov. Ibid., s. 132.

⁷³ porov. ŠTĚCH František. Tu se jim otevřely oči, s. 31 – Dulles – testimonial to grace.

⁷⁴ porov. CAREY, Patrick W. Avery Cardinal Dulles, SJ: *A Model Theologian*, 1918-2008, s. 134-135.

⁷⁵ porov. Ibid., s. 133.

⁷⁶ porov. Ibid., s. 148.

⁷⁷ ŠTĚCH František. Tu se jim otevřely oči, s. 33.

Sources of Revelation), ktoré boli čiastočne zapracované do kurzov vo Woodstocku.⁷⁸ Jeho životopisec uvádza, že o tomto období:

„Avery recenzoval francúzsky preklad Küngovej knihy z roku 1961, ako aj anglický preklad z roku 1962, pričom zdôraznil skutočnosť, že Küng videl Ducha Svätého ako zdroj obnovy a Krista a evanjelium ako normu obnovy. Niektorí by podľa Dullesa mohli považovať knihu za „radikálnu a nebezpečnú“ kvôli niektorým z jej odvážnych odporúčaní na reformu, ale Dulles si myslel, že by mohla podnietiť nejakú „zdravú diskusiu“ v cirkvi.“⁷⁹

Avery Dulles medzi prvým a druhým zasadáním koncilu zložil 15.08.1963 slávne sľuby a zavŕšil svoju formáciu u Jezuitov.⁸⁰ V roku 1964 zomrel otec Weigel a Dulles bol menovaný miesto neho do čestnej funkcie interpreta koncilu v USA.⁸¹ Pred Weigelovou smrťou Avery Dulles viedol kurzy na témy zjavenia a apologetiky, fundamentálnych a základných problémov teológov. Po smrti zaviedol nové kurzy zamerané na zjavenie, apologetiku a ekumenizmus. Tieto kurzy viedol spôsobom, aby reflektovali prácu koncilu.⁸²

Vo svojom vyučovaní sa zamerával najmä na význam zjavenia v jeho vzťahu k dejinám a viere, skúmal históriu teológie zjavenia a stále viac ovplyvnený historickými vedomosťami skúmal vzťah medzi historickými faktami a vierou.⁸³ Jeho hlavný výskumný teologický záujem bol o náuku o zjavení, avšak veľmi blízko ako k zjaveniu mal aj k ekumenizmu. Zjaveniu sa venoval aj z dôvodu, že bol presvedčený, že „obnovené a oživené katolícke porozumenie zjavenia by prispelo k jednote kresťanov“.⁸⁴

V rokoch 1966-1974, ktoré boli pre neho veľmi turbulentné, sa Dulles stal vyhladávaným teologickým poradcom, rečníkom, lektorom na univerzite, autorom mnohých kníh článkov a recenzií. Ako ostatní teológovia „chytil“ ducha reformovania a obnovovania cirkvi.⁸⁵

---

⁷⁸ porov. CAREY, Patrick W. Avery Cardinal Dulles, SJ: A Model Theologian, 1918-2008, s. 156.

⁷⁹ Ibid., s. 158-159.

⁸⁰ porov. Ibid., s. 159.

⁸¹ porov. ŠTĚCH František. Tu se jim otevřely oči, s. 33.

⁸² porov. CAREY, Patrick W. Avery Cardinal Dulles, SJ: A Model Theologian, 1918-2008, s. 161.

⁸³ porov. Ibid., s. 165.

⁸⁴ CAREY, Patrick W. Avery Cardinal Dulles, SJ: A Model Theologian, 1918-2008, s. 180.

⁸⁵ porov. Ibid., s. 211.

Po rozhodnutí o zatvorení Woodstocku, o ktorom sa Dulles dozvedel v roku 1973, nastala v jeho živote zmena. Zaujímal sa hlavne o teologickú knižnicu, ktorá bola v tom čase jedna z najlepších v USA a hlavne o formáciu a prepojenie jezuitov. Posledná omša vo Woodstocku, ktorú celebroidal Dulles, bola 18.05.1975.⁸⁶

V roku 1974 prijal profesúru na Americkej katolíckej univerzite (*The Catholic University of America*) a presťahoval sa do Washingtonu.⁸⁷ Dulles zostal na tejto univerzite až do svojho dôchodku v roku 1988. Počas týchto rokov pokračoval ako progresívny teológ v tradícii druhého vatikánskeho koncilu. Jeho progresivizmus bol modifikovaný ako odpoveď na udalosti a teologický vývoj.⁸⁸ Publikoval veľa kníh, odborných článkov a zúčastňoval sa rôznych konferencií a bol veľmi aktívny.⁸⁹

V roku 1988 sa vrátil do Fordhamskej univerzity.⁹⁰ Avšak vek ho nespomalil, a myslím si, že jeho publikačná činnosťou v období rokov 1988 – 2000 bola veľmi aktívna. V tomto období vydal 6 kníh a viac ako 240 článkov a recenzií.⁹¹ Dňa 21.2.2001 bol pápežom Jánom Pavlom II. menovaný za kardinála.⁹²

Je dôležité podotknúť, že ako aj pri iných Dullesových zintenzívneniach určitých pohľadov, tak aj vzťah k medzináboženskému dialógu sa prejavil až po udalostiach 11.9.2001. Predtým ako sa stal kardinálom, sa nikdy výslovne neangažoval v medzináboženskom dialógu, avšak príležitostne zdôrazňoval, že dialóg je potrebný. Poukazoval nato, že dialóg je potrebný nielen preto, že odpovedá na druhý vatikánsky koncil (*Nostra aetate*), ale tiež pre jeho dôležitosť „zabrániť katastrofálnym kolíziám medzi protichodnými náboženskými skupinami a živiť mier a harmóniu medzi rozdielnymi ľuďmi a kultúrami.“⁹³ V apríli 2008 sa stretol na žiadosť pápeža Benedikta XVI. s ním. Bolo to krátke stretnutie s teológom, ktorého prvý krát stretol v roku 1971.⁹⁴ Kardinál Avery Dulles zomrel 12.12.2008.

Zo všetkých početných publikácií by som chcel na tomto mieste v krátkosti predstaviť dve publikácie, ktoré na seba určitým spôsobom nadväzujú a ktorými sa vo svojej diplomovej práci zaoberám. Tieto publikácie ovplyvnili teológiu druhej polovice

---

⁸⁶ porov. *Ibid.*, s. 271-273.

⁸⁷ porov. ŠTĚCH František. *Tu se jim otevřely oči*, s. 35.

⁸⁸ porov. CAREY, Patrick W. *Avery Cardinal Dulles, SJ: A Model Theologian, 1918-2008*, s. 274.

⁸⁹ porov. *Ibid.*, s. 274-390.

⁹⁰ porov. ŠTĚCH František. *Tu se jim otevřely oči*, s. 36.

⁹¹ porov. CAREY, Patrick W. *Avery Cardinal Dulles, SJ: A Model Theologian, 1918-2008*, s. 391.

⁹² porov. ŠTĚCH František. *Tu se jim otevřely oči*, s. 36.

⁹³ CAREY, Patrick W. *Avery Cardinal Dulles, SJ: A Model Theologian, 1918-2008*, s. 554-555.

⁹⁴ porov. *Ibid.*, s. 573.

dvadsiateho storočia. Ako prvú by som predstavil *Revelation theology – A History*.⁹⁵ Touto knihou nás Dulles uvádza do historickej problematiky zjavenia. Táto kniha je rozdelená do šiestich častí a každá časť zachytáva určité historické obdobie a ponímanie zjavenia. Začína v prvej kapitole Starým a Novým zákonom, na ktorú naviaže prvými osemnástimi storočiami kresťanstva. Osobitnú pozornosť venuje devätnástemu storočiu, ktoré podrobne popisuje v tretej kapitole a ukončuje ju Blondelom. V nasledujúcej kapitole venovanej dvadsiatemu storočiu sa venuje aj protestantizmu aj anglikanizmu. V predposlednej kapitole, ktorú nazval „Katolícka teológia od roku 1910“, sa venuje poňatiu zjavenia u najvýznamnejších autorov dvadsiateho storočia a samozrejme druhému vatikánskemu koncilu. Šiesta časť sú závery, ktorým sa venujem v ďalšej časti diplomovej práce.

Druhá kniha, ktorá ovplyvnila teológiu dvadsiateho storočia je kniha *Models of revelations*.⁹⁶ V tejto knihe, ktorá je rozdelená do šiestnástich kapitol, skúma zjavenie a kriticky analyzuje päť súčasných modelov. Navrhuje "symbolické sprostredkovanie" ako adekvátnejší pohľad a plodne ho aplikuje na niektoré dôležité doktrinálne otázky.⁹⁷ Týchto päť modelov následne podrobuje podrobnej analýze a poukazuje na ich klady a zápory. V ďalšej časti, v ktorej hovorí o symbolickom sprostredkovaní, nám ponúka štyri kvality kresťanského zjavenia. Najdôležitejšie myšlienky z tejto knihy som sa snažil rozviesť v ďalšej časti diplomovej práce.

1.2 Gerald O'Collins

Životný príbeh významného teológa našej doby Geralda O'Collinsa sme čerpali z jeho vlastných životopisných kníh⁹⁸. V tejto prvej kapitole sa snažíme zachytiť kľúčové momenty jeho života a vystihnúť prostredníctvom týchto momentov jeho ovplyvnenie aj v rámci teologických štúdií.

---

⁹⁵ DULLES, Avery, *Revelation Theolog: A History*, New York: Herder & Herder, 1969.

⁹⁶ DULLES, Avery, *Models of revelation*, DOUBLEDAY & COMPANY, INC. GARDEN CITY, New York, 1983.

⁹⁷ porov. DULLES, A.,SJ: *Models of Revelation (Book Review)*. *Theological Studies* [online]. Woodstock, Md., etc: Society of Jesus in the United States, Theological Faculties, 1984, 45(2), 357 [cit. 2022-05-06].

⁹⁸ porov. O'COLLINS, Gerald. *A Midlife Journey*. Gracewing, 2012, O'COLLINS, Gerald. *On the Left Bank of the Tiber*. Gracewing, O'COLLINS, Gerald. *From Rome to Royal Park*. Connor Court Publishing Pty Ltd, 2015. Tieto knihy sú spracované na vysokej úrovni a poskytujú detailný popis jednotlivých etáp jeho života. Popis jednotlivých etáp je veľmi detailný a dáva nám prehľad o tom, ako danú situáciu v tom čase prežíval.

Gerald O'Collins sa narodil 02. júna 1931 v Melbourne, v Austrálii. Vyrastal v známej austrálskej rodine, ktorá žila kresťanským životom. Toto kresťanské prostredie ho formovalo.⁹⁹ Pre charakteristiku celého Geraldovho detstva možno použiť citát z jeho knihy¹⁰⁰:

„Cítili sme sa absolútne istí láskou od našich rodičov. Oni nám nechali prekvapivo voľnosť, aby sme mohli nasledovať naše vlastné rozhodnutia, podporovali nás v tom, o čo sme sa pokúšali, a skúšali sa nám citlivo poskytnúť podmienky pre rozvoj ľudskosti a kresťanskej zrelosti.“

Po niekoľkých mesiacoch od prijímania bol birmovaný jeho strýkom biskupom Jamesom O'Collinsom.¹⁰¹ Približne od svojich deviatich rokov vlastnil „denný misál“, ktorý bol napísaný po latinsky a paralelne s anglickým prekladom.¹⁰² Podľa vlastného hodnotenia mal „privilegované detstvo“.¹⁰³ V desiatich rokoch začal navštevovať školu St Francis Xavier's vo Frankstone. Vo februári 1944 opustil domov kvôli štúdiu na internátnej jezuitskej škole Xavier College v Melbourne, Austrália. Celý čas strávil pod vedením jezuitov, najskôr Xavier College, potom Newman College v rámci University of Melbourne.¹⁰⁴ Krátko po svadbe svojej sestry sa prvý krát zaľúbil, jeho zaľúbenie však netrvalo dlho a bol odmietnutý.¹⁰⁵

Na školských duchovných cvičeniach v Loyola College, vo Watsonii urobil polovičné rozhodnutie o svojej formácii do budúcnosti.¹⁰⁶ Vo februári 1950 vstúpil do jezuitského noviciátu.¹⁰⁷ Počas prvého roku noviciátu sa zúčastnil dlhých duchovných cvičení. Tieto cvičenia boli štvortýždňové podľa sv. Ignáca¹⁰⁸ a mali na neho tri hlavné vplyvy: obnovili jeho zahanbenie z hriechov v minulosti; povzbudili v ňom oddanosť

---

⁹⁹ Jeho starý otec z matkinej strany bol Patrick McMahon (Paddy) Glynn, ktorý bol ministrom federálnej vlády, generálnym prokurátorom a poslancom snemovne reprezentantov. Bol tiež zapojený do prípravy ústavy Austrálie. Jeho strýko James Patrik O'Collins bol biskupom. Nielen pôvod z akého pochádza ho ovplyvňoval a dával mu možnosti, ale hlavne jeho vnímanie Boha a absolútna dôvera v Neho.

¹⁰⁰ O'COLLINS, Gerald. A Midlife Journey, s. 41.

¹⁰¹ porov. Ibid., s. 49.

¹⁰² porov. Ibid. s. 60.

¹⁰³ Ibid. s. 69.

¹⁰⁴ porov. Ibid. s. 71.

¹⁰⁵ porov. Ibid. s. 100.

¹⁰⁶ porov. Ibid., s. 105, Počas týchto cvičení kňaz vysvetľoval, ako môžu vykonať svoje rozhodnutie. Prezentoval im to veľmi jasne buď sa stanete kňazom, a to pre Geralda znamenalo stať sa jezuitom, alebo bude študovať klasiku a právo a usadí sa a eventuálne sa ožení. Zoradil si všetky za a proti, a modlitbou sa rozhodoval pre prvý smer, ktorý predstavoval pre neho Božiu vôľu.

¹⁰⁷ porov. Ibid., s. 115.

¹⁰⁸ porov. Ibid., s. 131.

k rozhodnutiu pre náboženský život a zanechali v ňom stále vedomie o Božej prítomnosti.¹⁰⁹ Druhého februára 1952 predniesol sľuby chudoby, čistoty a poslušnosti.¹¹⁰

Počas troch rokov štúdií filozofie bol veľmi ovplyvnený neo-tomášovskou filozofiou, hlavne autormi Maurice de la Taille¹¹¹ a Joseph Maréchal.¹¹² Bol oboznámený so všetkými západnými filozofmi od Tálesa po začiatok dvadsiateho storočia. Diela Huma, Kanta, Locka a ostatných však pre nich neboli k dispozícii počas týchto štúdií.¹¹³

V roku 1957 po siedmych rokoch opúšťa Loyolla College a vydáva sa na cestu ku kňazstvu v Champion Hall v Point Piper v Sydney. Ako neskôr spomína na roky strávené v Loyolla College, odchod znamenal pre neho záchranu, pretože spôsoby výučby na tejto College neboli podľa Geralda štandardné.¹¹⁴

V rokoch 1957 – 1963 bol v Champion Hall na jeho ceste ku kňazstvu.¹¹⁵ Jeho bakalárska práca pod vedením W.K.C. Gurthriem¹¹⁶ bola o štúdiu Platónového používania mýtu.¹¹⁷ V roku 1957 Gerald vyhral zlatú medailu v kategórii klasici a ostal ešte jeden rok kvôli písaniu magisterskej práce.¹¹⁸ Oficiálne školiteľom jeho práce – Aristotelovej teórie látky a formy - bol profesor Hunt¹¹⁹, ale využil viac pomoc z častých stretnutí s Davidom Armstrongom¹²⁰, ktorý bol lektorom filozofie.¹²¹ Jeho práca bola rozdelená na dve časti. Prvá obsahovala jeho text s veľa citáciami (v

---

¹⁰⁹ porov. Ibid., s. 132.

¹¹⁰ porov. Ibid., s. 137.

¹¹¹ Maurice de La Taille SJ bol francúzsky rímskokatolícky kňaz, ktorého spisy ovplyvnili liturgické hnutie. Vyučoval teológiu, bol vojenským kaplánom kanadskej armády a od roku 1919 vyučoval na Pápežskej gregoriánskej univerzite.

¹¹² Joseph Maréchal, SJ bol belgický jezuitský kňaz, filozof, teológ a psychológ, bol zakladateľom myšlienkovvej školy nazývanej transcendentálny tomizmus, ktorá sa pokúšala spojiť teologické a filozofické myslenie svätého Tomáša Akvinského s myslením Immanuela Kanta.

¹¹³ porov. O'COLLINS, Gerald. A Midlife Journey, s. 144, Počas štúdia filozofie urobil prvé kroky v písaní publikácií. Ako prvé spomína na napísanie článku pre jezuitský žurnál The Canisian a názov článku „For Ways to the Natural Law“.

¹¹⁴ porov. Ibid., s. 162.

¹¹⁵ porov. Ibid., s. 168, Podľa O'Collinsa v rámci štúdia: „nedostali sme dostatok pomoci na zjednotenie nášho akademického rozvoja a náboženského života.“

¹¹⁶ W.K.C. Gurthrie, profesor antickej literatúry na Downing College v Cambridgi. Schválenie od W.K.C. Gurthrieho, že bude viesť Geralda v jeho bakalárskej práci – ako sám tvrdí, vylicilo nevedomý zmysel pre akademickú podradnosť, ten kultúrny krik, ktorý spôsobil, že mnohí Austrálčania majú pocit, že v niektorých alebo dokonca mnohých oblastiach klesli pod úroveň veľkého mystologického sveta, ktorý sme nazvali „zámorským“.

¹¹⁷ porov. Ibid., s. 170.

¹¹⁸ porov. Ibid., s. 171.

¹¹⁹ Harold Arthur Kinross Hunt (16. marca 1903 – 11. apríla 1977) bol austrálsky pedagóg, profesor klasických štúdií na University of Melbourne a dekan Filozofickej fakulty.

¹²⁰ David M. Armstrong (8 July 1926 – 13 May 2014) bol austrálsky filozof, známy svojou prácou o metafyzike a filozofii mysle, ako aj obhajobou faktografickej ontológie, funkcionalistickej teórie mysle, externalistickej epistemológie a nevyhnutnej koncepcie prírodných zákonov

¹²¹ porov. Ibid. s. 171.

gréčtine) od Aristotela a druhá poznámky pod čiarou, bibliografické odkazy a preklady pasáží citovaných v gréčtine. Ako sám uvádza:

„Ja som si vybral robiť výskum Aristotela, pretože mi doteraz chýbalo priame zoznámenie sa s jeho prácou. Veril som, že mi môže priniesť osoh tráviť rok na centrálnej téme jeho filozofickej práce. V tomto prípade toto predĺžené zápasenie s jednou z najostrejších myslí v západnej civilizácii sa ukázalo ako stimulujúce a obohacujúce. Pokúsil som sa vysvetliť a kriticky zhodnotiť Aristotelove hlavné argumenty pre jeho teóriu látky a formy. Moje vedomosti tomistickej filozofie ma dovedli k tomu, aby som s ním zaobchádzal príliš zhovievavo, ale práca si vynútila technické kontroverzie s Davidom Rossom, ktorý bol považovaný za štandardnú autoritu pre Aristotelove diela. David prijal veľkoryso pohľad na moju duševnú schopnosť ako filozofa a odporučil mi pokračovať ďalej študovať na Oxforde.“¹²²

Aj podľa tejto pasáže môžeme vidieť, že sa nielen Geraldovi O'Collinsovi dostalo vynikajúceho vzdelania a špičkových prednášajúcich a školiteľov vo svojom obore, ale i to, že bol od mlada obdarený filozofickým a teologickým myslením. Tento jeho dar mu chcel naplno pomôcť rozvinúť jeho strýko biskup Jim, ktorý mu odporúčal študovať v Ríme. Jeho hlavný argument pre toto štúdium bolo, že sa Gerald môže učiť od „intelektu ľudí, ktorí riadia cirkev.“¹²³ Ako sa neskôr ukázalo, v Ríme Gerald „zakotvil“ na veľa rokov. Jeho strýko biskup sa mohol v rámci prerušeného sedenia 2. vatikánskeho koncilu zúčastniť jeho vysviacky v roku 1963. V tom istom roku sa mu podarilo dokončiť rukopis biografie jeho starého otca, ktorú Melbourne University Press publikoval. Nasledovali roky strávené v Nemecku.

Po období ďalšej rehoľnej formácie v Münsteri, ktorá ho mala pripraviť na zloženie slávnych sľubov, nastúpil na doktorandské štúdium najprv na Cambridgi a neskôr na Pápežskej univerzite sv. Gregora v Ríme. Hoci sa pôvodne chcel venovať ekleziológii, sa po konzultácii s Petrom Kellym, rektorom Canisius College v Pymble preorientoval na fundamentálnu teológiu¹²⁴. Počas tohto štúdia sa stretol s veľkým počtom významných teológov danej doby.

S teológiou Zjavenia sa zoznámil podrobne v roku 1966, keď ho pozval Ted Yarnold, mladý kňaz pôsobiaci v Champion Hall v Oxforde, aby spolu prešli päťdesiat

---

¹²² Ibid., s. 172.

¹²³ porov. Ibid. s. 175.

¹²⁴ porov. Ibid. s. 258.

zväzkov o Zjavení, ktoré mal Ted redigovať pre Mercier Press v Írsku a Fieds Press v Indiane.¹²⁵

Jeho tri roky na Cambridgi skončili otázkami, ktoré sa mu nevypočuté nahromadili a to vnímanie seba samého, cirkvi a sveta, ktoré ho dostali do zmätku.¹²⁶ Spomína na to, ako ho veľmi ovplyvnil John Henry Newman. Raz keď sa chystal na konferenciu, čítal jeho dielo *Grammar of Assent*, ktoré jeho teologické myslenie posunulo skokom vpred. Ako spomína:

„Viac ako hocikto iný, Newman ma povzbudil vyhýbať sa terminálnej chorobe teológov – dohadovať sa o tom ako súčasný stav musí byť, viac než to, aby sa pýtali ako to fakticky je.“¹²⁷

Prediskutoval s Wolfhartom Pannenbergom jeho teológiu Zjavenia.¹²⁸ Geraldova práca na Cambridgskej univerzite bola vysoko cenená aj v rámci jezuitov. Dokazuje to, že na konci roku 1966 pri Generálnej kongregácii jezuitov v Ríme, kde sa po prvý krát čítalo v angličtine, bol vybraný práve jeho článok z časopisu *The Month*, *Božské zjavenie (Divine Revelation)*.¹²⁹

Doktorát na Gregoriánskej univerzite nemusel nikdy urobiť, aj keď bol naň prihlásený s témou – Pannenbergova teológia zjavenia. Na prihlásenie naliehal Peter Kelly a presviedčal Geralda, aby sa predsa len venoval ekleziológii a zaregistroval si doktorskú prácu práve na Gregoriánskej univerzite.

Svoju doktorskú prácu nakoniec začal a ukončil na Cambridgskej univerzite. Úspešné ukončenie bolo dňa 21.5.1968.¹³⁰ V tom istom roku odletel do USA do Bostonu vyučovať na Weston College.¹³¹ Počas tohto obdobia získal veľa priateľov,

---

¹²⁵ porov. Ibid., s.293, Ako sám Gerald píše : „Som zviazaný Tedovi za toto pozvanie, ktoré spravilo moju prvú teologickú knihu vyrovnanú a úspešnú. Theology and Revelation sa predalo cez päťtisíc kópií v anglickom origináli ako aj preklady vo francúzštine, taliančine a španielčine.“

¹²⁶ porov. Ibid., s. 297.

¹²⁷ Ibid., s. 300.

¹²⁸ porov. Ibid. s. 302, Z tohto stretnutia bol sklamaný ako píše vo svojej biografii: „zdal sa spokojný opakovať stále to, čo už raz napísal. Či som mu položil otázku o vzťahu medzi ľudskými vedomosťami a božím zjavením, úlohou Ducha Svätého v našom smerovaní k viere alebo dôvody prijatia neskoro-židovského očakávania zmŕtvychvstania, Pannenberg jednoducho sumarizoval pasáže s ktorými som bol už oboznámený.“

¹²⁹ porov. O'COLLINS, Gerald. A Midlife Journey. s. 313, porov. tiež O'COLLINS, Gerald, *Divine Revelation*, in: *The Month*, 221, 1966, s. 332 – 336

¹³⁰ porov. Ibid., s. 343.

¹³¹ porov. Ibid., s. 353.

medzi inými aj Averyho Dullesa.¹³² Následne sa na päť rokov vrátil do Austrálie, kde sa venoval vyučovaniu fundamentálnej teológie.¹³³

Gerald O'Collins sa stretával s uznávanými filozofmi a teológmi svojej doby po celom svete. Bol pritom i veľmi ľudský a snažil sa tým najlepším spôsobom ovplyvňovať svojich študentov či už v Bostone, Cambridgi alebo v Tübingene, neskôr aj na gregoriánskej univerzite a na mnohých ďalších miestach. Svoju ľudskosť neskrýva ani v biografii, kde sa priznáva ku kríze, ktorú mal. Píše:

„Trápili ma otázky o podstate kresťanskej viery, teológia kríža a moja vlastná rola ako rehoľného kňaza. Käsemannova *Perspective on Paul* tlačila môj problém na mňa: 'Čo je pravá viera, život pravej viery pre mňa?' Možno moje rozhodnutie učiť v Melbourne a v Bostone reprezentuje môj pokus 'naložiť si na tanier príliš veľa?' Bol to – jednoduchý prípad 'samolúbej túžby', ktorá môže viesť k mojej 'deštrukcii'? Obával som sa, že som sa už stal chamtivým, pokúšajúc sa dosiahnuť viac od môjho života ako je prirodzene možné.“¹³⁴

Počas času, ktorý strávil v Ríme v roku 1971 sa načerpaný novou energiou pustil do čítania množstva teologických kníh, začal písať prácu o Kristovom zmŕtvychvstaní a systematicky objavovať Rím.¹³⁵ V tom istom roku sa vrátil naspäť do Austrálie. V rokoch 1968 – 1973 učil viac ako dvadsať rozdielnych skupín v Bostone a v Melbourne. Vytvoril si veľa priateľstiev napr. s Georgeom Hunsingerom, ktorého predstavil Jürgenovi Moltmannovi – jeho veľmi dobrému priateľovi. Počas pobytu v Melbourne bol privítať Hansa Künga, s ktorým sa poznal už skôr.¹³⁶ Počas osemnástich mesiacov v rokoch 1971 a 1972 sa rozhodoval opakovane medzi prácami

---

¹³² porov. Ibid., s. 357.

¹³³ porov. Ibid., s. 363-364: „V mojich kurzoch som pokryl témy ako Božie sebazjavenie, ľudská viera, tradícia a teologické metódy. Moja ranná kniha *Foundations of Theology*, reprezentuje veľa z obsahu mojich kurzov v rokoch 1969 a 1970.“

¹³⁴ Ibid., s. 379.

¹³⁵ porov. Ibid.

¹³⁶ porov. Ibid., s. 398.

v USA, v Austrálii, na Novom Zélande, v Anglicku a v Ríme.¹³⁷ V januári 1973 začal učiť kurz na Gregoriánskej univerzite, popritom dokončoval kurzy v Bostone.¹³⁸

Na Gregoriánskej univerzite v Ríme strávil celkom 32 rokov (1974-2006), celú túto kapitolu svojho života zachytil v knihe *On the Left Bank of the Tiber* (2013)¹³⁹. Počas týchto rokov sa stretol v významnými osobnosťami naprieč celým svetom. Kuriálni kardináli a pápeži ho zaangažovali do vypracovania dokumentov, dával duchovné cvičenia, bol spovedníkom seminaristov a vykonával kňazskú činnosť vo farnostiach. K tomu všetkému bol veľmi aktívny aj v publikačnej činnosti a napísal viac ako 62 kníh. Napísal a prednášal tisíce prednášok a publikoval stovky článkov. Šesť rokov bol dekanom Teologickej fakulty (1985-1991).¹⁴⁰ Z jeho veľa publikácií je treba spomenúť dva texty, ktoré zásadne ovplyvnili fundamentálnu teológiu druhej polovice dvadsiateho storočia. Medzi jej priekopníkov patria O'Collins i Dulles.

Text O'Collinsovej knihy *Fundamental Theology* (1981) je v teologickom prostredí považovaný za najdôležitejší. Predstavuje v ňom fundamentálnu teológiu ako štúdium zjavenia v optike viery, skúsenosti a rozumu. Teológia podľa neho má byť „verná“ a „racionálna“. Hovorí o nadriadenosti a centrálnom postavení Písma: Písmo ako základný dokument je rozhodujúci pre kresťanské vyznanie a má hlavnú úlohu pri odlíšení skutočnej tradície od iba zdanlivého pokroku.¹⁴¹ O'Collins touto knihou vytvára základ pre pochopenie zážitku. A nesnaží sa premeniť fundamentálnu teológiu na subjektívnu vedu, ale na poznanie, že realita Boha sa vždy prelína s uvedomelým človekom.¹⁴²

Vo svojej neskoršej práci *Rethinking Fundamental Theology* (2011), O'Collins popisuje fundamentálnu teológiu ako „vierohodné a racionálne akceptovateľné pojednanie o základoch kresťanskej viery.“ V tejto práci objasňuje, že fundamentálna teológia, ktorú zastáva, nie je „zameraná na predkladanie pádných argumentov pre

---

¹³⁷ porov. Ibid., s. 409, Začal toto rozhodovanie nenávidieť a stále si kládol dve otázky: „Čo naozaj chcem robiť so svojím životom? A kde?“ Do tejto situácie zasiahol aj Fr. René Latourelle, dekan Teologickej fakulty na Gregoriánskej univerzite v Ríme a opýtal sa ho či by nechcel učiteľské miesto. V tom čase, kvôli veľkému počtu študentov zo 75 krajín, ktorí študovali teológiu, súrne potrebovali viac anglicky hovoriacich profesorov a zároveň aj omladiť kolektív profesorov. S rozhodovaním mu veľmi pomohol Patrick O'Sullivan, jeho spovedník a duchovný vodca, s ktorým sa stretal každý mesiac keď bol v Austrálii.

¹³⁸ porov. Ibid., s. 411.

¹³⁹ porov. O'COLLINS, Gerald. *On the Left Bank of the Tiber*. Gracewing, 2013.

¹⁴⁰ porov. http://www.ad2000.com.au/on_the_left_bank_of_the_tiber_by_fr_gerald_o_collins_sj_october_2013.html [cit. 3.12.2019]

¹⁴¹ porov. https://churchsociety.org/docs/churchman/096/Cman_096_1_Reviews.pdf [cit. 21.04.2020]

¹⁴² O'COLLINS, Gerald. *Fundamental theology*. Wipf and Stock Publishers, 1981, s. zadná strana.

základné pravdy viery“, čo je spoločný prístup vo väčšine apologetík pred druhým vatikánskym koncilom, ale skôr na preukázanie, že „tieto tvrdenia nie sú nesúdržné a môžu poukazovať na dôvody na svoju podporu“. Inými slovami, že sú odôvodnené bez toho, aby boli preukázateľné. Prvá kapitola je venovaná vzniku, charakteristickej povahe a základným témam fundamentálnej teológie. Ďalších jedenásť kapitol sa venuje jednotlivým tradičným témam: viera v osobného Boha; potenciálna otvorenosť ľudí voči viere v božské zjavenie; všeobecné (sprostredkované stvorením) a špeciálne (historicky sprostredkované) božské zjavenie; Ježiš Kristus ako vrchol a plnosť zjavenia; zjavenie o ukrižovaní a zmŕtvychvstaní Ježiša Krista; viera a jej primeranosť; živá tradícia Cirkvi; biblická inšpirácia; biblická pravda, kanonicita a interpretácia; založenie Cirkvi a jej základné štruktúry; vzťah svetových náboženstiev ku Kristovi a Duchu. Záverečná kapitola sa venuje týmto témam, aby diskutovala o troch štýloch teológie a navrhla základné usmernenia pre teológiu.¹⁴³ V tejto práci predstavuje aj pár ideí z teologickej metódy Bernarda Lonergana, ktorého stretol na kolokviu teologickej metódy v Montreali.¹⁴⁴

Túto podkapitolu, v ktorej som sa pokúsil predstaviť kontext života a diela Geralda O'Collinsa, by som rád uzavrel odkazom na podľa môjho názoru dôležitého rozhovoru, ktorý ukazuje, ako hlboko je jeho teológia spojená s teológiou Druhého vatikánskeho koncilu:

„Druhý vatikánsky koncil určite zmenil veci - nie v zmysle vzdania sa základných doktrín - ale spôsobu, ktorým to prežívame a konáme. Obnovil veci z minulosti - z Nového zákona a cirkevných otcov - na ktoré sa zabudlo. Chýbalo nám veľa z bohatstva liturgie. Jedným dobrým príkladom sú modlitby veriacich. S výnimkou Veľkého piatka sa v západnej cirkvi prestali používať. Príprava seminaristov je na celom svete oveľa lepšia. Študuje sa viac Písmo, cirkevní otcovia a história doktríny. My sme študovali našu teológiu z učebníc, ktoré boli veľmi suché - neboli živým Božím slovom. Ďalším veľkým ovocím je dosah na iné náboženstvá, napríklad na židovsko-katolícky dialóg, ktorý sa teraz odohráva na mnohých miestach - teraz sú všade prítomné mierové komisie. Katolíci boli vždy oddaní spravodlivosti a mieru, ale Magna Carta z Druhého vatikánskeho koncilu to skutočne formalizovala. Myslím si tiež, že od zasadnutia koncilu prišla globálna cirkev. Katolicizmus sa presunul na juh do Ázie, Afriky a

¹⁴³ porov. <https://catholicbooksreview.org/2013/ocollins.html> [cit. 15.04.2022]

¹⁴⁴ porov. O'COLLINS, Gerald. A Midlife Journey. Gracewing, 2012, s. 372.

Latinskej Ameriky - v Afrike je viac katolíkov ako v Európe - takže budúcnosť je tu.“

145

V súčasnosti Gerald O'Collins žije v Jesuit Theological College v Parkville, naďalej pokračuje v písaní kníh a článkov, prednáša pre rôzne skupiny v Austrálii a zámorí. Počas svojho života obdržal veľa čestných doktorátov a ďalšie ocenenia, v roku 2006 mu bola udelená najvyššia občianska česť udeľovaná austrálskou vládou - Companion of the General Division of the Order of Australia (AC).¹⁴⁶

---

¹⁴⁵porov. <https://melbournecatholic.org.au/Archive/Features/-time-out-with-fr-gerald-ocollins-sj-ac> [cit. 3.12.2019]

¹⁴⁶porov. <https://jesuit.org.au/cwsd.php?Z3AuSGF3Z2lqKUpRYG9gaH1gI3NraA.pdf> [cit. 3.12.2019]

2. Zjavenie

Avery Dulles a Gerald O'Collins sa stali inšpiratívnymi pre celú radu teológov, ktorý sa snažia predstaviť koncept zjavenia ako jednu z kategórií fundamentálnej teológie. Dnes už celkom iste označujeme:

„Zjavenie ako súhrnné označenie pre dejinné Božie dielo spásy, ktoré dosvedčuje Starý a Nový zákon a ktoré vrcholí v udalostiach Krista. Zjavenie v Ježišovi Kristovi otvára veriacemu poznanie Božej skutočnosti ako mystérium lásky, ktorou je sám Boh Otec, Syn a Duch svätý.“¹⁴⁷

Večné Slovo, ktoré je Bohom, vstúpilo práve v tomto človeku Ježišovi z Nazareta do tu a teraz tohto sveta, podmienok daných ľudskými skúsenosťami.¹⁴⁸ Identifikácia zjavenia s osobou Ježiša z Nazareta ako finálneho a definitívneho sebezdenia Boha je to čo predstavuje charakteristický rys kresťanského náboženstva. Táto pravdivá identifikácia potvrdzuje, že osoba zjavenia sa nachádza v tajomstve vtelenia, v ktorom, v historickej ľudskej bytosti sa zdieľa úplná božská prirodzenosť.¹⁴⁹

„Ježiš je vo svojej osobe, vo svojom bytí a svojím osudom vlastnou udalosťou Zjavenia. Ježiš Kristus však nie je iba definitívnou prítomnosťou Božieho sebezjavenia. Zo strany ľudstva je tiež plnou realizáciou ľudskej odpovede v slobode, poslušnosti a odovzdanosti. Ježiš ako človek je tak sviatostným Zjavením či znamením, v ktorom je obsah bezprostredne prítomný.“¹⁵⁰

Toto chápanie vychádza z poňatia zjavenia v Druhom vatikánskom koncile, ktorý neruší predchádzajúce poňatie zjavenia, tak, ako sa s ním stretávame napr. v dokumentoch Prvého vatikánskeho koncilu, ale prináša niektoré špecifické dôrazy, ktoré si pripomenieme v nasledujúcej kapitole. Veľmi k tomu prispeli práve dvaja teológovia, ktorými sa chcem ďalej zaoberať: Avery Dulles a Gerald O'Collins. Nemám tu priestor na to, aby som sa zaoberal celou problematikou pojmu zjavenia, ale rád by som ukázal v diplomovej práci, ako a čím konkrétne práve títo dvaja teológovia

---

¹⁴⁷ MÜLLER, Gerhard Ludwig. Dogmatika pro studium i pastoraci. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2010. Teologie, s. 44.

¹⁴⁸ Ibid., s. 47.

¹⁴⁹ porov. LATOURELLE, René a Rino FISICHELLA. Dictionary of Fundamental Theology. New York: Crossroad, 1994, s. 645.

¹⁵⁰ MÜLLER, Gerhard Ludwig. Dogmatika pro studium i pastoraci. s. 48.

pomohli objasniť pojem zjavenia v kontexte teologickej reflexie tak, ako sa rozvinula po Druhom vatikánskom koncile.

2.1 Druhý vatikánsky koncil a fundamentálna teológia

Gerald O'Collins označuje fundamentálnu teológiu za disciplínu, ktorá „vo svetle viery skúma základy teológie a základné teologické otázky“.¹⁵¹ Medzi tieto základy a otázky radí: seba-zjavenie trojosobného Boha, ktoré sa odohralo v dejinách Izraela a Ježiša Krista; podmienky, ktoré otvárajú ľudské bytosti tejto seba-komunikácii Boha; dôveryhodnosť Božieho zjavenia, ktorá robí kresťanskú vieru ako rozumnú možnosť a prenos a výklad (prostredníctvom tradície a inšpirovaného Písma) skúsenosti Božej seba-komunikácie.¹⁵²

Termín zjavenia je v teológii relatívne nový, začína sa objavovať v 16. storočí a jeho užívanie odobril až I. vatikánsky koncil (tento pojem sa 8x objavuje v konštitúcii *Dei Filius* a jedenkrát v *Pastor aeternus*).¹⁵³ Naplno sa cirkevný predstavitelia venujú zjaveniu v konštitúcii druhého vatikánskeho koncilu *Dei verbum*. Význam *Dei verbum* je v neposlednom rade treba vidieť v prekonaní aditívneho chápania „prameňov zjavenia“. Ak v tridentskom dekrété prevažuje „*et...et*“, tak tu zase vzájomná vzťahnosť, nedeliteľná jednota a vnútorné prepojenie.¹⁵⁴ Podľa tejto konštitúcie zjavenie ako sebazdelenie znamená:

Bohu sa v jeho добрote a múdrosti páčilo zjaviť samého seba a dať poznať tajomstvo svojej vôle (porov. Ef 1, 9), že ľudia majú skrze Krista, Slovo, ktoré sa stalo telom, v Duchu Svätom prístup k Otcovi a stávajú sa účastnými na Božej prirodzenosti (porov. Ef 2, 18; 2 Pt 1, 4). Týmto zjavením sa neviditeľný Boh (porov. Kol 1, 15; 1 Tim 1, 17) vo svojej nesmiernej láske prihovára ľuďom ako priateľom (porov. Ex 33, 11; Jn 15, 14 – 15) a stýka sa s nimi (porov. Bar 3, 38), aby ich pozval a prijal do spoločenstva so sebou. Dielo Zjavenia (revelationis oeconomia) sa uskutočňuje činmi a slovami, ktoré sú navzájom vnútorne späté, takže Božie pôsobenie v dejinách spásy odhaľuje a potvrdzuje

---

¹⁵¹ O'Collins, Gerald, *The Second Vatican Council : message and meaning*, Liturgical Press Collegeville, Minnesota 2014, str. 158.

¹⁵² O'Collins, Gerald, *The Second Vatican Council: message and meaning*, s. 158.

¹⁵³ BOUMA, David. *Zjevení, víra, církev: teologické skici k úvodu do křesťanství*. Ostrava: Moravapress, 2013, str. 17.

¹⁵⁴ SCHATZ, Klaus, *Všeobecné koncily ohniska církevních dějin*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2014, str. 318.

učenie a skutočnosti vyjadrené slovami a slová ohlasujú skutky a objasňujú v nich skryté tajomstvo. Avšak najhlbšia pravda o Bohu, ako aj o ľudskej spáse nám týmto zjavením žiari v Kristovi, ktorý je prostredníkom a zároveň plnosťou celého Zjavenia. (DV 2)

Podľa Geralda O'Collinsa Druhý vatikánsky koncil a hlavne Konštitúcia o Božom zjavení (*Dei Verbum*) sa ukázala ako plodná pre všetkých fundamentálnych teológov.¹⁵⁵ Druhý vatikánsky koncil nepredložil presnú definíciu zjavenia: „Popísal zjavenie ako čin, ktorým Boh slobodne dáva poznať skrytý zámer (*sacramentum*) svojej božskej vôle a láskyplne hovorí k ľudským bytostiam ako k priateľom a pritom ich pozýva do svojho spoločenstva.“¹⁵⁶ Cieľom zjavenia nie je sprostredkovanie vyššieho poznania, ale otvorenie základného tajomstva (*sacramentum*).¹⁵⁷ Podľa Pescha je najväčšou zásluhou konštitúcie o zjavení, že nechala otvorenú otázku Písma a tradície k ich pomeru k učiteľskému úradu cirkvi.¹⁵⁸ V ponímaní DV je zjavenie chápané v kontexte dejín spásy. Zjavenie je spásne, pretože sa uskutočňuje v konkrétnej, historickej udalosti života, smrti a zmŕtvychvstání Ježiša Krista. Božie zjavenie je teda osobné, pretože samo je osobou.¹⁵⁹ Skalický poukazuje pri DV 2, že Kristus nie je iba nositeľ alebo prostredník Zjavenia, ale je Zjavenie osobne: spolu prostredník i plnosť všetkého Zjavenia.¹⁶⁰ Zjavenie, ako je predkladané v *Dei Verbum*, má podľa Skalického niektoré charakteristické znaky. Možno povedať, že „je teocentrické, osobné, trojičné, dejinné a sviatosťné, christologické, pneumatologické, ontologicky transformujúce“.¹⁶¹

Gerald O'Collins postavil celú svoju teologickú kariéru na základoch 2. vatikánskeho koncilu: „*Dei Verbum* sa stalo Magna Carta môjho akademického života.“¹⁶² Jeho porozumenie Druhému Vatikánu a význam, ktorý mu vo svojej teológii pripisuje, sa odráža nielen v textoch spomínaných v ďalších častiach diplomovej práce, ale predovšetkým v knihách *Living Vatican II*¹⁶³, *Problems and Perspectives of*

---

¹⁵⁵ porov. O'Collins, Gerald, *The Second Vatican Council: message and meaning*, s. 158.

¹⁵⁶ *Systematická teologie I: římskokatolická perspektiva*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1996, s. 106.

¹⁵⁷ porov. WALDENFELS, Hans, *Kontextová fundamentální teologie*, Praha Vyšehrad, 2000, s. 223.

¹⁵⁸ *Ibid.*, s. 279.

¹⁵⁹ ŠTĚCH, František. Zjevení a teologický obrat v teologii. *Acta Universitatis Carolinae Theologica* [online]. Karolinum Press, 2018, 7(2), 57-74 [cit. 2022-05-08]. ISSN 1804-5588. Dostupné z: doi:10.14712/23363398.2017.19 str. 64

¹⁶⁰ SKALICKÝ Karel, *Teologické texty* [cit. 2022-05-07] <https://www.teologicketexty.cz/casopis/2003-1/Geneze-koncilniho-dokumentu-o-Zjeveni.html>

¹⁶¹ *Ibid.*

¹⁶² O'COLLINS, Gerald. *Living Vatican II: the 21st council for the 21st century*. Mahwah, N.J.: Paulist Press, 2006, str. 11.

¹⁶³ porov. *Ibid.*

*Fundamental Theology*¹⁶⁴, *The Second Vatican Council : message and meaning*¹⁶⁵ ale aj napríklad v jednom z mnohých článkov uverejnený v *Pastoral Review - Vatican II's Constitution on Divine Revelation Dei Verbum*.¹⁶⁶ V poslednom menovanom zachytáva myšlienku štyroch podstatných tém súvisiacich s božskou sebakomunikáciou v dokumente *Dei Verbum* a rozvíja ju. Poukazuje aj na bohatosť celej konštitúcie *Dei Verbum*.

Podobne Avery Dulles v celej rade svojich textov explicitne vedie dialóg s Druhým vatikánskym koncilom,¹⁶⁷ alebo už priamo vo svojom diele *Models of Revelation* si dal za cieľ predstaviť komplexnú štúdiu o zjavení, najmä z hľadiska fundamentálnej teológie, pretože mu chýbal „ucelený pohľad po druhom vatikánskom koncile“.¹⁶⁸ Najvýstižnejšie podľa mňa charakterizuje zotrvanie na myšlienkach druhého vatikánskeho koncilu Averyho Dullesa článok v *American magazine – Vatican II: The Myth and the Reality*, ktorý bol zostavený z prednášok v roku 2002:

„...Môžem povedať len toľko, že učenie Druhého vatikánskeho koncilu považujem za veľmi solídne, starostlivo rozlíšené a dostatočne flexibilné, aby vyhovovalo potrebám našej doby a miesta. Umelé miešanie väčšinového a menšinového pohľadu v koncilových dokumentoch malo zabrániť jednostranným interpretáciám. Dnes neexistuje dôvod, prečo by Druhý vatikánsky koncil bol jablkom sváru medzi katolíkmi. História, samozrejme, nekončí. Tak ako Druhý vatikánsky koncil urobil dôležité zmeny odrážajúce nové biblické štúdie, liturgické hnutie a ekumenické hnutie, môžeme očakávať budúci vývoj v doktríne a zriadení. Pokrok sa musí dosiahnuť, ale pokrok vždy závisí od prijatia predchádzajúcich úspechov, takže nie je potrebné začínať zakaždým od začiatku.“¹⁶⁹

---

¹⁶⁴ porov. Latourelle, Rene; O'Collins SJ, Gerald. *Problems and Perspectives of Fundamental Theology*. Paulist Press; Revised edition (1982).

¹⁶⁵ porov. O'Collins, Gerald, *The Second Vatican Council : message and meaning*.

¹⁶⁶ porov. *Pastoral review* [cit. 2022-05-07] <https://www.thepastoralreview.org/issues/38-past-issues/2013/march-april-2013/117-vatican-ii-constitution-on-divine-revelation-dei-verbum>

¹⁶⁷ porov. DULLES, Avery. *The Craft of Theology: From Symbol to System*. New York: Crossroad, 1992, str. 93-103.

¹⁶⁸ DULLES, Avery. *Models of revelation*. Maryknoll, N.Y: Orbis Books, c1992, str. IX.

¹⁶⁹ *America: The Jesuit Review of Faith & Culture* [cit. 2022-03-25] <https://www.americamagazine.org/issue/423/article/vatican-ii-myth-and-reality>

2.2 Koncept Zjavenia podľa Averyho Dullesa

Dulles sa teológii zjavenia ako zjavenia v biblii, tradícii, cirkvi a dogme venoval celý aktívny život. Možno pri prezretí jeho publikačnej činnosti zistiť, že sa tejto téme venoval už v roku 1954 svojou štúdiou: *Some Recent Trends in Pentateuchal Criticism*¹⁷⁰, a neustále tento svoj záujem rozvíjal napríklad svojim dielom: *Evangelization for Third Millenium*¹⁷¹. Toto sú iba dve diela v množstve publikácií¹⁷², ktoré môžeme označiť ako prvé a posledné dielo, ktoré zahŕňa zjavenie v Dullesovej tvorbe. Zjavenie sa podľa Dullesa vo svojom „skutočnom charaktere javí ako dráma, do ktorej sú zapojení všetci ľudia.“¹⁷³

2.2.1 Dulles v debate s Latourelom

V roku 1963 publikoval René Latourelle svoje dielo *Théologie de la révélation*, ktoré znamenalo „teologický obrat od apologetického chápania zjavenia, teda od racionálneho dokazovania zjavenia, ako dejinnej skutočnosti, k skutočnému teologickému záujmu o zjavenie“.¹⁷⁴

Dulles nadväzuje na toto Latourellovo dielo vo svojom článku *The Theology of Revelation* z roku 1964. Podstatnú časť tohto článku venuje rozboru tejto knihy Reného Latourella,¹⁷⁵ a hovorí o porozumení pojmu zjavenia v kresťanstve ako o naliehavej úlohe pre „dialóg Cirkvi s okolitým svetom, ale aj ako pre jej vlastný vnútorný rozvoj.“¹⁷⁶

„Takmer nikto sa nepozastavil nad tým, čo konkrétne je zjavenie, aké sú jeho štrukturálne znaky, ako prichádza k človeku a ako presne je spojené s milosťou a spásou. Je to napríklad systém špekulatívnych právd mimo rámca filozofie, ktoré však treba poznať, ak má človek nasmerovať svoj život k poslednému cieľu? Alebo je zjavenie skôr živým stretnutím, v ktorom sa človek spája v priateľstve s Bohom, ktorý otvára svoje srdce stvoreniam, ktoré si

---

¹⁷⁰ Dielom „Some Recent Trends in Pentateuchal Criticism,“ *Theologian* 10 (1954) str. 18 – 28

¹⁷¹ Dielom „Evangelization for Third Millenium“ Paulist, 2009.

¹⁷² CAREY, Patrick W. Avery Cardinal Dulles, SJ: A Model Theologian, 1918-2008 s. 683-684.

¹⁷³ Ibid., s. 180 in Dulles: Revelation and the apostolate s. 121.

¹⁷⁴ ŠTĚCH, František. Zjevení a teologický obrat v teologii. *Acta Universitatis Carolinae. Theologica* [online]. Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum, 2017, 7(2), 57-74 [cit. 2022-04-02], s. 58.

¹⁷⁵ René Latourelle, S.J., *Théologie de la révélation*. Bruges: Desclée de Brouwer, 1963. Pp. 509.

¹⁷⁶ Dulles, Avery. „The Theology of Revelation.” *Theological Studies* 25, no. 1 (February 1964): 43–58, s. 44.

oblúbil? Na tieto a podobné otázky treba odpovedať dôsledným skúmaním údajov Písma a tradície“.¹⁷⁷

Zjavenie nie je iba historické a doktrinálne, ale je i tajomné. Pojem tajomstva bol pre Pavla kľúčový a katolícka teológia si ho zachovala, ba Prvý vatikánsky koncil naň opäť kládol veľký dôraz. Dulles sa však domnieva, že v súčasnej katolíckej teológii má pojem tajomstvo iný význam a že jeho použitie u Rahnera a Lonergana je úplne odlišné od toho, s ktorým sa stretávame u Latourella.¹⁷⁸ V tomto článku nachádza aj limity Latourellovej teológie zjavenia a poukazuje nato, že kniha sa takmer výlučne zaoberá historickým židovsko-kresťanským zjavením, ktoré stotožňuje s radou spásnych činov, ktoré Boh koná pre svoj ľud.¹⁷⁹ Nevenuje pozornosť „neevanjelizovaným pohanom“, zatiaľ čo podľa Dullesa je potrebné v záujme komplexnejšieho konceptu zjavenia otvoriť diskusiu o tom, či a ako sa Boh zjavuje neevanjelizovaným pohanom, a táto diskusia by mohla podľa neho osvetliť podstatné vlastnosti samotného zjavenia.¹⁸⁰

2.2.2 Premeny v chápaní Zjavení

O Zjavení Dulles uvažuje vo svojej knihe *Revelation Theology: A History*, kde venuje veľkú pozornosť premenám chápania Zjavenia. Dullesov pohľad na pochopenie zjavenia vyjadruje nasledovný citát:

„Hoci každý veriaci bude chcieť pochopiť zjavenie tak úplne ako len môže, zdá sa, že náš prieskum naznačuje, že žiadne pochopenie nemôže byť vhodné pre všetkých ľudí, časy a kultúry. Zjavenie prichádza k rôznym vekovým obdobiam a rôznym jednotlivcom rôznymi spôsobmi a osvojuje si ho len do tej miery, do akej konečná a podmienená ľudská myseľ dovolí“¹⁸¹

Podľa Dullesa prechádzal koncept zjavenia v dejinách mnohými „epochálnymi a transkultúrnymi“ zmenami.¹⁸² Predkladá nám deväť charakteristických foriem, v

---

¹⁷⁷ Ibid.

¹⁷⁸ porov. Ibid., s. 54.

¹⁷⁹ porov. Ibid., s. 52.

¹⁸⁰ porov. Dulles, Avery. “The Theology of Revelation.” *Theological Studies* 25, no. 1 (February 1964): 43–58, s. 52.

¹⁸¹ DULLES, Avery, *Revelation Theolog: A History*, New York: Herder & Herder, 1969, s. 171.

¹⁸² porov. Ibid.

ktorých ľudia uvažovali o zjavení a jeho korelácii, viere¹⁸³. Zachytáva obdobie od biblických čias do 20-teho storočia:

Po prvé je dôležité poukázať na to, že v Starom zákone je všetko sústredené na Izrael ako národ a až sekundárne na jednotlivcov. „Božie slovo“ je v Starom zákone ústredné slovo. Zjavenie je v tomto ponímaní SZ pre starovekého Izraelitu forma zmluvy medzi Jahvem a vyvoleným ľudom.¹⁸⁴ Po druhé v Novom zákone sú všetky zmluvné zaslúbenia. Tieto zaslúbenia, ktoré sa predtým obmedzovali na Izrael sprístupnené ľudom všetkých národov za predpokladu, že ho ako jednotlivci prijmu vo viere a vstúpia do spoločenstva veriacich. Zjavenie má podobu prejavu novej a definitívnej zmluvy v Ježišovi ako Mesiášovi a Pánovi.¹⁸⁵ Tretia forma, ktorá je zasadená do patristického obdobia a v stredovekom mníšstve chápe zjavenie ako pôsobenie Boha vnútorne – kontemplatívne¹⁸⁶. Štvrtá forma v stredovekej scholastike chápe zjavenie ako formu súboru božskej doktríny, ktorá poskytuje odpovede na dôležité otázky o Bohu, človeku a vesmíre, s ktorými sa filozofia márne potýkala.¹⁸⁷ V období protestantskej reformácie hovorí Dulles o piatej forme a tvrdí, že zjavenie je vnímané ako odpoveď človeka na hľadanie milostivého Boha. Prostredníctvom zásluh Ježiša Krista, Boh ponúka spásu hriešnikom.¹⁸⁸ V šiestej forme, ktorá je v období katolíckej protireformácie, je stredoveký pohľad na zjavenie, ako súbor doktríny posilnený dôrazom na úlohu cirkvi ako autoritatívneho učiteľa. Zjavenie je preto objektívne vnímané ako obsah učenia Cirkvi, o ktorom sa tvrdí, že pochádza z Písma a Tradície ako posvätných prameňov.¹⁸⁹ Podľa školy evolučného idealizmu devätnásteho storočia, ktorá predstavuje siedmu formu, sa zjavenie stotožňuje s objavením sa Absolútneho Ducha (*Absolute Spirit*) v histórii. Teologicky zaujatí idealisti majú tendenciu pozeráť sa na zjavenie Ježiša Krista, Bohočloveka, ako na rozhodujúci moment tohto objavenia sa.¹⁹⁰ Forma číslo osem zasadená do obdobia konca devätnásteho storočia, v ktorom sa zrodil individualistický moralizmus a sentimentalizmus v kombinácii s rozvojom vedeckého prístupu k objektívnej pravde liberálno-modernistický kult náboženskej skúsenosti ako náhrady za autoritatívnu doktrínu. Zjavenie a viera boli oboje prirovnané k živému vnútornému pocitu milujúceho Božieho otcovstva a etickému záväzku

---

¹⁸³ porov. Ibid.

¹⁸⁴ porov. Ibid., s. 171

¹⁸⁵ porov. Ibid., s. 172

¹⁸⁶ porov. Ibid.

¹⁸⁷ porov. Ibid. 172-173

¹⁸⁸ porov. Ibid., s. 173.

¹⁸⁹ porov. Ibid.

¹⁹⁰ porov. Ibid., s. 174

bratstva všetkých ľudí. Ježiš, ako najvyšší príjemca synovského vedomia, bol uctievaný, pretože jeho skúsenosť s Bohom bola považovaná za paradigmatickú pre skúsenosť všetkých pravých veriacich.¹⁹¹ V poslednej deviatej forme v období medzi dvoma svetovými vojnami bola doktrína zjavenia silne ovplyvnená existencializmom. Zjavenie sa preto začalo považovať za prejav toho, čo sa v konečnom dôsledku týka človeka. V súlade s týmto pohľadom na zjavenie sa viera javila ako odvážny čin pripútania zmyslu svojho života Ježiša Krista a radikálnej poslušnosti voči požiadavkám ním sprostredkovaného stretnutia s Bohom.¹⁹²

Dulles na konci šesťdesiatych rokov upozorňuje, že teológia zjavenia sa bude musieť časom prispôbiť všeobecnému trendu, ktorý bude viac pragmaticky orientovaný a kritickejší k minulej tradícii a k súčasným doktrinálnym štandardom. Podľa neho teológia, ktorá by nemohla robiť takéto úpravy, by bola mŕtva alebo umierajúca.¹⁹³ Okrem epochálnych zmien, ponímanie zjavenia je založené na osobnosti a temperamente teológa. Podľa Dullesa existujú tri základné mentality, ktoré vedú k odlišným štýlom teológie zjavenia:¹⁹⁴

1. pozitívna alebo faktická myseľ, je mentalita, ktorá sa sústreďuje na zjavenie ako konkrétnu udalosť – dá sa povedať, že na dôležité udalosti biblických dejín, ktoré vyvrcholia smrťou a vzkriesením Ježiša Krista. Takáto myseľ dospieva ku biblickej alebo kerygmatickej teológii zjavenia,
2. konceptuálna alebo abstraktná myseľ. Táto myseľ sústreďuje svoju pozornosť v zjavení na večné pravdy. Súbor doktríny je pre tento typ zjavenie. Vo všetkých týchto doktrinálnych názoroch bolo primárne komunikačné médium chápané ako ústne alebo písomné vyučovanie v situácii, ktorá sa približuje vyučovaniu v triede,
3. prístup, ktorý zobrazuje zjavenie ako nevýslovné stretnutie s božským je intuitívny alebo mystický prístup. Tento pohľad možno rozdeliť na dva podtypy: imanentizmus a transcendentalizmus. Imanentizmu je charakteristický tým, že

---

¹⁹¹ porov. Ibid., s. 174

¹⁹² porov. Ibid., s. 174-175

¹⁹³ porov. Ibid., s. 177.

¹⁹⁴ porov. Ibid., s. 177-178.

Boha prežíva ako jedného so sebou samým a so svetom. Transcendentálny pohľad sa vyznačuje nazeraním sa na Boha ako na úplne iného, za hranicami.¹⁹⁵

Pri treťom štýle Dulles poukazuje nato, že treba vnímať teológa ako osobu, pre ktorú je zjavenie vysoko osobná záležitosť. Z tohto dôvodu môže byť zjavenie nekomunikovateľné.¹⁹⁶ Dulles tvrdí, že vo vyváženej teórii zjavenia majú svoje miesto faktické, doktrinálne a mystické zložky. Zjavenie podľa neho je skutočnosť plná božského významu, ktorá nie je nikdy len faktom v zmysle overiteľnej historickej udalosti.¹⁹⁷

„Dulles tvrdí, že „ústredný záujem teológie“ spočíva v skúmaní troch tajomstiev, ktoré sú vlastné kresťanskej viere: Trojica, Vtelenie a zbožštenie (divinizácia) ľudských bytostí. Tajomstvo Trojice zahŕňa vnútornú sebakomunikáciu božského života a vnútorné vzťahy Božieho Ja. Tajomstvo vtelenia zahŕňa sebakomunikáciu božského Logos; v konkrétnom okamihu ľudských dejín v konkrétnej ľudskej prirodzenosti. A tajomstvo zbožštenia ľudskej osoby je zakorenené v sebakomunikácii Ducha Svätého. Kritickým prvkom vo všetkých troch tajomstvách je Božie „sebakomunikovanie“.“¹⁹⁸

Podľa Dullesa je fundamentálna teológia je orientovaná, aj keď nie výlučne, na aktívne Božie sebakomunikovanie so stvorenou realitou.¹⁹⁹

2.2.3 Modely Zjavenia

Dullesove najvýznamnejšie dielo k teológii zjavenia je dielo *Models of revelation*²⁰⁰. V tejto knihe je zachytený Dullesov rozsiahly výskum a štúdie, ktoré presahujú viac ako 20 rokov skúmania v oblasti zjavenia. Na základe tohto výskumu Dulles zhrnul modely zjavenia do piatich modelov²⁰¹. Táto kniha nadväzuje na jeho dielo *Revelation Theology; A History* (1969). V tejto knihe sa snaží popísať fundamentálnu teológiu zjavenia. Fundamentálnou teológiou nemyslí pre-teologickú disciplínu, ktorá

---

¹⁹⁵ porov. Ibid., s. 177-178.

¹⁹⁶ porov. Ibid., s. 178.

¹⁹⁷ porov. Ibid., s. 180.

¹⁹⁸ SHECTERLE, R. The Theology of Revelation of Avery Dulles 1980-1994, s. 8.

¹⁹⁹ porov. Ibid., s. 9.

²⁰⁰ DULLES, Avery, Models of revelation, DOUBLEDAY & COMPANY, INC. GARDEN CITY, New York, 1983.

²⁰¹ porov. SHECTERLE, R. The Theology of Revelation of Avery Dulles 1980-1994, s. 31.

postupuje, ako sa o to usilovala klasická apologetika, „bez pomoci svetla rozumu“. Skôr má na mysli riadnu teologickú disciplínu, ktorá je však pre-dogmatická²⁰².

„Fundamentálna teológia je predogmatická, pretože nespočíva na hotovej teórii týkajúcej sa zjavenia a jeho sprostredkovania prostredníctvom tradície a cirkevných vyhlásení. Vypracovaním takejto teórie skôr prispieva k základom dogmatickej teológie.²⁰³“

Avery Dulles skúma niektoré hlavné filozofické námietky voči realite zjavenia, kriticky skúma päť modelov zjavenia dvadsiateho storočia,²⁰⁴ pretože tieto modely sú dôležité, ale kniha *Models of revelation* nie je k dispozícii v slovenskom alebo českom preklade, tak som si dovoľil urobiť preklady niektorých textov v tomto súhrne:

- a) Zjavenie ako vierouka (doktrinálny model) – niekedy sa nazýva aj „propozičný“. Za zjavenie nemožno považovať, ak Boh v histórii neprehovorí prostredníctvom udalostí v histórii. Biblické a doktrinálne výroky sú forma zjavenia.²⁰⁵ Zjavenie sa v rámci rímskokatolíckej perspektívy nachádza vo formulovaní a učení pravdy, ktorá vychádza z oficiálneho učenia Cirkvi. Súhlas vo viere je základnou odpoveďou na takéto zjavenie.²⁰⁶ Nadprirodzené zjavenie je dané vo forme slov s jasným výrokovým (*propositional*) obsahom a takéto zjavenie je nevyhnutné pre spasenie, pretože nám umožňuje poznať spásenosné Božie konanie v Ježišovi Kristovi.²⁰⁷
- b) Zjavenie ako dejiny (historický model) – zjavenie sa odohráva v dejinách.²⁰⁸ Historický model je v priamom protiklade k prvému modelu. „Boh odhaľuje svoju prítomnosť využívaním priebehu ľudských dejín, dejín stvoreného sveta“²⁰⁹. Dôležité pri tomto modeli je, že je sústredený na prejav Boha v činnosti a nie iba ako informáciu o Bohu ako v predchádzajúcom modeli.

---

²⁰² DULLES, Avery, *Models of revelation*, s. 15.

²⁰³ *Ibid.*, s. 15.

²⁰⁴ CAREY, Patrick W. *Avery Cardinal Dulles, SJ: A Model Theologian, 1918-2008*, s. 312.

²⁰⁵ porov. ŠTĚCH, František. Tu se jim otevřely oči: zjevení, víra a církev v teologii kardinála Avery Dullese s. 106–167.

²⁰⁶ porov. SHECTERLE, R. *The Theology of Revelation of Avery Dulles 1980-1994*, s. 31-32.

²⁰⁷ porov. DULLES, Avery, *Models of revelation*, s. 45-46.

²⁰⁸ porov. ŠTĚCH, František. Tu se jim otevřely oči: zjevení, víra a církev v teologii kardinála Avery Dullese SJ. s. 106 – 167.

²⁰⁹ porov. DULLES, Avery, *Models of revelation*, s. 27.

Vyjadrenie zjavenia pomocou Písma a „oficiálneho učenia cirkvi“ sa považuje za zjavenie iba vtedy, ak zreteľne reprezentujú Božiu činnosť v stvorenom svete.²¹⁰

„Formou zjavenia sú predovšetkým skutky alebo udalosti, najmä vrcholné udalosti Ježišovej smrti a zmŕtvychvstania, vo svetle ktorých sú predchádzajúce dejiny zjavenia v Božom jednaní s Izraelom súčasne potvrdené a reinterpretované.“²¹¹

- c) Zjavenie ako vnútorná skúsenosť (mystický model) – model stotožňuje zjavenia a vnútornú skúsenosť. Hlavnou charakteristikou tohto modelu je

„Boh, ktorý navštevuje svojou prítomnosťou ľudskú dušu každého individuálneho človeka na jednej strane a na druhej strane stojí tento človek, ktorý na túto vnútornú skúsenosť s posvätnosťou odpovedá svojou vierou a jej praxou.“²¹²

„Vnútorná skúsenosť“ je nesprostredkovaná a pre každú osobu je charakteristická osobitným vnímaním a jedinečnosťou. Obsah zjavenia v tomto modeli spočíva v tom, že každá osoba je pred Bohom sama a otvorená a Boh je príromný.²¹³ Záchranná sila zjavenia je totožná so samotným zjavením. Zjavenie prináša požehnanú skúsenosť zjednotenia s Bohom, ktorú možno nazvať „večným životom“.²¹⁴

- d) Zjavenie ako dialektická prítomnosť (dialektický model) – najkomplikovanejší model, forma zjavenia hovorí o samotnom Kristovi vo forme Slova. Keďže zjavenie prichádza cez Slovo, jeho správna forma je Kristus, Slovo v osobe. Nič konečné nie je zjavením, iba ak cez to hovorí Slovo.²¹⁵ Podľa Štěcha zjavenie samotné je pokladané za nutné pre spásu a náležitou odpoveďou na zjavenie nie je nič iného ako viera.²¹⁶ Viera dáva nové chápanie Boha a seba samého, pretože veriaci sa vidia ako hriešnici, ktorí sú milosrdne Bohom privítaní v

---

²¹⁰ porov. SHECTERLE, R. The Theology of Revelation of Avery Dulles 1980-1994, s. 32-33.

²¹¹ DULLES, Avery, Models of revelation, s. 60.

²¹² ŠTĚCH, František. Tu se jim otevřely oči: zjevení, víra a církev v teologii kardinála Avery Dullese SJ., s. 106 – 167.

²¹³ porov. SHECTERLE, R. The Theology of Revelation of Avery Dulles 1980-1994, s. 34.

²¹⁴ DULLES, Avery, Models of revelation, s. 77.

²¹⁵ Ibid., s. 92.

²¹⁶ porov. ŠTĚCH, František. Tu se jim otevřely oči s 106–167.

spoločenstve.²¹⁷ Viera v Slovo Božie je viera, ktorá zároveň odhaľuje a neodhaľuje Boha. Viera a zjavenie sú na sebe závislé, poukazuje nato skutočnosť, že viera a zjavenie sú nedeliteľné.²¹⁸

- e) Zjavenie ako nové vedomie (*new awareness model*) – ak všetky predchádzajúce modely predpokladali zjavenie ako niečo prichádzajúce z vonka, tak tento model to dáva opačne. Charakteristikou tohto modelu zavenia je, že zjavenie je interakcia medzi Bohom a človekom. A obaja sa vydávajú cestou k sebe.²¹⁹ Formou zjavenia v tomto modeli je prelom do pokročilejšieho štádia ľudského vedomia, takže „ja“ je prežívané ako konštituované a zmocnené božskou prítomnosťou.²²⁰ Medzi hlavné prvky tohto modelu patria imanencia Boha a jeho aktivita a pôsobenie v ľudských dejinách. Model *new awareness* hovorí o tom, že zjavenie otvára povedomie o tom, čo je možné prostredníctvom nových úvah, ciest objavovania a nových referenčných rámcov.²²¹

Tieto modely spočívajú na rozpoznaní prostredníctvom ľudských bytostí, realitu božského sebaodhalenia (*self-disclosure*). Ľudská bytosť musí pochopiť čo sa jej zjavuje, a preto si to vyžaduje, aby Boh použil ľudský jazyk – jazyk v jeho symbolickej, sociálnej a medziľudskej dimenzii. Tieto tri dimenzie sú hlavné pre tému Dullesovho diela.²²² Z týchto piatich modelov vychádza Dullesova definícia zjavenia:

„Zjavenie je slobodná Božia činnosť, ktorou zdeľuje stvoreným osobám spásnu pravdu, najmä prostredníctvom Ježiša Krista, ako ho prijala apoštolská Cirkev a dosvedčuje Biblia a pokračujúca komunita veriacich.“²²³

2.2.4 Zjavenie ako symbolická forma komunikácie

V teológii dvadsiateho storočia myšlienka zjavenia ako symbolickej komunikácie získala veľkú popularitu.²²⁴ Dulles sa snaží o to, aby celé spektrum modelov zjavenia

²¹⁷ porov. DULLES, Avery, *Models of revelation*, s. 93.

²¹⁸ porov. SHECTERLE, R. *The Theology of Revelation of Avery Dulles 1980-1994*, s. 36.

²¹⁹ porov. ŠTĚCH, František. *Tu se jim otevřely oči*, s. 106 – 167.

²²⁰ DULLES, Avery, *Models of revelation*, s. 109.

²²¹ SHECTERLE, R. *The Theology of Revelation of Avery Dulles 1980-1994*, s. 38.

²²² *Ibid.*, s. 40.

²²³ Revelation is God's free action whereby he communicates saving truth to created minds, especially through Jesus Christ as accepted by the apostolic Church and attested by the Bible and by the continuing community of believers. DULLES, Avery, *Models of revelation*, s. 117.

²²⁴ DULLES, Avery, *Models of revelation*, s. 131.

malo schopnosť vzájomnej komunikácie. Táto komunikácia má za cieľ vzájomné obohatenie. Je dôležité podotknúť, že Dulles sa nesnaží o „symbolický“ model, chce symbol použiť iba ako nástroj.²²⁵

Dulles sa domnieva, že zjavenie je zo svojej podstaty symbolické v zmysle symbolickej komunikácie. Jeho snaha odhaliť a identifikovať jedinečné vlastnosti symbolu a symboliky je podložená presvedčením, že takéto informácie môžu zase poskytnúť prvky na vytvorenie „paralelizmu medzi vlastnosťami symbolickej komunikácie a zjavenia“.²²⁶ U Dullesa má symbol a symbolika štyri vlastnosti.²²⁷

„Argument z Písma určite nedokazuje, že zjavenie musí byť svojou povahou symbolické. Aby sme to dokázali, museli by sme vytvoriť teoretický argument založený na povahe samotného zjavenia. Platnosť takéhoto argumentu by nebola všeobecne uznávaná, pretože argumentácia by sa odvolávala na teologické a antropologické predpoklady, ktoré nie sú samozrejme. Aj keď uznávam tieto nevyhnutné obmedzenia, pokúsim sa navrhnúť argument založený na paralelnosti medzi vlastnosťami symbolickej komunikácie a zjavenia. Možno vyzdvihnúť štyri takéto vlastnosti“²²⁸:

1. *Participatory Knowledge* – „účastné poznanie (vedenie)“. Dulles vysvetľuje, že toto „sebazahŕňajúce poznanie“ spôsobuje, že symbol nefunguje ako objekt, ale ako „návnada“, ktorá priťahuje ľudskú bytosť k „účasti“ na jej rozmanitom významovom prostredí. Je to taký typ poznania, ktorý uvádza do vzťahu poznávajúceho s poznávaným²²⁹.
2. *Transformative Effects* – táto vlastnosť má „premieňajúci efekt“. Táto charakteristika je založená nad „prevahou“ významu symbolu nad psychikou človeka. Sú to situácie, kedy človek pociťuje, že sa v ňom niečo pohlo, že sa ho

---

²²⁵ ŠTĚCH, František. Tu se jim otevřely oči: zjevení, víra a církev v teologii kardinála Avery Dullese SJ, s. 181.

²²⁶ porov. DULLES, Avery, Models of revelation, s. 136, porov. tiež SHECTERLE, R. The Theology of Revelation of Avery Dulles 1980-1994, s. 56.

²²⁷ porov. DULLES, Avery, Models of revelation, s. 136-139, porov. tiež SHECTERLE, R. The Theology of Revelation of Avery Dulles 1980-1994, s. 56-65, porov. tiež ŠTĚCH, František. Tu se jim otevřely oči: zjevení, víra a církev v teologii kardinála Avery Dullese SJ, s.184-186.

²²⁸ DULLES, Avery, Models of revelation, s. 136.

²²⁹ porov. Ibid.

niečo dotklo a on sa rozhodol pre zmenu. Symbol, pokiaľ zahŕňa poznajúceho ako osobu, má transformujúci účinok²³⁰.

3. Vplyv na záväzky (*commitments*) a správanie – symbol má vždy nekompromisný vplyv na záväzky a správanie. Tento vplyv na záväzky, správanie a motiváciu ľudských bytostí je ešte výraznejší ako hraničný formovací účinok symbolu, pretože nás upozorňuje na sociálne dimenzie a dôsledky symbolizmu a symbolickej komunikácie. Symbol nie je niečím, čo ovplyvňuje iba samotného jednotlivca, ale je skôr niečím, čo ovplyvňuje jednotlivca v jeho vzťahu k iným a k jeho okolnostiam. Dulles zdôrazňuje túto charakteristiku tým, že poukazuje na to, že takýto vplyv je dôvodom, prečo sociálne a politické hnutia uznávajú potrebu využívať pre svoju vec vhodné symboly²³¹.
4. Nové oblasti vedomia (*New Realms of Awareness*) – táto štvrtá vlastnosť symbolu nám poukazuje na to, že „symbol nás uvádza do sfér vedomia, ktoré nie sú bežne prístupné diskurzívnemu mysleniu“²³². Otvára uzatvorenú nádobu človeka pôsobením nekonečna a odomyká hlbiny ľudskej duše, ktorá zrazu úžasným spôsobom odpovedá prežívanej skutočnosti.²³³

Na základe týchto vlastností symbolov môžeme vidieť dôvody, pre ktoré si Dulles vybral symbol či symbolizmus pre sprostredkovanie zjavenia.²³⁴ Shecterle popisuje, že ľudská bytosť je symbolická bytosť a preto má pre neho zjavenie ako symbolická komunikácia „okamžitú relevanciu“. Symbolická komunikácia, ako základný kameň metodologického prístupu k zjaveniu, ponúka väčšie možnosti nielen pre pochopenie zjavenia, ale aj pre hlbšie zhodnotenie sebakomunikácie Boha a neustáleho prenosu zjavenia do života a prežívania skúsenosti komunity.²³⁵ Zjavenie pre Dullesa je podľa Štěcha u „samého koreňa fundamentálnej teológie a teológie vôbec. Bez zjavenia

---

²³⁰ porov. Ibid. s.136-137

²³¹ porov. Ibid., s. 137

²³² ŠTĚCH, František. Tu se jim otevřely oči: zjevení, víra a církev v teologii kardinála Avery Dullese SJ., s. 185.

²³³ porov. DULLES, Avery, Models of revelation, s. 136-139, porov. tiež SHECTERLE, R. The Theology of Revelation of Avery Dulles 1980-1994, s. 56-65, porov. tiež ŠTĚCH, František. Tu se jim otevřely oči: zjevení, víra a církev v teologii kardinála Avery Dullese SJ, s.184-186.

²³⁴ ŠTĚCH, František. Tu se jim otevřely oči: zjevení, víra a církev v teologii kardinála Avery Dullese SJ., s. 186.

²³⁵ porov. SHECTERLE, R. The Theology of Revelation of Avery Dulles 1980-1994, s. 83-84.

nemôže byť teológia. Z božieho zjavenia a teda možnosti poznania ho, pramení teológia.²³⁶

Kvality zjavenia zodpovedajú na transcendentnej úrovni tým, ktoré sú uvedené v symbolickej komunikácii. Podľa Dullesa rozdeľuje štyri:²³⁷

1. *Participatory Awareness* – Dulles na prvé miesto dáva participatívne povedomie (*participatory awareness*). Prijat' kresťanské zjavenie znamená zapojiť sa do spoločenstva viery, a tak mať účasť na spôsobe života, ktorý vytýčil Ježiš. Shecterle pri analýze tejto kvality si všíma, že podľa Dullesa poznávanie Boha sa uskutočňuje prostredníctvom aktívneho vzťahu lásky – to znamená v náboženskom hľadaní Boha a prostredníctvom viery a uctievania Boha. Iba ak máme aktívnu účasť na spoločenstve viery, môžeme prostredníctvom nej uskutočňovať náboženské hľadanie.
2. *Transformative Effects* - zjavenie je transformačné, pretože nás uvádza do nového duchovného sveta. Kresťania začínajú vnímať samých seba ako osobne spriaznených s Bohom. Všetci sú transformovaní realitou zjavenia, ako sa odohráva v ich životoch.
3. Vplyv na záväzky (*commitments*) a správanie - ak by zjavenie prišlo jednoducho ako abstraktná výroková pravda alebo historická informácia, akt viery, ktorým bolo prijaté, by mohol byť iba teoretickým súhlasom. Ale ak je zjavenie symbolickou pravdou, akt, ktorým je prijaté, sa musí prejaviť v správaní. Musí nastať postup od nového sebauvedomenia alebo vlastnej identity ako jednotlivca alebo ako spoločenstvo viery, k vyjadreniu alebo žitiu z tejto novej identity. Je dôležité si uvedomiť, že nová identita je integrálne spojená so zodpovednosťami a záväzkami, ktoré vyplývajú zo zjavenia, ktorým je Kristus.
4. *Insight into Mysteries* - vďaka svojmu symbolickému charakteru, zjavenie dáva nahliadnuť do tajomstiev, ktoré rozum v žiadnom prípade nedokáže pochopiť. Zjavenie je samo osebe tajomstvom, keďže je sebakomunikáciou Boha, „ktorý

---

²³⁶ porov. ŠTĚCH, František. Tu se jim otevřely oči: zjevení, víra a církev v teologii kardinála Avery Dullese SJ., s. 188.

²³⁷ porov. DULLES, Avery, Models of revelation, s. 138 – 139, porov. tiež SHECTERLE, R. The Theology of Revelation of Avery Dulles 1980-1994, s. 88-96.

prebýva v neprístupnom svetle“ (1 Tim 6, 16). To, čo je zjavené ako zjavenie, je zároveň skryté, pretože je to od Boha.²³⁸

Podľa Dullesa poznáme štrukturálny vzťah medzi zjavením a symbolickým jazykom. Na základe tohto vzťahu môže existovať prepojenie medzi Bohom a ľudstvom. Vďaka tomuto symbolickému sebaodhaleniu Boha je ľudstvo schopné k hlbšiemu poznaniu Božej prítomnosti a božieho jazyka.²³⁹

2.3 Koncept Zjavenia podľa Geralda O'Collinsa

Podobne ako ostatní autori vrátane Dullesa sa i O'Collins vracia k rozlišovaniu významu zjavenia v bežnej reči a v teologickom využití. Na obecnej rovine „zjaviť“ znamená „dovoliť sa objaviť“, „odhaliť“, „zobrazit“, „prezradiť“, „oznámiť“, „prejaviť“, „zobrazit“ (*show*) alebo „odhaliť“ (*unveil*). „Zjavenie“ je predovšetkým akt (niekedy prekvapujúci), odhaľujúci, a sekundárne je akt, ktorý sprístupňuje nové poznatky týmto aktom.²⁴⁰

Vo svojom teologickom význame tak možno zjavenie podľa Geralda O'Collinsa definovať nasledovne:

„Kresťania veria, že prostredníctvom histórie Starého a Nového Zákona, Otec, Syn a Duch Svätý sú odkrývaní ako Boh, ktorý sa stará o nás s nekonečnou milosrdnou láskou. Kresťanstvo je zjavené náboženstvo. Zjavenie je trvalý predpoklad pri každej diskusii o konkrétnych udalostiach a špecifických detailoch o kresťanskom náboženstve. Vlastné pochopenie zjavenia zahŕňa a ovplyvňuje celú teológiu. Zjavenie je medzi najbežnejším pojmom ktoré máme k dispozícii pre označenie predmetu viery (sebazjavujúceho Boha) a obsah teológie (čo nám Boh odhalil). Štúdium zjavenia nie je iba počiatková a fundamentálna úloha, ale má tiež v pravom slova zmysle čo dočinenia s celou teológiou.“²⁴¹

Z tejto definície vyplýva, že zjavenie je fundamentálnou kategóriou teologickej reflexie a to, ako budeme rozumieť zjaveniu, ovplyvnia spôsob nášho teologického

²³⁸ porov. DULLES, Avery, *Models of revelation*, s 138–139, porov. tiež SHECTERLE, R. *The Theology of Revelation of Avery Dulles 1980-1994*, s. 88-96.

²³⁹ SHECTERLE, R. *The Theology of Revelation of Avery Dulles 1980-1994*, s. 95-96.

²⁴⁰ porov. O'COLLINS, Gerald. *Rethinking Fundamental Theology*. Oxford Univ Press, 2013, s. 57.

²⁴¹ O'COLLINS, Gerald. *Fundamental theology*. Wipf and Stock Publishers, 1981, s. 54.

uvažovania. Slúži nám na to, aby sme vôbec mohli hovoriť o predmete viery, ktorým je Boh, ktorý sa dáva poznať človeku a súčasne dáva prístup k tomu, čo je obsahom teológie, teda k obsahu Božieho sebazdieľania.

Preto, aby lepšie charakterizoval zjavenie, venuje O'Collins pozornosť povahe zjavenia (bude rozlišovať všeobecné a zvláštne zjavenia), jeho prepojenie s kategóriou spásy, ďalej sa vo svojich textoch venovaných zjaveniu zastavuje pri významoch zjavení a jeho sprostredkovateľoch (mediátoroch) a tiež u viery, ktorá predstavuje ľudskú odpoveď na Božie sebazdieľanie.

2.3.1 Mediátori zjavenia

V textoch *Fundamental Theology* a *Rethinking Fundamental Theology* O'Collins pracuje s rozlíšením všeobecného a zvláštneho zjavenia. Všetky ľudské bytosti podľa neho majú prístup k všeobecnému Božiemu zjaveniu: všetkým ľuďom sa Boh dáva poznať prostredníctvom krásy a harmónie stvorenia a tiež prostredníctvom ľudského vnútra:

„Takto dve základné črty vesmíru, "tam vonku", vo viditeľnej, stvorenej realite a "tu" v morálnom vedomí ľudských bytostí, odhaľujú niečo o Bohu a božskej prirodzenosti, charaktere a zámeroch.“²⁴²

Prostredníctvom všeobecného zjavenia Boh volá a umožňuje ľuďom vstupovať do nových osobných vzťahov viery.²⁴³ List Židom hovorí o viere spôsobmi, ktorý sedí tým, ktorí veria v Boha ako odpoveď na všeobecné zjavenie prichádzajúce cez viditeľnú, stvorenú realitu (skôr ako vnútorný hlas svedomia svedčiaci o morálnom poriadku)²⁴⁴.

Termín zvláštne zjavenie O'Collins používa vtedy, keď chce hovoriť o dejinách Starého a Nového zákona, kde Otec, Syn a Duch Svätý sú zjavení ako Boh, ktorý sa stará o všetkých ľudí s nekonečne milosrdnou láskou. O'Collins definuje zvláštne zjavenie odvodené od všeobecnej definície zjavenia, a to takto: "Zjavenie" je najvšeobecnejší dostupný termín, ktorý komplexne označuje proces alebo súbor

---

²⁴² O'COLLINS, Gerald, *Fundamental theology*, s. 58.

²⁴³ O'COLLINS, Gerald, *Rethinking Fundamental Theology*, s. 61.

²⁴⁴ *Ibid.*, s. 61.

udalostí, v ktorých sa zjavuje Boh, predmet viery (sebazjavujúci sa Boh) a hlavný obsah kresťanskej teológie (to, čo trojosobný Boh nám dal poznať).²⁴⁵

Rozlíšenie zjavenia na všeobecné a zvláštne, ktoré mu tu umožnilo hovoriť o zjavení, ktoré sa týka všetkých ľudí však vo svojom zatiaľ poslednom texte na tému *Revelation*, O'Collins opustil v prospech iných dôrazov, ktoré pre neho vyplynuli z dialógu s filozofmi a teológov ako je Jean-Luc Marion, Lieven Boeve, Matthew Levering a ďalší.²⁴⁶

Ponímanie mediátorov zjavenia u Geralda O'Collinsa je rozdielne v jednotlivých knihách. Pristupuje k nim inak v knihe *Fundamental theology*, kde spája Prostriedky a mediátorov (*Means and mediators*) do jednej kapitoly a v *Rethinking fundamental theology* a *Revelation* používa samostatnú kapitolu. Text sa prekrýva vo všetkých troch publikáciách, avšak je postupne doplňovaný a rozvíjaný. Prirovnáva prostriedky pre božskú sebakomunikáciu k mediátorom a poslom tohto spasiteľného zjavenia, ktorí boli a zostávajú nadhlo rôzni. Mediátori zjavenia, nie menej ako prostriedky sprostredkujúce božské sebazjavenie, „sa veľmi menili a stále menia“.²⁴⁷ Gerald O'Collins ukazuje, že v celej histórii Božej sebakomunikácie, oboje vnútri a mimo židovsko-kresťanského príbehu, sa určití ľudia tešia nezvyčajným (náboženským) skúsenostiam alebo inými nezvyčajnými prejavmi majú schopnosť rozlíšiť, interpretovať a vyjadriť skúsenosti, ktoré zdieľajú s ostatnými. V oboch prípadoch zohrávajú pri komunikácii osobitnú úlohu Božie zjavenie a spasenie (*salvation*).²⁴⁸

Už v knihe *Fundamental theology* O'Collins tvrdí, že akákoľvek ľudská skúsenosť môže sprostredkovať sebakomunikáciu Boha. Toto tvrdenie pritom opiera o biblický výrok „mnohokrát a mnohými spôsobmi“ Boh hovoril a pokračuje hovoriť (por. Hebr 1,1).²⁴⁹ V *Rethinking fundamental theology* túto myšlienku ďalej rozvíja a tvrdí, že teológia, ktorá pripúšťa iba dramatické, zvláštne udalosti ako jediný vhodný prostriedok a sprostredkovateľov zjavenia, by bola „oslabenou verziou zjavenia“. Boh môže použiť pri vrhaní svetla na božské tajomstvo aj „bežné“ kanály komunikácie.²⁵⁰

V knihe *Revelation* potom úplne zavrhne ako nedôležité rozlíšenie všeobecného a zvláštneho zjavenia, aby sa sústredil na túto „mnohotvárnosť“ Božieho sebazdieľania.

---

²⁴⁵ porov. O'COLLINS, Gerald, *Rethinking Fundamental Theology*, s. 65.

²⁴⁶ porov. O'COLLINS, Gerald, *Revelation*. Oxford Univ Press, 2016, str. IX.

²⁴⁷ O'COLLINS, Gerald, *Revelation*, s. 73.

²⁴⁸ porov. O'COLLINS, Gerald, *Rethinking Fundamental Theology*, s. 83.

²⁴⁹ O'COLLINS, Gerald, *Fundamental theology*, s. 62.

²⁵⁰ porov. O'COLLINS, Gerald, *Rethinking Fundamental Theology*, s. 219.

Vychádza pritom z myšlienky W. Abrahama, ktorý hovorí o zjavení ako o „polymorfnej aktivite“ a zdôrazňuje opäť tému, ktorú už načrtol v predchádzajúcich knihách, totiž že Boh sa dáva poznať všetkým ľuďom skrze stvorenú skutočnosť („prostredníctvom krásy a harmónie stvorenia a tiež prostredníctvom ľudského vnútra“).²⁵¹ Boh sa sebazjavuje prostredníctvom veľkého počtu rozmanitých skúseností, „od veľmi dramatických a neobyčajných, k veľmi všedným a banálnym.“²⁵²

O'Collins opisuje, že tam Božie zjavenie je dostupné širšie, aj tam, kde doposiaľ nezaznel hlas cirkvi. Namiesto termínu všeobecné zjavenie teraz hovorí o „kozmicom zjavení“, ktoré by však nemalo zatieniť zjavenie skrze dejiny. Okrem toho však je dôležité nestratiť spojenie so všednou skúsenosťou, Božie úmysly totiž môžu byť dosiahnuté všetkými možnými prostriedkami „od pozoruhodného jazyka Druhého Izaiáša k fádnyim slovám nejakého kazateľa v 21. storočí“.²⁵³ Dejiny starozákonného a novozákonného Božieho ľudu i naša súčasnosť ukazujú, ako Boh oznamuje svoje spásne seba-zjavenie prostredníctvom nespočetne rôznych skúseností: od veľmi dramatických a neobvyklých po tie najbežnejšie:

„Narodenie dieťaťa, rodinný život, politická situácia, bohoslužba, prejav biskupa, estetická skúsenosť a ďalšie ľudské zážitky sa môžu stať prostriedkom, skrze ktorý k nám prichádza Boh so svojim spásnym slovom. Božie zjavenie je sprostredkované nekonečnou škálou skúseností.“²⁵⁴

Sprostredkovateľom zjavenia sa môžu stať aj neočakávané postavy, ba dokonca nepriatelia či vrahovia (O'Collins uvádza ako príklad veľkňaza Kaifáša a ďalšie novozmluvné postavy, ktoré sa stali súčasťou dejín spásy).²⁵⁵

Gerald O'Collins upriamuje pozornosť na Božiu lásku: „Svetlo Božej lásky môže svietiť skrze temnotu ľudského trápenia a hriechu“, na kráľovi Dávidovi²⁵⁶ popisuje, že akokoľvek rýchlo alebo pomaly Boží odkaz prichádza skrze (a) negatívnu skúsenosť s trpením, hriechom a iným zlým, môže sprostredkovať Božie seba-vyjadrenie, nie

---

²⁵¹ pozri O'COLLINS, Gerald, Revelation, s. 56-57.

²⁵² Ibid., s. 66.

²⁵³ O'COLLINS, Gerald, Rethinking Fundamental Theology, s. 77.

²⁵⁴ porov. O'COLLINS, Gerald, Revelation, s. 69.

²⁵⁵ porov. Ibid., s. 73.

²⁵⁶ Ibid., s. 70.

menej ako (b) šťastnejší „okamih radostnej milosti“ (*W.B. Yeats*, „*When you are old*“) iniciovaný tichým premýšľaním nad Písmom.²⁵⁷

Leitmotívom však zostáva dôraz na mnohotvárnosť skúsenosti s Božím sebazdieľaním, a to už od prvej O'Collinsovej knihy venovanej základným témam fundamentálnej teológie:

„Všetky ľudské skúsenosti so sebou nesú základnú pravdu, náboženský základ, nesú prvotné transcendentné zjavenie a môže sa stať vedome náboženskou skúsenosťou k tvoreniu historickej sebakomunikácie Boha. Každá skúsenosť má potom potenciál oznamovať konkrétnym spôsobom Božie zjavenie a spásonosnú milosť. Preto zmysel zjavenia obsahuje oboje všedné aj nevšedné zážitky, všetkými spôsobmi pozitívnymi a negatívnymi zážitkami, „ktoré sú minulosťou alebo prebiehajú alebo prídu“ (*W. B. Yeats*) a zážitky prirodzené tak ako tie v histórii.“²⁵⁸

Čo sa týka mediátorov Božieho zjavenia v Písme, ako väčšina teológov, tak aj Gerald O'Collins hľadá zjavenie v starozákonných textoch. Podľa neho sa Starý Zákon sústreďuje na prorocké posolstvo, ktoré je vyjadrené prostredníctvom slov a symbolických akcií a zostáva prvoradé. Toto posolstvo môže prijať každý, avšak už nemôže obdržať skúsenosť, ktorú mal pri prijímaní posolstva ten, ktorý ho sprostredkovať d'alej.²⁵⁹

Gerald O'Collins hovorí, že proroci sú ľudské bytosti narodené do spoločnosti s určitými náboženskými tradíciami a jazykom. Preto nie je možné od nich vyžadovať totálnu originalitu, pretože by to bolo odoprením, že sú v určitom kultúrno-spoločenskom prostredí. Je dôležité podľa neho si všímať a upriamovať pozornosť na to, že čím viac sa ich správy podobajú tomu čo sa udialo predtým, tým viac by sme boli naklonení otázke na realitu a autenticitu ich osobného zážitku.²⁶⁰ Ako d'alej upriamuje pozornosť, je jedinečnosť prorokov, ktorí boli povolani interpretovať a oznamovať božské úmysly a vôľu. Boh bol špeciálne prítomný až do bodu, keď sa stotožňoval s tým, čo hovorili alebo urobili. Ich osobný súd a ľudské slová boli obdarené Božou autoritou.²⁶¹

---

²⁵⁷ Ibid., s. 71, táto myšlienka je rovnaká ako v knihe *Rethinking fundamental theology* tak v *Revelation*, v *Revelation* ju rozvíja o dovetok „...iniciovaný tichým premýšľaním nad Písmom“. Takéto prekryvy idú naprieč všetkými knihami a na tomto príklade je vidieť, že každá publikácia je rozvíjaná.

²⁵⁸ O'COLLINS, Gerald, *Fundamental theology*, s. 62.

²⁵⁹ Ibid., s. 77.

²⁶⁰ Ibid., s. 78.

²⁶¹ O'COLLINS, Gerald. *Rethinking Fundamental Theology*, s. 84.

Avšak je dôležité doplniť, že prorocká skúsenosť zasahuje celú existenciu daného subjektu.²⁶²

„Hoci rané skupiny prorokov charakterizovalo vytrženie a v zásade mohlo byť prostriedkom autentického zjavenia, nie je to úplne ľudská forma pre predávanie Božieho spásneho posolstva a postupom času stratí na význame. Iste, v Ezechielových víziách sa stretávame s nezvyčajnou psychologickou intenzitou, ba až abnormálnosťou, extázou, trasením, mlčanlivosťou a prípadnej dočasou paralýzou (napr. 3:22–7; 4:4–8; 24:27; 33:22) . Klasickí proroci však zvyčajne nesprostredkujú božské posolstvo prostredníctvom extázy, snov alebo iných podobných stavov, ale vedomým využívaním svojich rôznych schopností. Pozerajú sa, počúvajú, odpovedajú a odovzdávajú správu. Takto sa končí Izaiášovo videnie v chráme: „Počul som Pánov hlas: „Koho pošlem a kto pôjde po mňa? Potom som povedal: „Tu som! Pošli ma.“ A povedal: „Chodte a povedzte tomuto ľudu: „Počujte a počúvajte, ale nerozumiete““ (Iz 6, 8–9). Jeremiáš uvádza ďalší takýto prípad, keď sa ho Pán najprv pýta na veci, ktoré vidí, skôr než oznámi božské úmysly (Jer. 1:11, 13; pozri Ámos 8:1–2). Tu aj na iných miestach prococtvo prezentuje ako komplexná skúsenosť zahŕňajúca celú osobu a celú škálu ľudských schopností.“²⁶³

Gerald O'Collins poukazuje na možnosť, že pravý prorok môže príležitostne hovoriť nepravdivo, nepravý prorok mohol by byť pristihnutý príležitostne hovoriť pravdivo, alebo inak pravý prorok by mohol jednoducho prestať prorokovať.²⁶⁴ Ale obyčajne pravosť a nepravosť v prorokovaní sú identifikované prostredníctvom troch kritérií: tradícia, súčasné správanie a budúce naplnenie.²⁶⁵

Proroci typicky počuli slovo od Boha (zjavenie v primárnom zmysle) a odovzdávali správy, ktoré prijali (zjavenie v sekundárnom zmysle).²⁶⁶ Proroci boli predovšetkým rečníci, tak nám o tom hovorí nicejské vyznanie viery (Duch Svätý – On hovoril ústami prorokov).²⁶⁷ Gerald O'Collins poukazuje na to, že prostredníctvom takých sprostredkovateľov, ako sú proroci a predovšetkým samotný Ježiš, je špeciálne Božie

---

²⁶² Ibid., s. 85.

²⁶³ O'COLLINS, Gerald, *Rethinking Fundamental Theology*, s. 85.

²⁶⁴ porov. Ibid., s. 80.

²⁶⁵ porov. Ibid., s. 80.

²⁶⁶ porov. O'COLLINS, Gerald, *Revelation*, s. 121.

²⁶⁷ porov. O'COLLINS, Gerald, *Rethinking Fundamental Theology*, s. 86.

zjavenie ponúkané všetkým. Božia sebakomunikácia tu bola (je) pre všetkých,²⁶⁸ pritom však platí, že „Ježiš nie je iba zjavením Boha (Božím), ale je úplným zjavením Božím“.²⁶⁹ Ježiš tak je mediátorom a aj plnosťou zjavenia.²⁷⁰

„Ježišovo narodenie, život a smrť nepredstavujú pre kresťanov nič menšieho než ľudské dejiny Boha, jedinečný akt Božej osobnej, sebadarujúcej sa lásky v dejinách. Ježiš nebol iba „podobnosťou“ alebo dokonca „podobnosťou“ o Bohu, ktoré nám ukazuje, aký Boh je. Jeho (dejinné) zjavenie Boha ukazuje niečo viac. Odhalenie jeho vlastnej osoby a činnosti znamená odhalenie Boha: "... kto videl mňa, videl Otca" (Jn 14,9). Zjavením v Ježišovi Boh ustanovil svoju Božiu identitu pre všetky časy a pre všetky národy.“²⁷¹

2.3.2 Modely zjavenia

Podobne ako u Dullesa tiež v teológii Geralda O'Collinsa nájdeme reflexi o modeloch zjavenia. Tvrdí, že veľa teológov vrátane textov učiteľského úradu cirkvi aj v priebehu dvadsiateho storočia identifikovalo zjavenie s obsahom: teda so súborom Bohom daných právd, ktoré sú neprístupné ľudským rozumom a teraz prijať Božiu autoritu. Tento „výrokový“²⁷² model predstavoval zjavenie ako primárne nadprirodzené odhalenie právd, ktoré významne obohatili poznanie Boha.²⁷³

Podotýka, ako sa v priebehu dvadsiateho storočia sa vyvinul model zjavenia ako medziosobového stretnutia a popisuje, ako teológia prechádzala od pohľadu založeného na logickom vyjadrení zjavenia (ktoré môžeme prijať alebo nie), k vývoju modelu zjavenia ako dialógu. Namiesto interpretácie Boha ako zjavujúceho pravdu, je zjavenie vnímané ako Božie seba-zjavenie,²⁷⁴ ktoré sa deje od osoby k osobe, od subjektu k subjektu, ako Ja – Ty stretnutie. Preto sa mení i základná otázka je: skôr než „Čo je zjavené?“ sa v teológií zjavenia po Druhom Vatikánu pýtame „Kto sa zjavuje?“²⁷⁵

---

²⁶⁸ porov. Ibid., s. 217.

²⁶⁹ Ibid., s. 97.

²⁷⁰ porov. Palakuzha, Jose George. Understanding Tradition. Jesus Christ in the Writings of Gerald O'Collins. 2008. str.37. https://limo.libis.be/prim-explore/fulldisplay?docid=LIRIAS1877471&context=L&vid=Lirias&search_scope=Lirias&tab=default_tab&fromSitemap=1

²⁷¹ O'COLLINS, Gerald, Revelation, s. 60-61.

²⁷² „propositional“.

²⁷³ O'COLLINS, Gerald, Rethinking Fundamental Theology, s. 66.

²⁷⁴ O'COLLINS, Gerald, Fundamental theology, s. 55.

²⁷⁵ Ibid., s. 55.

Personálny model zdôrazňuje poznanie Boha, ktoré zjavenie prináša.²⁷⁶ Komunikácia pravdy o Bohu zostáva podstatnou (*essential*) časťou zjavenia, ale vždy v službách osobného stretnutia s Bohom.²⁷⁷

O'Collins oba modely zhodnocuje a tvrdí, že sa navzájom nevyklúčujú, ale dopĺňajú: skúsenosť dialógu s Bohom nezostáva súkromná a uzavretá v subjektivite - Boh hovorí niečo, čo môžeme formulovať a odovzdať ďalej. Toto oznámenie a poznanie môže byť vyjadrené pravdivými propozíciami, ktoré sú odvodené z Božieho dialógu s ľuďmi, takže zjavenie je naozaj aj „výrokové“. Súčasne však interpersonálne poňatie zjavenia pripomína, že stretnutie medzi Bohom a človekom nemôžeme viesť iba k

„pravdivým tvrdením, akoby úlohou jazyka bolo iba vyjadriť slovami to, čo sa už stalo. K Božiemu zjaveniu dochádza tiež (a skutočne veľmi často) vtedy, keď sú ľudia oslovení slovami Písma, hlásaním (predovšetkým Ježišovým hlásaním Božieho kráľovstva), tradičnými vyznaniami viery a ďalšími náukovými výrokmi, sviatosťnými slovami a úkonmi, ikonami a ďalšími dielami cirkevného umenia udalosťami, ktoré vychádzajú zo stretnutia s Bohom, výpoveďami, ktoré čerpajú z Biblie. Formulácie viery nielen vychádzajú z týchto stretnutí, ale aj k nim vedú²⁷⁸.“

Rozprávanie prípadne iné líčenie zjavených udalostí tak pomôže otvoriť prístup k zjaveným pravdám a povzbudiť k viere ďalších veriacich, ktorí neboli priamymi svedkami zjavenia.

Oba modely však majú aj určité limity:

„Oba modely zjavenia, a nielen „výrokové“, zostávajú silne kognitívne. Osobný model sa môže primárne venovať nášmu „skúsenému poznaniu“ Boha, ale naďalej hovorí o vedomostiach. Tento model hovorí o Božom seba-odkrývaní a božsko-ludskom dialógu, ale takéto odhalenie zahŕňa vynorenie sa z tajomnej skrytosti, aby sa urobilo „známym“. „Dialóg“ (dialogos) zahŕňa „slovo“ (logos), ktoré je oznámené alebo má zmysel a ktorému treba rozumieť. Jazyk zjavenia si pevne zachováva kognitívny význam.“²⁷⁹

²⁷⁶ V anglickom origináli: „... believers enjoys a *knowledge that God is such and such*...“.

²⁷⁷ Ibid., s. 56.

²⁷⁸ O'COLLINS, Gerald, *Rethinking Fundamental Theology*, s. 67.

²⁷⁹ Ibid., s. 67 – 68.

Z uvedeného vyplýva, že podľa O'Collinsa sú tak staršie modely ako je napr. klasický výrokový s jeho dôrazom na obsah zjavení, tak novší personálny model, zaťažené dôrazom na zjavenie ako na poznanie (*knowledge*)²⁸⁰.

2.3.3 Zjavenie a spása

Gerald O'Collins hovorí, že Božie sebazjavenie nie je iba o komunikácii alebo informácii, ale že táto komunikácia niečo spôsobuje, že vedie k zásadnej zmene, ktorú v rámci kresťanskej teológie nazývame spása.²⁸¹ Vzťah medzi zjavením a spásou popisuje nasledovne:

„Mohli by sme snáď súhlasiť a dovoliť si „zjavenie“ označiť ako „kognitívny“ aspekt spásy – to znamená, spraviť našu teológiu zjavenia podtriedou (časťou) v širokej teológii spásy. Zjavenie by potom bolo spásou pre našu myseľ, riešenie našich intelektuálnych zmätkov. Alebo môžeme vyhradiť zjavenie na počiatkové stretnutie s Bohom a prvé volanie k viere. Spása by bola celá nasledujúca fáza vývoja tejto počiatkovej skúsenosti, transformácia, ktorá nasleduje, ak akceptujeme Božie slovo a dovolíme mu zmeniť naše životy.“²⁸²

Samotná skutočnosť, že Boh hovorí k nám je spásonosný a transformujúci dar. Zjavenie nie je dôležitejší (*prior*) predpoklad spásy. Boh nás zachraňuje v a skrze božský sebaaprejav. Božie slovo ukazuje samé seba ako dynamické, „živé a aktívne“ (Žid 4,12), tiež ako noetické.²⁸³

Zjavenie a spása nemôžu visieť vo vzduchu bez dosiahnutia ich „objektu“ a nemôžu byť prijaté adresátmi zjavenia, keď visia vo vzduchu. Ak sa Boh zjavil a spásu koná, tak zjavenie prichádza do komunity (a k jednotlivcom) a ľudia zažívajú spásu. V tomto zmysle zjavenie a spása jednoducho nemôžu stáť mimo (*outside*) skúsenosť ľudskej

---

²⁸⁰ porov. Ibid..

²⁸¹ porov. Ibid., s. 71.

²⁸² O'COLLINS, Gerald, *Fundamental theology*, s. 57. We could perhaps agree to let „revelation“ designate the „cognitive“ aspect of salvation-that is to say, make our theology of revelation a section in a wider theology of salvation. Revelation would then be salvation for our mind, the solution of our intellectual bewilderments. Or we could reserve revelation for initial encounter with God and the first call to faith. Salvation would be the whole subsequent working out of this initial experience, the transformation that follows when we accept God's word and allow it to change our lives.

²⁸³ Ibid., s. 57, 58.

bytosti. Skúsenosť je miesto, kde božie zjavenie a spása sa vyskytovali a budú pokračovať vo vyskytovaní.²⁸⁴

„Preto navrhujem hovoriť o zjavení ako o časti z celkového procesu *skúsenosti božskej seba-komunikácie*. „*Skúsenosť*“ vypovedá o mieste, kde jednotlivý subjekt a komunita stretáva Boha. „*Seba-komunikácia*“ nám pripomína, že zjavenie vždy znamená milosť, túto aktívnu *prítomnosť* trojjediného Boha, ktorý nás oslobodzuje od našich zlých skutkov a prichádza s nami zdieľať božský život.“²⁸⁵

S podstatným časovým odstupom medzi jednotlivými vydaniami kníh Gerald O'Collins neustupuje od presvedčenia, že definícia seba-komunikácie Boha je úzko spojená s otázkou po spáse, ako vidíme ako v knihe *Fundamental theology* tak aj v *Rethinking fundamental theology*.²⁸⁶ Zjavenie má teda spásnu funkciu.

Každý človek môže mať skúsenosť v určitom čase so zjavením a spásou, ktorá prichádza od Boha, toto sa pokúša ozrejmiť Gerald O'Collins.²⁸⁷ Tu si môžeme všimnúť, že Gerald O'Collins spája zjavenie a spásu. Poznamenáva, že ku komplexnej odpovedi by sa dalo položiť veľa podotázok: kde, kedy v histórii. Avšak menuje „tri prvky, ktoré ponúkajú cestu: a) príprava v Starom Zákone, b) absolútne vyvrcholenie božej sebakomunikácie v Kristovi, a c) nepretržitá prítomnosť zjavenia a spásy. Jednoducho, môžeme sa zaoberať záležitosťami pred Kristom, s Kristom, a po Kristovi.“²⁸⁸.

V nasledujúcom rozdelení sú zachytené podľa mňa najpodstatnejšie myšlienky týchto momentov. V prvom rade nachádzame božiu sebakomunikáciu dynamicky a progresívne rozvinutú v Izraeli. História ľudstva sa stala pre nás perfektným spôsobom rozvádzania zjavenia a spásy.²⁸⁹ Táto etapa prípravy zjavenia mala jeden dôležitý výsledok a to je koncept Boha, ktorý nachádzame u Božieho ľudu – Izraela.²⁹⁰ Je možné v tomto prípade hovoriť o myšlienke morálneho zázraku, ktorý nebol vysvetlený prostredníctvom „iba“ ľudských síl malého národa, ktorý sa netešil

---

²⁸⁴ porov. O'COLLINS, Gerald, *Fundamental theology*, s. 59.

²⁸⁵ *Ibid.*, s. 59.

²⁸⁶ porov. O'COLLINS, Gerald, *Rethinking Fundamental Theology*, s. 72.

²⁸⁷ O'COLLINS, Gerald, *Fundamental theology*, s. 83

²⁸⁸ *Ibid.*, s. 83.

²⁸⁹ *Ibid.*, s. 84.

²⁹⁰ *Ibid.*, s. Toto vyjadrenie sa vzťahuje na Starý Zákon a na koncept poňatia Boha v Starom Zákone. Celý odsek, z ktorého sme to prebrali začína „The Letter to the Hebrews saw the Old Testament period...“ A teda posledné slová z odseku sú zamerané na Starý Zákon. Originálne: „its concept of God“.

s veľkého počtu filozofov alebo iných intelektuálnych talentov, ale ktorý mohol prísť výlučne z autentickej skúsenosti s Bohom.²⁹¹ Druhému momentu venuje Gerald O'Collins najviac pozornosti. Popisuje, že celá história zjavenia a spásy sa nezadržateľne vyvíjala k cieľu, ktorým bol Ježiš z Nazareta. Kresťanská viera toto vyznáva a v tom vidí Božiu zachraňujúcu a zjavujúcu sa sebakomunikáciu.²⁹² O'Collins dáva tri príklady v chronologickom poradí: Pavlove listy, synoptické Evanjelia a štvrté Evanjelium, ktoré nám pomôžu pochopiť ako sa zachovával Nový Zákon v pamäti, ako bol „rozlišený, interpretovaný a vyjadrený“.²⁹³

„V Novom Zákone a neskôr nachádzame súhry motívov, ktoré zdôvodňujú identifikáciu Kristovho života, smrti a vzkriesenia ako absolútne vyvrcholenie ľudskej skúsenosti s Božím zjavovaním a zachraňujúcou aktivitou. V celom Novom Zákone List Hebrejom poskytuje klasickú pasáž pre vyjadrenie raz a navždy kvalitu ukrižovania a vzkriesenia (9,26-28). Tento list, mierne povedané, sa pohybuje ďalej za vtelenie a svedčí o tom prečo, ako a kde božia sebakomunikácia prišla v jej neopakovateľnom vyvrcholení.“²⁹⁴

Tretí moment, ktorému sa venuje O'Collins je kedy nastalo/nastáva zjavenie a spasenie. Pri tomto momente musíme vziať do úvahy pokračujúcu prítomnosť a silu zachraňujúceho zjavenia.²⁹⁵ Je podľa neho dôležité podotknúť, že zjavenie a spása sa nezastavili na konci apoštolskej éry, ale pokračujú. Ich pokračovanie je závislé na unikátnej a normatívnej apoštolskej skúsenosti a svedectve o Ježišovi Kristovi. Tí, ktorí dosvedčovali základ histórie zjavenia a spásy boli predovšetkým prví kresťania vrátane apoštolov. Títo mali privilegovanú skúsenosť zo života v tesnej blízkosti s Ježišom a stávali sa prvými svedkami zmŕtvychvstania.²⁹⁶ O'Collins uvádza, že rozdiel medzi základnou históriou a závislou históriou zjavenia a spásy vyjasňuje vzťah medzi božou sebakomunikáciou „teraz“ a absolútnom vyvrcholení „vtedy“ v Kristovi.²⁹⁷

Podľa O'Collinsa by sme mali hovoriť o zjavení ako o podstatnej časti celkového procesu zakúsenia Božieho seba-zdieľania. Výraz skúsenosť (*experience*) tu odkazuje na miesto, kde sa človek stretáva s Bohom, zatiaľ čo výraz seba-komunikácia (*self-communication*) ukazuje, že so zjavením je spojená aj milosť spásy, teda aktívna Božia

---

²⁹¹ Ibid., s. 86 – 87.

²⁹² Ibid., s. 87.

²⁹³ Ibid.

²⁹⁴ O'COLLINS, Gerald, *Fundamental theology*, s. 99.

²⁹⁵ Ibid., s. 99.

²⁹⁶ Ibid., s. 101.

²⁹⁷ Ibid., s. 102.

prítomnosť, ktorá vyslobodzuje človeka od zlého a „dáva mu účasť na svojom božskom živote“.²⁹⁸

Ako príklad podareného vyjadrenia ľudskej skúsenosti s Božím seba-komunikovaním O'Collins uvádza Jána (a najmä Prvý list Jánov) a Augustína. Vyzdvihuje ich ako vyjadrieli ľudskú skúsenosť s božskou seba-komunikáciou. Ján a Augustín podľa O'Collinsa predstavujú bezprostrednosť svojej skúsenosti. Obidvaja hovoria o udalostiach, ktoré osobne prežívali a žiadnu časť informácie nedostali (z druhej ruky) „od nejakej autority, ani výsledok, ktorý by získali argumentáciou“. Oni sú „tí“, ktorí sú pri týchto skúsenostiach. Tieto skúsenosti ovplyvnili a zmenili celú ich existenciu. O'Collins poukazuje na rozdielnosť obidvoch prípadov, na jednej strane Augustínov prípad ukazuje, že „subjektom skúsenosti je individuálna bytosť“ u Jána ukazuje „kolektívnu skúsenosť apoštolskej komunity“.²⁹⁹ „Sotva môžeme vysvetliť lepšie (čo je zjavenie) než poukázať na zážitky (*experience*), ktoré – v ich rozdielnych spôsoboch – títo dvaja spisovatelia opísali.“³⁰⁰

Podľa O'Collinsa spása a zjavenie konštituuje históriu božskej seba-komunikácie³⁰¹, a tiež božské zjavenie a spása konštituuju históriu božskej seba-komunikácie k ľudskému bytiu.³⁰²

Gerald O'Collins pri zisťovaní aká má byť samotná seba-komunikácia poukazuje na Kantove tri otázky,³⁰³ ktoré podľa neho nám umožňujú zistiť, čo je *známe* (čo vieme) o Božskej seba-komunikácii v židovsko-kresťanskej histórii, ako sa *rozhodnúť* a čo bolo *urobené* vo svetle tohto a v čo sa smie dúfať prostredníctvom tohto. Ďalej rozvíja tri charakteristiky Zjavenia, ktoré súvisia so skúsenosťou Zjavenia: charakter nezištného daru, jeho vplyv na životný štýl človeka a jeho spojenie s nádejou.

Božia seba-komunikácia je podľa O'Collinsa dar, ktorý zachraňuje. Táto seba-komunikácia vyplýva plne z Božej iniciatívy, iba vďaka nej ľudia zažívali a zažívajú prítomnosť živého Boha. O'Collins poukazuje na to, čo hovorí Ježiš Petrovi v Matúšovom evanjeliu, že sa týka všetkých ľudí v ich poznaní Boha: "Blahoslavený si, Šimon, syn Jonášov, lebo ti to nezjavilo telo a krv, ale môj Otec, ktorý je na nebesiach.“

---

²⁹⁸ Ibid., s. 72.

²⁹⁹ porov. Ibid., s. 61, porov. O'COLLINS, Gerald, Rethinking Fundamental Theology, s. 72.

³⁰⁰ porov. O'COLLINS, Gerald, Fundamental theology, s. 61, porov. O'COLLINS, Gerald, Rethinking Fundamental Theology, s. 72-74.

³⁰¹ porov. O'COLLINS, Gerald, Fundamental theology, s. 59.

³⁰² porov. O'COLLINS, Gerald, Revelation, s. 38.

³⁰³ Kantove tri otázky: „Čo môžem vedieť? Čo by som mal spraviť? V čo by som mal dúfať?“

(Mt 16,17). Podľa O'Collinsa toto voľne oznámené zjavenie, nie je len informatívne, ale tiež účinne mení ľudské životy ako uzdravovacia a zachraňujúca milosť.³⁰⁴

Božská seba-komunikácia nás vedie k tomu, aby sme žili novým spôsobom života. Prináša tak pre človeka i úlohu rozhodnúť a prijať nový život, aj keď to môže mať drastické nároky. Tento dar vytvára povinnosť a volá po našej osobnej angažovanosti - O'Collins tvrdí, že by sme mali reagovať v súlade s tým, ako sa k nám chová Boh.³⁰⁵

Seba-zjavenie Boha je spojené s nádejou: ak „teraz je deň spásy“ (2Kor 6,2), musíme stále dúfať, že deň, ktorý prinesie budúcnosť „teraz“, je v Kristu:

„Božská-sebakomunikácia, ktorá príde, bude osobné (*person-to-person*) stretnutie v plnosti všetkých možných zmyslov. Bude to pokračujúce, priame, tvárou v tvár (*face-to-face*) poznávanie (*knowing*), v ktorom Boh bude stáť odhalený (zjavený) v plnej jasnosti a dôkladnom poznaní (*intimacy*).“³⁰⁶

2.3.4 Základné a závislé zjavenie

Rozlíšenie na základné (*foundational*) a závislé (*depend*) zjavenie Gerald O'Collins rozvíja v knihách *Rethinking fundamental theology* a *Revelation*. V jednom zmysle je zjavenie minulosť (ako „základná“), v inom je prítomná („závislá“) a v ďalšom zmysle je to realita, ktorá príde („budúcnosť“ alebo „eschatologická“).³⁰⁷

Navrhuje pomenovať zjavenie v minulosti dokončené v Ježišovi Kristovi a jeho Duchom Svätým ako „základné“ radšej než ako „originálne“³⁰⁸. Zdôvodňuje to okrem iného tým, že slovo základný pridáva zmyslu zjavenia zmysel „konštruktívneho“, normatívneho a stáleho.³⁰⁹

„Božie sebasprístupnenie prichádzalo v histórii Izraela, prostredníctvom prorokov (Duch Svätý hovoril ústami prorokov) a potom – v plnosti, dokonale

³⁰⁴ O'COLLINS, Gerald, *Fundamental theology*, s. 134.

³⁰⁵ *Ibid.*, s. 136.

³⁰⁶ O'COLLINS, Gerald, *Fundamental theology*, s. 136 – 137.

³⁰⁷ O'COLLINS, Gerald, *Rethinking Fundamental Theology*, s. 131.

³⁰⁸ O'COLLINS, Gerald, *Revelation*, s. 107.

³⁰⁹ O'COLLINS, Gerald, *Rethinking Fundamental Theology*, s. 132., Tiež sa opiera o knihu Zjavenia, kde vízia nového Jeruzalemu v Knihe zjavenia obsahuje podobný obraz, ktorý opisuje základnú úlohu Dvanástich v službe Kristovi: „Hradby mesta mali dvanásť základných kameňov a na nich dvanásť mien dvanástich Baránkových apoštolov“ (Zj 21,14).

a neprekonateľným spôsobom – prostredníctvom Ježiša z Nazareta a skúsenosti v ktorých on a jeho prví, apoštolský nasledovníci boli okamžite zapojení.“³¹⁰

O'Collins hovorí tiež o základnej úlohe apoštolov (a apoštolskej generácie) v prenose zjavenia, o ich štyroch prekrývajúcich sa funkciách. Prvá funkcia apoštolov bola vyformovať raz a navždy najzákladnejšiu (*essential*) vieru.

"Apoštoli svojim veľkonočným kázaním svedčili o sebaaprejení Boha, ktoré zažili v Ježišom živote, ukrižovaní a zmŕtvychvstaní spolu s vyliatím Ducha Svätého. Tí, ktorí Ježiša nevideli, a predsa v neho uverili (Jn 20, 29), boli závislí od svedectva týchto svedkov, aby prostredníctvom moci Ducha Svätého prišli zažiť zjavenie a vyjadriť vieru v zmŕtvychvstalého Ježiša." ³¹¹

Druhou funkciou je počiatok liturgického života cirkvi:

„Veriaci vstúpili do spoločenstva tým, že boli pokrstení "do" Kristovej smrti a vzkriesenia (Rim 6, 3-11). Spoločne eucharisticky slávil smrť vzkrieseného Pána v očakávaní jeho posledného príchodu (1 Kor 11, 26). Takto sa po Veľkej noci a po Päťdesiatnici ohlasovaním inicioval liturgický život Cirkvi a liturgické skúsenosti zjavenia, ktoré vyvolal.“³¹²

Treťou nie menej dôležitou funkciou podľa O'Collinsa bolo ustavenia etických implikácií kresťanskej viery špeciálne pre nežidovských členov cirkvi. Štvrtá funkcia bola prostredníctvom kníh Nového Zákona zanechať Bohom inšpirovaný záznam a interpretáciu neprekonateľného zjavenia v Kristovi. O'Collins dochádza k záveru, že „môžeme toto zhrnúť raz a navždy, že apoštolská funkcia funguje tým, že hovorí o ich svedectve o „základnom zjavení“ a konaní vo svetle toho. ...základné zjavenie prichádza k nám od nich“.³¹³

„Kresťania teraz zažívajú, ako sa k nim dostáva Božia sebakomunikácia prostredníctvom Písma, kázania, sviatostí a iných prostriedkov, ktoré pripomínajú a znovu oživujú minulé udalosti a skúsenosti, ktoré sa týkali vyvoleného národa, prorokov, samotného Ježiša, jeho apoštolov a ďalších otcov a matiek zakladateľov. Sprostredkovanie zjavenia (a spasenia) prostredníctvom Písma, zvestovaného slova, sviatostí a iných prostriedkov teda v podstate závisí od prijatia zakladateľského a

³¹⁰ O'COLLINS, Gerald, Revelation, s. 111.

³¹¹ porov. Ibid., s. 115.

³¹² O'COLLINS, Gerald, Revelation, s. 112.

³¹³ Ibid.

autoritatívneho svedectva o určitých minulých Božích skutkoch. Zjavenie, ako ho veriaci prežívajú a prijímajú teraz, zostáva "závislým" zjavením."³¹⁴

Závislé zjavenie nadväzuje na základné zjavenie. Začína s koncom apoštolského veku. Gerald O'Collins vo svojom diele *Revelation* tvrdí, že je jednoduchšie a čistejšie ak rozlíšime medzi základným zjavením oznamované apoštolskej komunite a závislým zjavením zažívaným neskoršími veriacimi.³¹⁵ Tieto dve obdobia sa však čiastočne prekrývali a teda došlo k čiastočnému prekrytiu medzi obdobím základného a závislého zjavovania.³¹⁶ Gerald O'Collins dopĺňa toto svoje tvrdenie myšlienkou, že prebiehajúce zjavenie nepridáva podstatný (*essential*) obsah tomu, čo bolo plne odhalené prostredníctvom Kristovho života, smrti, zmŕtvychvstania a zoslania Ducha Svätého. Božia sebakomunikácia ako živé stretnutie s Kristom prostredníctvom jeho Ducha neprestáva. Avšak toto stretnutie podľa O'Collinsa nepridáva nič podstatne nové k tomu, k čomu došla apoštolská generácia prostredníctvom jej skúsenosti s Kristom a jeho Duchom.

O'Collins hovorí taktiež o budúcom zjavení, ktoré je prisľúbené v Novom Zákone. Jedná sa o „budoucí a konečné zjavení, v němž se skrze vzkříšeného Krista a Ducha svatého dosáhne božská sebakomunikace svého dovršení“.³¹⁷ Toto zjavenie, ktoré neovplyvní iba jednotlivcov a ľudské komunity, ani nie iba všetky národy zhromaždené k oznamovaniu rozsudku Syna človeka, ale tiež vesmír ako taký.³¹⁸

„... Pavol, Ján a Zjavenie sa zhodujú v predstavovaní "blaženej vízie" predovšetkým ako kolektívnej premeny, a nie ako individuálneho, sebestačného zavŕšenia budúcej spásy. Nebeský Jeruzalem je úplne nepredstaviteľný mimo nášho vzťahu s (a) Otcom, Synom a Duchom Svätým a (b) medzi sebou navzájom. Obrazy anjelov, trónov, trúb, nebeskej hudby a podobné výrazy zo Zjavenia poskytujú scenár tohto konečného zjavenia Boha pri vzkriesení mŕtvych. Ako však bude vyzerat' "zjavenie po smrti" ako odlišné (ale neoddeliteľné) od vzkrieseného "života po smrti"? Žiadne z týchto novozákonných svedectiev o konečnom zjavení Boha nepredstavuje správy prichádzajúce akoby z budúcnosti, "svedectvá očitých svedkov o budúcnosti, ktorá ešte nie je uzavretá"³¹⁹

³¹⁴ O'COLLINS, Gerald, *Rethinking Fundamental Theology*, s. 134

³¹⁵ O'COLLINS, Gerald, *Revelation*, s. 113.

³¹⁶ *Ibid.*, s. 117.

³¹⁷ porov. O'COLLINS, Gerald, *Revelation*, s. 117.

³¹⁸ *Ibid.*

³¹⁹ *Ibid.*, s. 118.

2.3.5 Zjavenie, viera a tradícia

Keď O'Collins hovorí o viere v súvislosti se zjavením, predstavuje ľudí, ktorí vo viere prijímajú sebaodhaľujúceho Boha a rozdeľuje ich do 4 skupín: *homo dolens* – ľudská bytosť, ktorá trpí (špeciálne skúsenosti alebo bežné ľudské skúsenosti s bolesťou), *homo interrogans* - ľudská bytosť, ktorá kladie otázky, *homo historicus* – moje vyjadrenie nie tvoje (mnohostrannou a neúplnou históriou) a *homo symbolicus* - ľudská bytosť, ktorá sa vyjadruje v symboloch.³²⁰

Viera je odpoveďou na tri základné otázky *homo interrogans*: „Čo môžem vedieť? Čo by som mal spraviť? V čo by som mal dúfať?“³²¹ Vo viere podľa O'Collinsa počujem a poznávam dobrú zvesť o Ježišovej smrti a zmŕtvychvstaní (1Kor 15,3-5), tieto udalosti v ktorých sebakomunikácia Trojjediného Boha dosiahla svoje neprekonateľné a normatívne vyvrcholenie.³²² Tu Gerald O'Collins nachádza podstatu (*heart*) v čo veríme, „*fides quae*“, ortodoxný obsah viery, ktorý je prenášaný z minulosti apoštolskými svedkami a ktorý tvaruje základ kresťanského vyznania (Rim 10,9). Viera vyznáva špeciálnu božskú intervenciu a prítomnosť v dejinách spásy a zjavenia.³²³

Gerald O'Collins je presvedčený, že viera odpovedá na tri základné otázky *homo interrogans* vyznaním, oddanosťou a dôverou. Nájde ich prítomné už v nicejskom vyznanie viery: „stal sa človekom“, „bol umučený“, „vstal z mŕtvych“ atď odkazuje na vyznanie, „veríme“ vyjadruje našu oddanosť a pasáž „A očakávam vzkriesenie mŕtvych a život budúceho veku“ vedie k dôvere.³²⁴

Podľa O'Collinsa k skúsenosti viery prichádzame vďaka „objektívnej skutočnosti“, ktorou je svedectvo veriaceho spoločenstva a „dar vnútorného svetla Ducha Svätého“ a tiež vďaka „subjektívnym faktorom“, ako sú potreby a dispozície ľudského srdca:

"Vnútorné" svedectvo Ducha Svätého otvára ľuďom cestu k prijatiu "vonkajšieho" slova kresťanských svedkov. Zjavenie prichádza z Božej iniciatívy a umožňuje ľuďom zažiť prítomnosť živého Boha (porov. Mt 16, 17).

Zo subjektívneho hľadiska hrajú pri zrode viery úlohu aj osobné skúsenosti, dispozície, otázky a potreby. Vezmime si napríklad hlboké, intímne otázky

³²⁰ porov. O'COLLINS, Gerald, Rethinking Fundamental Theology, s. 37 – 41.

³²¹ O'COLLINS, Gerald, Fundamental theology, s. 137.

³²² porov. O'COLLINS, Gerald. Fundamental theology, s.137.

³²³ porov. Ibid.

³²⁴ porov. Ibid., s. 139.

týkajúce sa najhlbších potrieb a konečnej hodnoty ľudskej existencie. Skôr či neskôr sa všetci ľudia po smrti stretnú s otázkou, aký je zmysel života? Skôr či neskôr zažijú realitu, že aj tie najlepšie "dobré veci, ktoré v živote máme", sú neúplné a pominuteľné a nemôžu nás plne uspokojiť. Viera povzbudzuje ľudí, aby prehodnotili svoje ciele a hodnoty, aby mohli rozpoznať, čo je pre nich dôležité. /.../ Viera ponúka možnosť odpovedať na základné otázky o povahe, zmysle a osude našej vlastnej existencie a existencie vesmíru. Viera sľubuje, že sa osvedčí v praxi tým, že povedie veriacich k hlboko uspokojujúcemu spojeniu s Bohom a s inými ľuďmi. /.../

"Táto komplexná a kumulatívna skúsenosť umožňuje, aby sa veci "spojili" a priniesli ucelenú a zmysluplnú víziu Krista, ktorá môže byť základom našej existencie a uctievania. Viera dáva zmysel životu vo všetkých jeho zložitostiach a utrpeniach."³²⁵

O'Collins poukazuje aká dôležitá je viera pri zásadných rozhodnutiach života človeka a argumentuje, že „viera prináša tajuplnú skúsenosť seba-oddanosti v ktorej – vedený Duchom Svätým v hĺbke ich bytia – muži a ženy prijímajú ich základnú voľbu inteligentne, ešte slobodne a tak dobrovoľne z rôznych dôvodov alebo iných faktorov.“³²⁶

Vo svojom diele *Fundamental theology* Gerald O'Collins predstavuje niekoľko jeho téz k viere³²⁷, ale ešte predtým konštatuje, že „Kresťanská viera nemôže byť bez historického poznania.“ Jeho tézy, ktoré rozpracováva aspoň v krátkosti predstavím. Prvá téza hovorí, že kresťanská viera nemôže existovať bez historickej vedomosti. Druhá téza pojednáva o tom, že kresťanská viera nie je jednoducho závislá na historickej vedomosti. Tretia téza poukazuje na to, že historická vedomosť veriacich je ovplyvnená milujúcou oddanosťou a nádejnou dôverou, ktorá je umožnená externým vyjadrením a vnútornou milosťou. Štvrtá téza hovorí, že istota historickej vedomosti viery je časť celkovej istoty. Piata téza poukazuje na ovplyvňovanie, že ak historické vyznanie viery slabne alebo prestáva, toto bude ovplyvňovať ostatné elementy viery a obrátene. Posledná šiesta téza pojednáva o tom, že historické vyznanie viery presúva

---

³²⁵ O'COLLINS, Gerald, *Rethinking Fundamental Theology*, s. 178.

³²⁶ O'COLLINS, Gerald, *Fundamental theology*, s. 150.

³²⁷ *Ibid.*, s. 160.

sa z konkrétneho do univerzálneho, dokonca aj oddanosť viery a dôvera viery sa presúvajú z univerzálneho ku konkrétnemu.³²⁸

Tieto tézy napokon znova reflektuje a ako si ukážeme na nasledujúcej ukážke z textu z jeho novšej knihy môžeme vidieť posun jeho myslenia, keď ozrejní lepšie spojenie medzi vierou a Zjavením. Vo svojej knihe *Revelation* zdôrazňuje, že dôveryhodnosť božského zjavenia oznámeného prostredníctvom Ježiša Krista, musíme venovať pozornosť histórii. Následne poukazuje na štyri tézy.³²⁹

Prvá téza hovorí, že viera v Boha zjaveného prostredníctvom príbehu Ježiša nemôže existovať bez nejakých historických vedomostí. Ak akceptujeme božie zjavenie oznamované prostredníctvom Ježiša, musíme byť schopný povedať niečo o Ježišovej histórii od počatia cez smrť k zmŕtvychvstaniu. Druhá téza nás pouča, že viera v Boha nezávisí na historických vedomostiach. Avšak kresťanská viera v Ježiša „Zjaviteľa“ neexistuje nezávisle na historických vedomostiach, ale nemôže byť redukovaná iba nato. Tretia téza argumentuje obojstrannou interakciou medzi poznaným (vedomým – *knowing*) zjavením a láskou a predstavou nádeje.

„Láska uľahčuje poznanie, tak ako poznanie robí možnou lásku k niekomu alebo niečomu čo sme už poznali. To platí aj pre historické poznatky. Veriaci poznajú pravdu dejín a nachádzajú zmysel v Ježišovom osude a vo vrcholnom zjavení, ktoré im bolo sprostredkované, pretože ho milujú a nachádzajú v ňom predmet svojej najhlbšej nádeje. Historické poznanie viery prijímajúcej zjavenie je teda príkladom dvoch princípov, ktoré pôsobia vzájomne v opačných smeroch, pričom nie len *nilhil volitum nisi precignitum* (nič nemôže byť chcené/milované bez toho aby bolo už poznané), ale tiež *nilhil cognitum nisi prevolitum* (nič nemôže byť poznané bez toho, aby už bolo chcené/milované).“³³⁰

Štvrtou tézou O'Collins, tvrdí, že prijatie viery v božské seba-odhalenie v Kristovi obsahuje dejinné poznanie, ale súčasne ho prekračuje.³³¹

Ľudia, ktorí patria do etapy závislého zjavenia, dochádzajú k odpovedi na otázky (fundamentálnej teológie) ako a prečo ľudská viera odpovedá na Božie zjavenie, prostredníctvom skúsenosti s živou tradíciou Cirkvi.³³²

³²⁸ O'COLLINS, Gerald, *Fundamental theology*, s. 157 – 160.

³²⁹ O'COLLINS, Gerald, *Revelation*. s. 87 – 94.

³³⁰ O'COLLINS, Gerald. *Revelation*, s. 87 – 94.

³³¹ porov. *Ibid.*

Podľa Geralda O'Collinsa, pokiaľ je skúsenosť božskej sebakomunikácie v Kristovi ľudským fenoménom, nevyhnutne zahŕňa tradíciu.³³³ V bohatej rozmanitosti spôsobov kresťanské komunity vyjadrovali, pamätali, zaznamenávali a predávali ďalej skúsenosti, ktoré sa naakumulovali počas histórie.³³⁴ Vzťah zjavenia a tradícií zhrňuje do siedmych bodov,³³⁵ tvrdí pritom, že apoštoli a tí, ktorí s nimi boli spojení, prežívali plnosť základného zjavenia a spasenia (skrže Krista a Ducha Svätého). Ich kázanie verne vyjadrovalo a interpretovalo túto skúsenosť. Prostredníctvom kázania, udeľovaním krstu a slávením Eucharistie založili Cirkev. V ďalšom bode O'Collins poukazuje na to, že knihy Nového zákona spolu s inšpirovanými spismi Starého zákona sa ako také nezhodujú so zjavením. Rozdiel medzi zjavením a Písmom je rozdiel medzi skutočnosťou a (písomným a inšpirovaným) záznamom.

O'Collins je presvedčený, že tradícia sa nikdy doslova nezhoduje so zjavením. Preto môže tradícia predávať odhalené pravdy, ale nemôže presne „predávať“ skúsenosť zjavenia. Môže sa ukázať ako odhaľujúca v zmysle pripomenutia okamihov zjavenia, jeho interpretácie a ponúknutia prostriedkov na jeho zakúsenie. Nemôžeme stotožniť tradíciu ani Písmo ako také so skúsenosťou Božej zjavujúcej a spásnej prítomnosti. O'Collins si kladie otázku, ako treba chápať poapoštolskú tradíciu Cirkvi a ako súvisí s Písmom, domnieva sa, že všetci aktívni členovia Cirkvi sa zapájajú do procesu predávania tradície a prinášajú ostatným zážitok z božskej sebakomunikácie. Existuje pritom vzájomný vzťah medzi tradíciou a Písmom.

„Na jednej strane sa autentická tradícia snaží zostať verná normatívnemu opisu kresťanského pôvodu a identity, ktorý sa nachádza v inšpirovanom Písme. Na druhej strane, nové výzvy a meniaci sa obsah si vyžadujú, aby tradícia robila to, čo samotné Písmo nedokáže. Musí ho vykladať a aplikovať tak, aby sa stalo zjavením Božieho slova pre nových čitateľov a poslucháčov v súčasnosti. Tradícia (a kresťanský život, ktorému dáva tvar a silu) tak nielenže tvorí rozšírenú súčasť komentára k Písmu, ale zároveň umožňuje, aby Kristus prehovoril k súčasným ľuďom.“³³⁶

---

³³² porov. O'COLLINS, Gerald, Rethinking Fundamental Theology, s. 189.

³³³ porov. Ibid., s. 192.

³³⁴ porov. O'COLLINS, Gerald, Fundamental theology, s. 201.

³³⁵ O'COLLINS, Gerald, Revelation, s. 143 – 145 porov. s O'COLLINS, Gerald. Rethinking Fundamental Theology, s. 212 – 215.

³³⁶ O'COLLINS, Gerald, Revelation, s. 144-145.

Ďalej O'Collins hovorí o členoch magistéria a poukazuje, že síce majú osobitnú, ale nie výhradnú úlohu ako „nositelia“ tradície a mediátori, ktorí majú vplyv na živú udalosť zjavenia. V poslednom bode tvrdí, že celý ľud Boží nebude prenášať všetko, čo dostal, presne tak, ako ho prijal:

„Dochádza k jazykovým posunom, prúd skúsenosti si vyžaduje nové interpretácie a zmeny, znamenie doby prináša veriacim svoje zvláštne posolstvo, aj technologický pokrok ponúka nové výzvy a možnosti (napr. na hlásanie evanjelia). Iste je však zachovaná podstatná kontinuita“.³³⁷

Gerald O'Collins pripomína, že aby sa všetko, čo je napísané vyššie, prepojilo, je treba počítať s tým, že „tradícia, chápaná buď ako aktívny proces (*actus tradendi*), alebo ako predávaný predmet (*traditum*), skôr zahŕňa Písmo, než aby stála len vedľa neho. V oboch prípadoch v oboch zmysloch je tradícia extenzívnejšia ako Písmo“.³³⁸

Ve všetkých textoch O'Collins venuje pozornosť „inšpirovaným vyjadreniam o základnom zjavení“³³⁹.

Inšpirácia podľa neho nemusí byť identifikovaná so zjavením, ani by nemala mať skúsenosť s inšpiráciou a ani by nemala byť identifikovaná so skúsenosťou zjavenia.³⁴⁰ Podnet na písanie nie je inšpirácia, inšpiráciou je zjavujúca sa a zachraňujúca sebakomunikácia Trojjediného Boha. Dar alebo charisma (biblická) inšpirácia je iba jeden (hlavný) prípad špeciálnej božskej prítomnosti a aktivity, zamierený pri prejavení a komunikácii Božej spásnej lásky k ľudskému bytiu.³⁴¹ Žiadne teórie o biblickej pravde nebudú odôvodnené, ak nezohľadnia päť vzájomne súvisiacich hľadísk.³⁴² Prvým je, že biblická pravda je progresívna. Ďalším hľadiskom je, že biblická pravda by mala byť zamknutá v kontexte celej Biblie. Tretie hľadisko je podľa O'Collinsa také, že biblická pravda sa hlavne nachádza v osobe Ježiša Krista. Štvrté hľadisko nám hovorí, že biblické spisy, ktoré zaznamenávajú prípravu na Kristov príchod a na samotnom príchode sám zúčastňujú (*participate*), v pravde, ktorá je On sám. Posledné piate

---

³³⁷ Ibid., s. 145.

³³⁸ O'COLLINS, Gerald, Revelation, s. 145.

³³⁹ O'COLLINS, Gerald, Fundamental theology, s. 225.

³⁴⁰ Ibid., s. 227.

³⁴¹ Ibid.

³⁴² O'COLLINS, Gerald, Fundamental theology, s. 241.

hľadisko hovorí, že Sväté Písmo nastavuje podmienky, v ktorých Boh hovorí k nám, že sme schopní vidieť a žiť podľa pravdy.³⁴³

Nespochybňuje to, že Boh je pôvodcom Písma, ale zamýšľa sa nad tým, akú podobu mal „špeciálny impulz“, ktorý dal vzniknúť inšpirovanému biblickému textu. Akákoľvek odpoveď ovplyvňuje to, čo sa myslí tým, že sa nazýva Boh „autorom“. Prezentuje osem bodov súvisiacich s odpoveďou na túto otázku (podotýkam, že delenie na osem bodov je rovnaké v knihe *Fundamental theology, Rethinking fundamental theology a Revelation*).³⁴⁴

1) „Viacerí cirkevní otcovia a neskôr teológovia si adoptovali model ústneho diktovania pri popise inšpirácie. Z pohľadu verbálneho diktovania sa božská príčina počítala za všetko, ľudská príčina za nič alebo takmer nič. Naivný model verbálneho diktovania môže pretrvávajúť vo fantázii nereflektujúcich fundamentalistov. Väčšina kresťanských kruhov však uzavrela mier so skutočnou ľudskou činnosťou v literárnom procese, ktorý produkoval inšpirované Písma.

2) Inšpirovaní spisovatelia písali v rôznych žánroch, ale nie vo všetkých možných formách literatúry.³⁴⁵ Tým, že podľa O'Collinsa neboli napísané ako vedecké dejiny, podľa neho je veľmi dôležité v ponímaní kresťanov, ktorí majú nutkanie čítať biblickú históriu prostredníctvom modernej „optiky“.

3) Niektorí biblickí autori nasadili „do boja“ neobvyklé zdroje ako spisovatelia a produkovali diela literárnej sily a krásy. Avšak charisma inšpirácie neznamena, že literárna úroveň dosiahnutá posvätnými autormi bola nevyhnutne vyššia ako úroveň iných spisovateľov. Tento zvláštny božský impulz písať zázračne nezvyšil (ale skôr rešpektoval) písacie talenty tých, ktorí ho prijali.

4) Podobne by sme mali byť opatrní keď tvrdíme, že inšpirácia nevyhnutne znamená jednotne vysokú náboženskú silu a vplyv, ktorá zdvíha knihy Biblie nad neinšpirovanými spismi. Evanjeliá, žalmy, listy Svätého Pavla a mnoho ďalších kníh z Biblie, samozrejme, stále zapalujú čitateľov svojou osobitnou duchovnou kvalitou. Skúsenosti však ukazujú, ako Augustínove diela alebo diela Terézie z Avily neustále požívajú väčší náboženský vplyv ako list Júdov, 2 kniha Makabejská alebo nariadenia o čistote v Levitikus.

---

³⁴³ Ibid.

³⁴⁴ O'COLLINS, Gerald, Revelation, s. 157–162 porov. s O'COLLINS, Gerald. Rethinking Fundamental Theology, s. 225–230 porov. s O'COLLINS, Gerald. Fundamental theology, s. 230 – 234.

³⁴⁵ Napísali žalmy, príslovia, listy, evanjeliá, apokalypsy atď. Ale Biblia napríklad neobsahuje žiadnu epickú poéziu (ako Homer), žiadne diela pre divadlo (napríklad starogrécke drámy), žiadne romány (v modernom slova zmysle) ani „vedecké“ dejiny (v modernom slova zmysle).

- 5) Rovnako ako charizmy prorokov a apoštolov, ani dar inšpirácie nebol úplne jednotný. Všetci inšpirovaní autori dostali špeciálny božský impulz, aby niečo písomne vyjadrili a zaznamenali.
- 6) Ďalšia analogická variácia sa týka vedomia inšpirovaných autorov. Popisuje ako napr. apoštol Pavol alebo autor knihy Zjavenia vedeli, že sú riadený Duchom Svätým. Naproti tomu hovorí napr. o Lukášovi, ktorý napísal podľa najlepších zdrojov, ktoré mal – a tu poukazuje nato, že oni nepreukazovali povedomie o tom, že vedia, že sú vedení Duchom Svätým.
- 7) Často by bolo presnejšie hovoriť o „špeciálnych impulzoch“ na písanie, pretože mnohé biblické knihy sa vynorili z dlhého procesu ústnej a písomnej tradície. Nepochádzali od jedného jediného autora. Často obsadenie tými, ktorí sa podieľajú na charizme inšpirácie, môže byť často zložitá a rôznorodá.
- 8) Nemali by sme príliš porovnávať autorstvo Biblie s prácou moderných autorov. Moderní básnici, dramatici a románopisci bežne píšú sami za seba, často odrážajú svoje osobné postrehy (pocity) a obsadzujú veľmi veľa osôb podľa svojich vlastných práv. Biblickí autori však často písali anonymne, vychádzali zo všeobecných tradícií a skúseností veriacich a produkovali diela slúžiace komunite.³⁴⁶

Gerald O'Collins vo svojej knihe *Rethinking fundamental theology* upozorňuje na to, že „identifikácia inšpirácie a zjavenia je endemická chyba.“³⁴⁷ Poukazuje nato, že aj keď by sme mohli povedať, že Biblia je Božie slovo, nedá sa jednoducho identifikovať so zjavením. Vyvoláva zmätok v tvrdeniach, tak ako to mnohí robia, že „Biblia je zjavené slovo Božie“. K podobnej a častej chybe podľa neho dochádza, keď je inšpirácia identifikovaná s jedným z jej hlavných výsledkov, neomylnosťou (lepšie nazývanou biblická pravda)³⁴⁸. Od tohto svojho tvrdenia neustupuje ani v knihe *Revelation*.³⁴⁹

V tejto kapitole som sa pokúsil predstaviť základné témy poňatia zjavenia u A. Dullesa a G. O'Collinsa, ktoré považujem za dva významné autori teológie zjavenia. Obaja sa pokúsili v priebehu celej svojej teologickej kariéry dôkladne reflektovať práve

---

³⁴⁶ O'COLLINS, Gerald, *Revelation*, s. 157 – 162 porov. s O'COLLINS, Gerald. *Rethinking Fundamental Theology*, s. 225 – 230 porov. s O'COLLINS, Gerald. *Fundamental theology*, s. 230 – 234.

³⁴⁷ O'COLLINS, Gerald, *Rethinking Fundamental Theology*, s. 233.

³⁴⁸ *Ibid.*

³⁴⁹ porov. O'COLLINS, Gerald. *Revelation*. Oxford Univ Press, 2016, str. 165.

kategóriu zjavenia v stopách Druhého vatikánskeho koncilu a jeho konštitúcie o Božom zjavení.

V nasledujúcej kapitole sa pokúsim o porovnanie obidvoch koncepcií a vyzdvihnem špecifické rysy obidvoch jezuitských teológov.

3. Porovnanie Zjavenia u Dullesa a O'Collinsa, prednosti a limity

V tejto kapitole sa snažím porovnať ponímanie zjavenia u oboch teológov. Aby sme mohli lepšie ozrejmiť, aký význam a akú originalitu pre súčasnú teológiu zjavenia Avery Dulles a Gerald O'Collins prinášajú, musíme popísať premeny vnímania zjavenia z pohľadu katolíckej cirkvi v dejinách. Ako som už uviedol v predchádzajúcej kapitole, pojem zjavenia sa začína objavovať ako teologický koncept relatívne neskoro, prakticky až v 19. storočí. V magistériu katolíckej Cirkvi sa objaví prakticky až s dokumentami Prvého a Druhého vatikánskeho koncilu. Než prejdeme k porovnaniu toho, akým spôsobom premýšľajú tento koncept dvaja významní súčasní teológovia, pokúsim sa v krátkosti pripomenúť posun myslenia od prvého vatikánskeho koncilu k druhému.

Vo svetle rozdielov medzi prvým a druhým vatikánskym koncilom najlepšie odhalíme prínos oboch teológov. „Zjavenie bolo až do Prvého vatikánskeho koncilu vďaka jeho transkategorálnemu charakteru základným, mlčky prijímaným predpokladom katolíckej viery“³⁵⁰. Až prvý vatikánsky koncil túto skutočnosť vydal dogmatickú konštitúciu o katolíckej viere *Dei Filius* zo dňa 24. apríla 1870.³⁵¹ Zjavením sa zaoberá druhá kapitola tejto konštitúcie, kde sa tvrdí, že Boh

„môže byť s istotou poznaný prirodzeným svetlom ľudského rozumu zo stvorených vecí. Jeho múdrosti a dobrote sa však zapáčilo inou, a to nadprirodzenou cestou, zjaviť ľudskému rodu samého seba i svoje večné rozhodnutia.“(DF 2)³⁵²

Ďalší jezuitský teológ, s ním vo svojich textoch vedie dialóg predovšetkým G. O'Collins, Jared Wicks³⁵³ charakterizuje učenie obsiahnuté v *Dei Filius* ako výstižné a správne, ale menej zamerané na to, čo Boh hovorí ľudstvu, a viac na aspekty, ktoré

---

³⁵⁰ GENČÚROVÁ, Gabriela. Dejinný kontext a teologické otázky dogmatickej konštitúcie Prvého vatikánskeho koncilu *Dei Filius*. *Verba Theologica* [online]. VERBUM - Catholic University in Ružomberok Press, 2017, XVI(1), 31-54 [cit. 2022-05-12]. ISSN 1336-1635.

³⁵¹ porov. SKALICKÝ, Karel. Dokumenty prvého vatikánskeho koncilu: pracovný preklad [online]. Praha: Krystal OP, 2006, [cit. 2022-05-08]; tiež PESCH, Otto Hermann a Karel FLOSS. Druhý vatikánsky koncil 1962-1965: príprava - průběh - odkaz. Praha: Vyšehrad, 1996, s. 43.

³⁵² Slovenský preklad podľa SKALICKÝ, Karel. Dokumenty prvého vatikánskeho koncilu: pracovný preklad [online]. Praha: Krystal OP, 2006, [cit. 2022-05-08].

³⁵³ s jeho myšlienkami pracuje Gerald O'Collins, napr. v knihe *Revelation*.

kvalifikujú Božie zjavenie.³⁵⁴ Poskytuje nám dobrý súhrn doterajšej náuky o zjavení a pripomína, že prirodzeným svetlom rozumu môžeme spoznať Boha z jeho stvorenia. Súčasne nám Boh vo svojej múdrosti a добрôte dal cestu nadprirodzenú, ktorou zjavil sám seba a svoju vôľu. Toto zjavenie je nutné vzhľadom na nadprirodzený cieľ človeka.³⁵⁵ Výraz „múdrost“ a „dobrota“ nájdeme aj v encyklike *Dei Verbum*, ale s viac rozvinutým personálnym dôrazom oproti Prvému vatikánskemu koncilu: „Zjavenie sa dotýka toho, kto prijíma zjavenie, nielen v jeho vôli a rozume, ale celej jeho bytosti“.³⁵⁶

Z vyhlásení Prvého vatikánskeho koncilu čerpala väčšina apologetických traktátov, ktoré boli spísané v čase medzi prvým a druhým vatikánskym koncilom. V uvedenom období sa rozšírilo poňatie Zjavenia zdôrazňujúce jeho kognitívny aspekt a dôraz na pravdu viery, podtrhával sa pritom ich nadprirodzený, definitívny a nemenný charakter. Toto chápanie Zjavenia sa ukázalo ako obmedzené, keď katolícka teológia chcela „zdravo reagovať na modernú filozofiu a tiež na rozvoj vlastných teologických špecializácií“.³⁵⁷ Preto pri Druhom vatikánskom koncile prichádza k „posunu od zdôrazňovania „vedenia o Bohu“ (*knowing about God*) k „poznávaniu Boha“ (*knowing God*) osobne“.³⁵⁸ Táto zmena bola zachytená v dokumente *Dei Verbum*, ktorý „je vo svojom bohatom obsahu soteriologicky zamerané na Boha s nami, v Kristovi, aby oslobodil ľudí a priviedol ich do spoločenstva so sebou samým.“³⁵⁹

Všeobecne teda môžeme povedať, že zatiaľ čo na Prvom vatikánskom koncile je zjavenie súčasťou pojednania o viere ako odpovede na zjavenie (právd o Bohu) a v kontexte polemiky s racionalizmom a fideizmom, kontext i dôraz Druhého Vatikánu a jeho pojednanie o zjavení je odlišný. Prvýkrát je na Druhom vatikánskom koncile venovaná Zjaveniu samostatná konštitúcia a čo sa týka dôrazov, hovorím, že v *Dei Verbum* sa kladie dôraz na dialogicko-personálny, dejinne spásny a christocentrický charakter zjavenia.³⁶⁰

---

³⁵⁴ Porov. WICKS, Jared. Vatican II on Revelation—From behind the Scenes. Theological studies (Baltimore) [online]. London, England: SAGE Publications, 2010, 71(3), [cit. 2022-05-15]s. 639.

³⁵⁵ porov. ČERVENKOVÁ Denisa, Študijné materiály k predmetu Fundamentálna teológia rok 2017.

³⁵⁶ GENČUROVÁ, Gabriela. Dejinný kontext a teologické otázky dogmatickej konštitúcie Prvého vatikánskeho koncilu *Dei Filius*

³⁵⁷ porov. ČERVENKOVÁ Denisa, Študijné materiály k predmetu Fundamentálna teológia rok 2017.

³⁵⁸ O'COLLINS, Gerald, The Second Vatican Council : message and meaning, Liturgical Press Collegeville, Minnesota 2014, str. 143.

³⁵⁹ porov. WICKS, Jared. Vatican II on Revelation—From behind the Scenes, s. 640.

³⁶⁰ „Dialogicko personálna dimenzia Zjavenia vyjadruje dôraz na skutočnosť, že Boh sám je obsahom Zjavenia, nie iba súbor nadprirodzených právd (ako ich prezentoval nie Prvý Vatikán, ale

Gerald O'Collins nachádza v *Dei Verbum* šesť tém, ktoré sa týkajú Božieho Zjavenia. Poukazuje nato, že „zjavenie primárne znamená seba-zjavenie Boha alebo Pravdy. Sekundárne odhaľuje niečo o Bohu a ľudských bytostiach.“³⁶¹ Druhá téma podľa neho sa zaoberá spásonosnou (*salvific*) a sviatostnou (*sacramental*) povahou zjavenia: „Sebazjavenie Boha a spásonosné oslobodenie ľudských bytostí idú ruka v ruke“.³⁶² Tretia téma, alebo v tomto prípade pojem, je božská seba-komunikácia (*divine self-communication*). Podľa O'Collinsa táto komunikácia „nie je iba „informatívna“, ale aj skutočná seba-komunikácia Boha, ktorá dáva poznať spásu a zároveň ju osobne prináša.“³⁶³ Štvrtá téma, ktorú obsahuje *Dei Verbum* je, že „uznáva veľkonočné tajomstvo ako vrchol božského seba-zjavenia.“³⁶⁴ Piata téma sa týka troch momentov Zjavenia, respektíve minulosti, prítomnosti a budúcnosti Zjavenia.³⁶⁵ Už v *Dei Verbum* tak podľa O'Collinsa nachádzame rozlíšenie základného (*foundational*) zjavenia v minulosti a súčasného alebo závislého (*dependent*) zjavenia a zjavenia budúceho (alebo eschatologického). Šiestou témou *Dei Verbum* je podľa O'Collinsa odpoveď človeka na seba-odhalenie Boha, a to poslušnosťou viery, ktorá je chápaná ako podriadenie celej ľudskej osoby Bohu.³⁶⁶

Nie všetci teológovia aj po Druhom vatikánskom koncile súhlasia s konceptom zjavenia ako s dôležitou kategóriou katolíckej teologickej reflexie. Okrem našich dvoch jezuitských teológov, ktorí po Druhom Vatikáne rozvíjajú „teológiu Zjavenia“, do línie zástancov kategórie zjavení patril v druhej kapitole spomínaný René Latourelle, ale aj K. Rahner, M. Seckler alebo W. Pannenberg. Iní autori ako K. Neufeld alebo G. Ebeling sa voči pojmu Zjavenia vymedzili a hovorili o jeho nadužívaní vo fundamentálnej teológii a o tom, že by bolo vhodnejšie ho nahradiť inými výrazmi ako je „evanjelium“,

---

predovšetkým predkoncilová apologetika). Dejinno-spásna dimenzia odkazuje na to, že sa jedná o dialóg medzi osobami a že toto oznámenie Boha sa deje skrze skutky a slová. Toto Zjavenie sa definitívne naplňa v príbehu Ježiša Krista, kde dialóg Boha s človekom v jeho dejinách dospieva k vrcholu.“; porov. Červenková, Denisa, *Studijné materiály*.

³⁶¹ O'COLLINS, Gerald, *The Second Vatican Council : message and meaning*, Liturgical Press Collegeville, Minnesota 2014, str. 142.

³⁶² Porov. *Ibid.*, s. 144.

³⁶³ *Ibid.*, s. 147.

³⁶⁴ *Ibid.*

³⁶⁵ Porov. *Ibid.*, s. 148.

³⁶⁶ Porov. *Ibid.*, s. 151.

„Božie slovo“ alebo dejiny spásy, teda takými výrazy, ktoré by lepšie zachytávali jeho prepojenie s christológiou a dejinnosťou.³⁶⁷

Naši dvaja jezuitskí autori však považujú Zjavenie za úplne základnú kategóriu teologického uvažovania o Božej seba-komunikácii, bez ktorej sa v katolíckom magistériu i teológii len ťažko zaobídeme. Ďalšia časť tejto kapitoly preto bude venovaná porovnaniu vybraných aspektov teológie zjavenia, ktoré boli zachytené v predchádzajúcich kapitolách.

Obidvaja teológovia, ako som sa snažil ozrejmiť vyššie, postavili celú svoju teologickú reflexiu na základoch 2. vatikánskeho koncilu. Gerald O'Collins sám píše, že „Dei Verbum sa stalo Magna Carta môjho akademického života.“³⁶⁸ Taktiež i Dulles postavil celý svoj život na učení Druhého vatikánskeho koncilu. Toto učenie sa odráža na teológii zjavenia, ktorá vychádza z *Dei Verbum* a celého učenia Cirkvi. Tým, že obidvaja pôsobili v približne rovnakom čase, je možné zachytiť aj ich pohľad na dielo toho druhého. Pri hodnotení Avery Dulles, ktorý hodnotí teológiu Gerald O'Collinsa v recenzii na jeho knihu sa pripodobňuje k prístupu k otázkam fundamentálnej teológie a tvrdí, že „je v podstate rovnaký“.³⁶⁹

Dullesove chápe zjavenie ako symbolicky sprostredkované sebvýjadrenie a sebakomunikáciu Boha. Toto chápanie symbolického sprostredkovania považuje za určujúce pre celé súčasné teologické myslenie.³⁷⁰ Dullesova definícia zjavenia vychádza z im postulovaných piatich modelov zjavenia, z ktorých vychádzajú tiež rysy Zjavenia ako slobodnej Božej činnosti, ktorou zjavujúci sa Boh sprostredkúva všetkým ľuďom spásnu pravdu. Toto sprostredkovanie sa deje najmä prostredníctvom Ježiša Krista

---

³⁶⁷ Porov. Tanzella-Nitti, Giuseppe, *Teologia della Rivelazione. Religione e Rivelazione*. 3. sv. Roma, Città Nuova 2018, s. 290.

³⁶⁸ O'COLLINS, Gerald. *Living Vatican II: the 21st council for the 21st century*, s. 11.

³⁶⁹ DULLES, Avery. *To do theology: Think, pray, act. Commonweal* [online]. 1994, 121(5), 20-21 [cit. 2020-05-27]. ISSN 00103330. Dostupné z: <https://eds.b.ebscohost.com/eds/detail/detail?vid=2&sid=7e1a72be-3384-4a35-9b7f-41efff808d3b%40pdc-v-sessmgr06&bdata=JkF1dGhUeXBIPWlwLHNNoaWlmbGFuZzljcyZzaXRIPWVkcylsaXZlJnNjb3BIPXNpdGU%3d#AN=9404063608&db=asn>

„...aby som naznačil, čo je charakteristické pre jeho prístup (a možno aj pre môj)..“

³⁷⁰ Porov. SJECTERLE, R. *The Theology of Revelation of Avery Dulles 1980-1994: symbolic mediation*, s. 206.

a prijatého apoštolskou Cirkvou. Svedectvo o Zjavení nám poskytuje Písmo a komunita veriacich.³⁷¹

O'Collins tvrdí, že Zjavenie je predovšetkým udalosť odhalenia a iba sekundárne je sprístupnením poznatkov o Bohu.³⁷² Vo svojej novšej publikácii O'Collins definuje zjavenie ako „najvšeobecnejší dostupný termín na komplexné označenie procesu alebo súboru udalostí, v ktorých sa Boh prejavuje“ teda objektu viery, ktorým je sebaodhaľujúci sa Boh. Zjavenie je podľa neho aj ústredným obsahom kresťanskej teológie.³⁷³ Kľúčovou myšlienkou zjavenia ako ho chápe O'Collins teda nie je výrok (informácia o Bohu, čo nám o sebe dal poznať), ale skôr stretnutie alebo dialóg. Stavia pritom na christologickom charaktere Zjavenia („Kristus je osobne zjavením Pravdy, ktorou je Boh.“)³⁷⁴

V rámci týchto dvoch definícií môžeme sledovať podobnosti, avšak aj rozdiely. Dulles hovorí o „slobodnej Božej činnosti“. O'Collins hovorí o zjavení ako o „udalosti“ a označuje zjavenie ako „komplexný proces alebo súbor udalostí, v ktorých sa Boh prejavuje“. Myslím si, že v podstate sa jedná o vyjadrenie toho istého, avšak s posunutými dôrazmi. Aj keď O'Collins nepíše priamo o slobodnej Božej činnosti, je Božia činnosť, ktorá je slobodná, implicitne obsiahnutá v slovách „prejavuje sa“ a „udalosť“. Boh sa „prejavuje“ (vykonáva aktivitu) zo svojej vlastnej slobodnej iniciatívy. Tiež Božie činnosti môžeme označovať ako Boží komplexný proces alebo súbor udalostí, pretože keď sa Boh „prejavuje“, vykonáva činnosť.

V ďalšej časti definície zjavenia možno vidieť, že Dulles vychádzajúci z modelov, sa pri tejto definícii zameriava na všetkých ľudí a zdôrazňuje, že táto komunikácia sa uskutočňuje prostredníctvom Ježiša Krista a ako ju prijala apoštolská Cirkev. Myslím si, že jeho definícia je v miernom pnutí medzi prvou časťou a druhou. V prvej časti zahŕňa všetky, zatiaľ čo druhú časť definície začína slovom „najmä“ (*especially*). Ak zoberieme do úvahy výklad slova *especially* a pridáme jeho výrok, že „koncil možno

---

³⁷¹ „Revelation is God's free action whereby he communicates saving truth to created minds, especially through Jesus Christ as accepted by the apostolic Church and attested by the Bible and by the continuing community of believers.“ DULLES, Avery, *Models of revelation*, s. 117.

³⁷² Porov. O'COLLINS, Gerald. *Rethinking Fundamental Theology*, s. 57.

³⁷³ Porov. *Ibid.*, s. 65.

³⁷⁴ Porov. KING, Nicholas. *Revelation: Towards a Christian Interpretation of God's Self-Revelation*. By Gerald O'Collins. Pp. xiii, 229, Oxford University Press, 2016, \$36.46. *The Heythrop Journal* [online]. 2020, 61(6), 1019-1020 [cit. 2022-04-27]. ISSN 0018-1196. Dostupné z: doi:10.1111/heyj.13627

interpretovať ako podporu tézy, že zjavenie je obmedzené na biblické náboženstvá³⁷⁵“ dostaneme sa k záveru, že zjavenie podľa Dullesa je určené pre ľudí, ktorý vyznávajú biblické náboženstvá. Je však dôležité podotknúť, že Dulles tiež tvrdí, že „odraz božskej pravdy je potrebné hľadať vo všetkých náboženstvách.“³⁷⁶ Toto jeho poňatie nie je úplne v súlade s poňatím podľa O'Collinsa, ktorý celkom jasne a opakovane hovorí o prítomnosti zjavenia v biblických aj nebiblických náboženstvách.³⁷⁷

O'Collins vo svojej definícii zahŕňa všetkých ľudí, hovorí o udalosti, cez ktorú sú nám sprístupnené nové poznatky. Boh sa prejavuje tak, že sa nám sebazjavuje a dáva nám poznať trojosobového Boha a jeho dielo. Jeho tvrdenie, že „Kristus je osobne zjavením Pravdy, ktorou je Boh“³⁷⁸ je vyznaním podstaty zjavenia. Možno povedať, že obidvaja teológovia svojimi definíciami, aj keď rôznymi jazykovými prostriedkami, vyjadrujú jedinečnú sprostredkovateľskú aktivitu Ježiša Krista. Ich názor na obmedzenie/neobmedzenie na určitú skupinu ľudí sa rôzni, ale zostávajú v intenciách Druhého vatikánskeho koncilu.

Dulles tvrdí, že zjavenie sa dáva a prenáša prostredníctvom symbolickej komunikácie, a že symbol je všadeprítomnou kategóriou.³⁷⁹ Vo svojom staršom článku napísal o zjavení, že práve preto, že sa vyskytuje ako symbol, môže byť výrokové (*propositional*) aj historické (*historical*), mystické aj dialektické.³⁸⁰ Podľa O'Collinsa symbolika sa vzťahuje na všetko, čo ľudské bytosti robia a prežívajú³⁸¹. Ak chce Boh komunikovať s človekom, ktorý žije vo svete symbolov, musí to urobiť cestou symbolu:

---

³⁷⁵ DULLES, Avery. To do theology: Think, pray, act. *Commonweal* [online]. 1994, 121(5), 20-21 [cit. 2020-05-27]. ISSN 00103330. Dostupné z:

[https://eds.b.ebscohost.com/eds/detail/detail?vid=2&sid=7e1a72be-3384-4a35-9b7f-](https://eds.b.ebscohost.com/eds/detail/detail?vid=2&sid=7e1a72be-3384-4a35-9b7f-41eff808d3b%40pdv-)

[41eff808d3b%40pdv-](https://eds.b.ebscohost.com/eds/detail/detail?vid=2&sid=7e1a72be-3384-4a35-9b7f-41eff808d3b%40pdv-)

[sessmgr06&dbdata=JkF1dGhUeXBIPWlwLHNoaWImbGFuZz1jcyZzaXRIPWVkcylsaXZlJnNjb3BIPXNpdGU%3d#AN=9404063608&db=asn](https://eds.b.ebscohost.com/eds/detail/detail?vid=2&sid=7e1a72be-3384-4a35-9b7f-41eff808d3b%40pdv-)

³⁷⁶ DULLES, Avery, *Systematická teologie I: rímskokatolícká perspektíva*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1996, s. 114

³⁷⁷ porov. O'COLLINS, Gerald, *Rethinking Fundamental Theology*, s. 292-321. K tejto tematike porov. tiež O'COLLINS, Gerald, *Salvation for All. God's Other Peoples*. Oxford University Press 2008.

³⁷⁸ O'COLLINS, Gerald. *Revelation*. Oxford Univ Press, 2016, s. 7.

³⁷⁹ DULLES, Avery, *Models of revelation*, s. 128.

³⁸⁰ porov. DULLES, Avery, *The Symbolic Structure of Revelation*, *Theological Studies* 41 (Marec 1980) str. 51-73.

³⁸¹ „Ľudská osoba je vo svojej podstate symbolická, je to bytosť, ktorá je zároveň hmotná aj duchovná, a preto sa neustále vyjadruje v symbolických aktoch. Ľudia sa odhaľujú druhým i sebe samým, keď robia ľuďom vlastné úkony, ktoré sú vždy symbolické: rozprávanie, práca, obliekanie, jedlo, milovanie, cestovanie, konanie bohoslužby, ochorenie a umieranie. Symbolizmus sa vzťahuje na všetko, čo ľudia robia a prežívajú.“ O'COLLINS, Gerald. *Rethinking Fundamental Theology*, s. 40.

Ak sa nám Boh chce zjaviť, musí byť nevyhnutne Bohom, ktorý vytvára či ponúka symboly (*symbolizer*)³⁸².

Ak O'Collins tvrdí, že ľudský život nie je ničím, ak nie symbolickým,³⁸³ a človek je stvorený na obraz Boha, musíme súhlasiť s jeho tvrdením, že Boh sa nevyhnutne tiež symbolizuje. Tu je vidieť, že obidvaja teológovia pracujú so symbolmi a ich teológia zjavenia, hlavne u Dullesa, je zo svojej podstaty symbolická.³⁸⁴ Túto tézu podporuje aj Matthew Levering, ktorý poukazuje na tri cesty pokoncilnej cesty v katolíckej teológii Božieho zjavenia a rozlišuje medzi Dullesovým prístupom k symbolu a trocha odlišným dôrazom u O'Collinsa:

„Prvá (Dulles) sa sústreďuje na kategóriu „symbolu“, aby vyjadril bohatstvo zjavenia s jeho súhrou udalosti a slova a dostal sa za propozičné výklady zjavenia – bez toho, aby sa poprela úloha výrokov. Druhá (Haught) takmer úplne necháva výrokové zjavenie za sebou a tvrdí, že „zjavenie“ jednoducho pozostáva z ľudských obrazov, ktoré vyjadrujú Božiu lásku k nám a ktoré nás s dôverou orientujú k transcendentnému tajomstvu. Tretia (O'Collins, 2011) bezpečne získava propozičné zjavenie, ale spôsobom, ktorý uprednostňuje osobný rozmer zjavenia, ktorý zástancovia „symbolu“ zdôrazňovali.“³⁸⁵

Modely zjavenia spracovávajú obidvaja teológovia. Ich pohľad je však odlišný. V nasledujúcej tabuľke v prvom stĺpci predstavím modely podľa Dullesa spracované podľa jeho publikácie *Models of Revelation*. V druhom stĺpci poukážem na vzťah medzi modelmi O'Collinsa k modelom Dullesa podľa David B. Glasowa³⁸⁶.

Je dôležité zdôrazniť, že podľa Glasowa O'Collins nespadá presne do žiadneho z Dullesových modelov zjavenia.³⁸⁷

---

³⁸² Ibid., s. 41.

³⁸³ Ibid., s. 42.

³⁸⁴ SHECTERLE, R. *The Theology of Revelation of Avery Dulles 1980-1994: symbolic mediation*, s. 56.

³⁸⁵ LEVERING, Matthew, *Engaging the Doctrine of Revelation: The Mediation of the Gospel through Church and Scripture*, Baker Academic [cit. 2022-04-27], (November 11, 2014), <https://books.google.sk/books?id=TZcYBQAAQBAJ&pg=PT14&lpg=PT14&dq=O%E2%80%99Collins+models+of+revelation&source=bl&ots=GmIF7Wct9P&sig=ACfU3U04NMxbH-1hoGhRBsDhAPL970oIcg&hl=sk&sa=X#v=onepage&q=O%E2%80%99Collins%20models%20of%20revelation&f=false>

³⁸⁶ GLASOW, David B., *The Threefold Contribution of Gerald O'Collins's Fundamental Theology: Its Christocentric Outlook, Its Focus on the Resurrection And Its Groundwork for Ecumenism*, Dizertačná práca, The Catholic University of America, 2015, s. 98 -100.

³⁸⁷ Ibid., s. 98.

Dulles		O'Collins
Model	Charakteristika modelu	Vzťah k Dullesovmu modelu³⁸⁸
1	Tento model nám odovzdáva nadprirodzené zjavenie vo forme slov s jasným výrokovým obsahom. Toto zjavenie je nevyhnutné pre spasenie. „Z objektívneho hľadiska je zjavenie totožné s prorocko-apoštolským vkladom odovzdaným Cirkvi. ³⁸⁹ “	„O'Collins sa vyhýba doktrínálnemu/výrokovému modelu, hoci jeho obrat k personálnemu modelu zjavenia v skúsenosti úplne neodstraňuje potrebu a vyjadrenie výrokových pravd.“
2	Tento model je zameraný na dejinnosť Boha – udalosti Izraela a naplnenie a preukázanie svojej lásky a milosti v osobe Ježiša Krista, plnosti zjavenia.	„O'Collinsovo použitie (druhého) historického modelu je veľmi citlivé: odmieta Pannenbergov prístup, no prijíma metapohľad na históriu spásy, ktorý nájdeme u takých mysliteľov ako Cullmann. V rámci jeho celkového opisu skúseností hrá história vo viere určitú, ale nie všeobšiahlu časť“.
3	Model vnútornej skúsenosti je veľmi osobný model. Pretože vnútorná skúsenosť s božstvom je nezdieľateľná a nesprostredkovateľná. „Obsahom zjavenia v tomto modeli nie je ani informácia o minulosti, ani abstraktná doktrínálna pravda. Obsahom je skôr Boh, ako sa s láskou komunikuje s dušou, ktorá je otvorená jemu.“ ³⁹⁰	„Dullesov tretí model zjavenia ako vnútornej skúsenosti je prvým z dvoch prevládajúcich prístupov, ktoré sa nachádzajú v O'Collinsovej teológii zjavenia. Zdôrazňuje dve hlavné témy nachádzajúce sa v tomto modeli. Prvou témou je, že zjavenie je sebakomunikáciou Boha s osobou, a druhou je, že táto komunikácia nie je len zjavením, ale aj spásou. V súlade s týmto modelom O'Collins tiež zastáva názor, že skúsenosť je bodom vloženia Božej zjavujúcej činnosti. Veriaci okamžite zakúsi Boha. Na rozdiel od modelu O'Collins uznáva potrebu sprostredkovania prostredníctvom znamení a sviatostnej kvality skúsenosti.“
4	Dialektická prítomnosť – tento model nám dáva za obsah zjavenia Boha, ktorý „ako hovorí zjavuje sám seba. Keďže zjavenie prichádza prostredníctvom slova, jeho správna forma je Kristus, Slovo osobne. Nič konečné nie je zjavením, iba ak prostredníctvom neho hovorí Slovo. Reakcia na zjavenie je pri tomto modeli viera“. ³⁹¹	„Štvrtý model dialektickej prítomnosti zjavne nezodpovedá O'Collinsovmu chápaniu zjavenia. Tento model neumožňuje prirodzenú teológiu. K Bohu bolo možné pristupovať iba prostredníctvom božskej iniciatívy prostredníctvom viery. Zjavenie, plne dané v Kristovi, vyžaduje odpoveď áno alebo nie vo viere. O'Collins sa obzvlášť dištancuje od kristomonizmu tohto modelu, ktorý, hoci zdôrazňuje ústrednú úlohu Krista v zjavení, nepripúšťa žiadne prejavy zjavenia mimo kresťanstva.“
5	<i>New awareness</i> model je, ktorý je od ostatných rozdielny. Ak pri predchádzajúcich zjavenie prichádzalo zvonka, v tomto modeli je to opačne, a teda vnútorné prežívanie „ja“ je spojené s božskou prítomnosťou.	„Určité aspekty Dullesovho piateho modelu zjavenia, známeho ako nový model uvedomenia, existujú v O'Collinsovom chápaní zjavenia. Podobne ako tento model, O'Collins trvá na odmietnutí fideizmu nachádzajúceho sa v dialektickej škole a uznáva dôležitosť rozumu pri privlastňovaní si zjavenia. O'Collins tiež súhlasí s dôrazom tohto modelu na pokračujúcu povahu zjavenia v skúsenosti Boha. Na rozdiel od tohto modelu O'Collins zastáva názor, že zjavené pravdy možno vyjadriť ako propozície a že v minulosti sa stalo pevné základné zjavenie. Na rozdiel od veľkej chyby, ktorú Dulles nachádza u mnohých praktizujúcich tohto modelu, O'Collins vynakladá veľké úsilie, aby zostal verný Písmu a Tradícii.“

³⁸⁸ Prebrané citácie z dizertačnej práce, podľa môjho názoru veľmi výstižne popisuje vzťah O'Collinsovej teológie zjavenia k modelom Averyho Dullesa, *Ibid.*, s. 98 – 100.

³⁸⁹ DULLES, Avery, *Models of revelation*, s. 45.

³⁹⁰ DULLES, Avery, *Models of revelation*, s. 77.

³⁹¹ *Ibid.*, s. 92.

V zásade môžeme povedať, že O'Collins popisuje iba dva modely. Jeden je *propositional* model a druhý personálny (*personal*) model, obidva modely som už popísal v predchádzajúcej kapitole. Napriek tomu by som na tomto mieste chcel zdôrazniť, že oba jeho modely sa prestupujú. Ako O'Collins popisuje, modely zjavenia sa „navzájom implikujú (*imply*)“.³⁹² Podľa O'Collinsa sú staršie modely ako je napr. klasický výrokový s jeho dôrazom na obsah zjavení, tak novší personálny model, zaťažené dôrazom na zjavenie ako na poznanie (*knowledge*)³⁹³. Pretože neexistuje jednoznačná deliaca „lína“ medzi jednotlivými modelmi, preto predchádzajúca tabuľka neobsahuje jeho modely.

Gerald O'Collins vo svojej recenzii hodnotí Dullesove modely zjavenia veľmi pozitívne: „Ide o majstrovskú štúdiu, v ktorej Dullesova verzia zjavenia ako symbolickej komunikácie pôsobí tak, že obnovuje a posilňuje prítlačivé črty existujúcich modelov zjavenia.“³⁹⁴

V súvislosti s modelmi zjavenia súhlasím s Glasowom, ktorý tvrdí, že sám O'Collins neposkytuje komplexný model,³⁹⁵ čo je limitujúce. Samozrejme to nič neuberá na jeho teológii zjavenia, ktorú rozpracováva do najmenších detailov a preukazuje jednoznačne vynikajúcu znalosť Písma, prácu magistéria a v neposlednom rade názory a myšlienky ostatných teológov. O'Collinsovo ponímanie základného zjavenia ako iba časti skúsenosti božskej seba-komunikácie³⁹⁶ odhaľuje podľa môjho názoru jeho zameranie na vnútorné prežívanie zjavenia, ktoré sa deje v každej jednej ľudskej bytosti (prostredníctvom vlastnej vnútornej duchovnej reality).³⁹⁷ Základné či „špeciálne“ Zjavenie je časť obrovského celku, ktorú nám Boh ukazuje a prostredníctvom ktorej nám ponúka spásu. A práve toto zacielenie Zjavenie na spásu je jedným z kľúčových aspektov O'Collinsovej definície zjavenia, ktoré nenachádzame v rovnakej miere u Dullesa. Podľa O'Collinsa so zjavením je spojená aj milosť spásy, teda aktívna Božia prítomnosť, ktorá vyslobodzuje človeka od zlého a „dáva mu účasť na svojom božskom živote“.³⁹⁸

---

³⁹² O'COLLINS, Gerald. Rethinking Fundamental Theology, s. 67.

³⁹³ porov. O'COLLINS, Gerald. Rethinking Fundamental Theology, s. 67 – 68.

³⁹⁴ O'Collins, Gerald. Gregorianum, vol. 65, no. 1, 1984, pp. 181–181, <http://www.jstor.org/stable/23576980> [2022-05-09].

³⁹⁵ GLASOW, David B., Dizertačná práca, s. 105.

³⁹⁶ „Preto navrhujem hovoriť o zjavení ako o časti z celkového procesu skúsenosti božskej seba-komunikácie.“ O'COLLINS, Gerald. Fundamental theology, s. 59.

³⁹⁷ porov. Ibid., s. 58, porov. tiež komentár k tejto definícii v druhej kapitole tejto práce.

³⁹⁸ Ibid., s. 72.

U O'Collinsa je v tejto súvislosti tiež pozoruhodná premena vnímania práve tohto delenia Zjavenia na všeobecné a zvláštne zjavenia. Vo svojej poslednej publikácii oba priraduje k mediátorom zjavenia a toto rozdelenie už nepoužíva. Pri tejto zmene už nepoužíva výraz všeobecné zjavenie, ale práve ho rozširuje na „kozmicke zjavenie“, ktoré je určené aj na miesta, kde „ešte nebol hlas cirkvi“. Tento posun podľa mňa znamená jeho väčšie zameranie sa v posledných rokoch na „spásu pre všetkých“. Zdôrazňovanie jedinečnej spásonosnej činnosti Boha, ktorá je ponúkaná všetkým ľuďom bez rozdielu náboženstva, rasy apod. Pri všetkých analyzovaných textoch sa drží jasnej línie, ktorá prepojuje zjavenie a spasu: zjavenie má jednoznačne spásnu funkciu.

O'Collinsové delenie zjavenia na základné zjavenie (*foundational revelation*) a závislé zjavenie (*dependent revelation*) je podľa Dullesa celkom adekvátne. Aj keď by bolo možné nájsť lepšiu terminológiu, táto pozícia sa mu páči ako vecne správna.³⁹⁹ Obecne je zrejmé, že Dulles si svojho teologického kolegu a radového spolubrata veľmi cení – keď recenzuje O'Collinsovu *Retrieving Fundamental Theology*,⁴⁰⁰ píše, že ide o text, ktorý predstavuje „najlepší možný úvod do výučby Druhého vatikánskeho koncilu o zjavení, teológii a používaní Písma.“⁴⁰¹

Ako bolo možné vidieť v predchádzajúcich kapitolách, obidvom teológom sa dostalo vynikajúceho vzdelania. Toto vzdelanie vedeli zúročiť a jedinečným spôsobom pristúpili k teológii zjavenia. Dullesove prepojenie teológie zjavenia s mentalitou teológa je veľmi zaujímavé. Podľa môjho názoru je zaujímavé, že podľa neho „vo vyváženej teórii zjavenia majú svoje miesto faktické, doktrínálne a mystické zložky“⁴⁰². Tým vlastne priznáva, že aj keď rozdelil mentality na tri základné, vyvážený teológ musí mať z každej určitú časť a podľa toho, ktorá mentalita u neho prevláda, tak k danej zložke vo svojej teórii zjavenia inklinuje.

Domnievam sa, že Dullesove modely zjavenia, v ktorých nielen popisuje jednotlivé modely, ale i hodnotí ich pozitíva a negatíva je výborné dielo, ktoré dáva jedinečný prehľad a prehľbuje naše povedomie o teológii zjavenia. Možno povedať, že je

---

³⁹⁹ porov. DULLES, Avery. To do theology: Think, pray, act: „Aj keď by bolo možné nájsť lepšiu terminológiu, táto pozícia sa mi páči ako vecne správna“.

⁴⁰⁰ O'COLLINS, Gerald, *Retrieving Fundamental Theology: The Three Styles of Contemporary Theology*, Paulist Press, 1993.

⁴⁰¹ DULLES, Avery. To do theology: Think, pray, act. *Commonweal* [online]. 1994, 121(5), 20-21 [cit. 2020-05-27].

⁴⁰² DULLES, Avery, *Revelation Theology: A History*, s. 200.

limitujúce, ak Dulles „chcel symbol použiť iba ako nástroj⁴⁰³“, a nechcel rozvíjať šiesty model ako „symbolický“ model.

Aj na základe tohto stručného porovnania je možné vyzdvihnúť ich teologický význam, ale i osobitý prístup k jednotlivým aspektom teológie zjavenia.

---

⁴⁰³ ŠTĚCH, František. Tu se jim otevřely oči: zjevení, s. 181.

Záver

Predkladaná diplomová práca si určila za cieľ priblížiť život a dielo dvoch významných teológov 20. storočia Averyho Dullesa a Geralda O'Collinsa a zamerať sa predovšetkým na ich pojmie jedného zo základných teologických konceptov fundamentálnej teológie, na Zjavenie. Analýza obsiahnutá v tejto diplomovej práci má aj za cieľ prehĺbiť naše ponímanie zjavenia vďaka týmto dvom teológom.

V prvej kapitole som sa snažil priblížiť život obidvoch teológov. Na základe ich životopisov možno vidieť, že vyrastali v rozdielnych prostrediach, ale obaja pochádzali z „významných“ rodín na svojom kontinente. Dullesov životný príbeh je preplnený životnými zvratmi, ktoré podľa môjho názoru ovplyvňovali aj jeho teologickú reflexiu. Vždy prichádzalo k zmene jeho postoja pri zlomovej udalosti v jeho živote. V predloženej práci som zachytil podľa mňa tri takéto udalosti (náboženská konverzia pri štúdiu na Harvarde, zbombardovanie Pearl Harbour, a udalosti 11.09.2001). Dostalo sa mu špičkového vzdelania, absolvoval najlepšie školy a pravdepodobne ho čakala významná „svetská“ kariéra. Avšak v jeho dvadsiatich rokoch nastal zlom po ktorom konvertoval na katolícku vieru a vstúpil k jezuitom. Po tejto konverzií pokračoval vo vzdelávaní sa na najlepších európskych a amerických teologických školách a nakoniec sa stal jedným z popredných teológov na americkom kontinente a nakoniec aj kardinálom.

O'Collinsov životný príbeh a jeho cesta k prehĺbeniu viery je rozdielna mimo iné v tom, že bol vychovávaný v kresťanskej rodine a myslím si, že jeho životný posun k štúdiu teológie a nakoniec kňazstvu bol ovplyvnený jeho strýkom, ktorý bol biskupom. Tiež študoval na najlepších školách a dostalo sa mu jedinečného vzdelania, ktoré vedel veľmi dobre využiť vo svojej teológii. Zatiaľ čo Dulles zostal po svojich študijných rokoch zviazaný s prostredím amerických katolíckych univerzít, O'Collins pôsobil v rôznych krajinách: USA, Austrália, Nový Zéland, Anglicko, Taliansko. Najdlhšie pôsobil v Ríme na Gregoriánskej univerzite (celkovo 32 rokov), teda v teologickom prostredí, ktoré je silne ovplyvnené na jednej strane úzkym kontaktom so svetom rímskej kúrie a na druhej s kultúrne maximálne rôznorodým svetom zahraničných študentov a profesorov prichádzajúcich sem doslova z celého sveta, aby prehĺbili svoje teologické znalosti. Podobne ako Dulles aj O'Collins celý svoj profesionálny život venoval fundamentálnej teológii a aj vo vyššom veku dokázal niektoré svoje myšlienky preformulovať na základe živej diskusie s inými, mladšími teologickými kolegami.

V druhej časti diplomovej práce som sa snažil analyzovať pojem zjavenia u oboch autorov. V predloženej práci som nechcel analyzovať ďalšie koncepty, ktoré sú s termínom Zjavenie úzko spojené: vieru a tradíciu, pretože by táto analýza presahovala rozsah diplomovej práce. Zjavenie je základná kategória, ktorá nám umožňuje, aby sme mohli hovoriť o Bohu, ktorý sa dáva poznať človeku. Dáva sa spoznávať, pretože chce, aby sme ho poznali. Vystupuje zo svojej skrytosti a nechá nás odhaľovať jeho tajomstvá prostredníctvom dialógu s nami. Tým sa Boh seba-zdeľuje človeku, alebo inak povedané seba-komunikuje tak, aby sme ho mohli prijať svojim životom. Toto základné chápanie Zjavenia nachádzame s rôznymi dôrazmi vyjadrené v dokumentoch posledných dvoch koncilov, ale práve dvaja analyzovaní jezuitský teológovia patria k autorom, ktorí základné koncilné tvrdenia, tak, ako ich nájdeme predovšetkým v encyklike Dei Verbum interpretovali a prehĺbili v rámci fundamentálnej teológie.

Dullesove dielo o histórii zjavení nám dáva jedinečný prehľad o ponímaní zjavenia naprieč celými dejinami, sústreďí sa na dejinné chápanie zjavenia a jeho vývoj. Poukazuje podľa môjho názoru na zaujímavú skutočnosť a to, že teológia sa v dejinách skutočne premieňa v prospech stále hlbšieho chápania základnej udalosti Zjavenia, pretože by bola inak mŕtva/umierajúca. Na jeho názore je vidieť ponímanie zjavenia ako stále sa vyvíjajúce. Za dôležité považujem aj jeho tvrdenie, že celá teológia podľa neho musí mať prvoradý záujem na skúmaní troch tajomstiev, a to je Trojica, Vtelenie a zbožštenie ľudských bytostí. Na túto jeho publikáciu o histórii zjavenia nadväzuje svojou publikáciou o modeloch zjavenia, v ktorej sa venuje i piatim modelov zjavenia dvadsiateho storočia. Pritom nielen popisuje jednotlivé modely, ale ponúka nám aj svoj názor na pozitíva a negatíva jednotlivých modelov. Vedľa tejto koncepcie modelov považujem za ďalší dôležitý prvok jeho teologického myslenia chápanie Zjavenia ako symbolickej formy komunikácie. Poukazuje na to, že zjavenie musí byť svojou povahou symbolické, pretože aj ľudská bytosť je symbolická. Podľa neho zjavenie a symbolický jazyk majú kľúčový štrukturálny vzťah.

Symbolickej komunikácii sa venuje aj O'Collins. V druhej časti diplomovej práce som pri O'Collinsovi analyzoval hlavne jeho tri zásadné diela, ktoré na seba v určitých aspektoch nadväzujú. Je dôležité poznamenať, že v jednotlivých publikáciách preberá celé pasáže z predchádzajúceho diela, niekedy rozšírené o nové poznatky. Myslím, že na tomto vývoji je dostatočne vidieť jeho posun v uvažovaní o zjavení. Najpodstatnejšie posun je vidieť, keď vo svojom poslednom diele celkom ruší svoj náhľad na všeobecné a zvláštne zjavenie a presúva celú časť do časti o mediátoroch zjavenia a uprednostňuje

nový termín „kozmicke zjavenie“, ktoré je podľa neho prístupné aj tam, „kde doteraz nezaznel hlas cirkvi“. Gerald O'Collins vo svojich dielach zmieňuje modely zjavenia, ale podľa neho sú tu predovšetkým dva, ktoré sa navzájom prestupujú, a to „výrokový“ a personálny. Poukazuje najmä na zjavenie ako dialóg, ktorý sa deje od osoby k osobe ako Ja – Ty stretnutie. Ako som sa pokúsil ukázať, pre O'Collinsa je tiež typický rastúci dôraz na spásnu funkciu zjavenia, ktorý nájdeme vo všetkých jeho hlavných dielach. Pokúsil som sa upozorniť v tejto časti aj na jeho rozdelenie zjavenia na základné, závislé a „eschatologické“. Týmto rozlíšením dal zjaveniu časový a logický rámec, ktorý umožňuje hovoriť o Zjavení ako o dovŕšenej seba-komunikácii Boha a súčasne nájsť hodnotu tradície a budúceho očakávaného dovŕšenia dejín.

V tretej časti diplomovej práce som sa venoval porovnaniu ponímania zjavenia medzi oboma teológmi. Na začiatku som považoval za dôležité vrátiť sa a poukázať na zmenu dôrazov vo formulácii Zjavenia na Prvom a Druhom vatikánskom koncile. V prvom vatikánskom koncile bol kladený viac dôraz na obsah zjavenia, v druhom vatikánskom koncile je dôraz na seba-zjavenie Boha a prijímanie zjavenia personalisticky, christologicky a dejinne orientovaný. V druhej časti tretej kapitoly sa venujem najskôr analýze ich definícií zjavenia a snažím sa odhaliť spoločné vlastnosti, ale i rozdiely. Ten najväčší rozdiel podľa mňa je v tom, že Dulles trvá na tom, že zjavenie je možné nájsť iba v náboženstvách, a to predovšetkým v biblických náboženstvách, avšak O'Collins venuje oveľa väčší priestor možnej prítomnosti zjavenia všade a pre všetkých ľudí, nielen pre tých, ktorí patria k náboženskej tradícii, ktorá sa odvoláva na dejinné zjavenie Boha.

Je však možné zhodnotiť, že sa zhodujú v dôraze na symbolický charakter zjavenia: zjavenie sa dáva a prenáša prostredníctvom symbolickej komunikácie. Keďže O'Collins sám neponúka žiadny model zjavenia, iba komentuje dva z Dullesových modelov, interpretoval som závery ich porovnania podľa práce Davida B. Glasowa. Domnievam sa, že O'Collinsove vnímanie modelov zjavenia je najbližšie k modelu zjavenia ako vnútornej skúsenosti a modelu nového uvedomenia.

To, že O'Collins ani Dulles neponúkajú žiadny vlastný nový model je podľa mňa vzhľadom na ich rozsiahlu teologickú prípravu na škodu. Domnievam sa, že sa obmedzili na definíciu existujúcich modelov, ale pritom mohli vytvoriť šiesty, „symbolický“ model. Podľa môjho názoru mohli obaja vytvorením vlastných modelov, prípadne jedného spoločného, posunúť teológiu zjavenia o trochu vpred. Na záver som v tejto časti diplomovej práce poukázal na recenzie, ktoré vytvorili obidvaja teológovia

na svoje diela. V týchto recenziách sa ukazuje, ako sami autori dosvedčujú, že majú podobné vnímanie zjavenia.

Myslím si, že predkladaná práca splnila svoj cieľ, a to nielen priblížiť život a dielo dvoch významných autorov, ale na analýze ich textov tiež ukázať, ktorým smerom obaja autori prehĺbili teológiu Zjavenia. Ako sme mohli vidieť, ich pozícia je pevne ukotvená v Druhom vatikánskom koncile a v magistériu katolíckej Cirkvi. Ich rozvíjanie konceptu Zjavenia a snaha o systematický pohľad na základné teologické témy z týchto dvoch jezuitských teológov urobili dve z najvýznamnejších postav fundamentálnej teológie druhej poloviny 20. a počiatku 21. storočia.

Zoznam použitých skratiek

DF – Dei Filius

DV – Dei Verbum

Zoznam literatúry

AMBROS, Pavel. Fundamentální pastorální teologie. 2. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2002. Pastorální teologie. ISBN 80-244-0419-2

BOUMA, David. Zjevení, víra, církev: teologické skici k úvodu do křesťanství. Ostrava: Moravapress, 2013. ISBN 978-80-87853-08-5

CAREY, Patrick W. Avery Cardinal Dulles, SJ: A Model Theologian, 1918-2008, Paulist Press; 1st edition (September 1, 2010), ISBN: 978-0809105717

ČERVENKOVÁ Denisa, Študijné materiály k predmetu Fundamentálna teológia rok 2017

DULLES, Avery. Revelation and the Quest for Unity. Washington, D.C.: Corpus Books, 1968

DULLES, Avery. Revelation Theolog: A History. New York: Herder & Herder, 1969

DULLES, Avery. The Craft of Theology: From Symbol to System. New York: Crossroad, 1992

DULLES, Avery. The New World of Faith. Huntington, Ind.: Our Sunday Visitor, 2000

DULLES, Avery. Models of revelation. Maryknoll, N.Y: Orbis Books, c1992. ISBN 978-0-88344-842-7

DULLES, Avery. To do theology: Think, pray, act. *Commonweal* [online]. 1994, 121(5), 20-21 [cit. 2020-05-27]. ISSN 00103330.

FRIES, Heinrich. *Fundamentální teologie*. Vídeň: Styria Verlag, 1985.

GENČÚROVÁ, Gabriela. Dejinný kontext a teologické otázky dogmatickej konštitúcie Prvého vatikánskeho koncilu Dei filius. *Verba Theologica* [online]. VERBUM - Catholic University in Ružomberok Press, 2017, XVI(1), 31-54 [cit. 2022-05-12]. ISSN 1336-1635

GLASOW, David B., Dizertačná práca, The Threefold Contribution of Gerald O'Collins's Fundamental Theology: Its Christocentric Outlook, Its Focus on the Resurrection And Its Groundwork for Ecumenism, The Catholic University of America, 2015,

JOEST, Wilfried. Fundamentální theologie: problémy základů a metody theologie. Vyd.1. Praha: OIKOYMENH, 2007. Sborníky, slovníky, učební texty. ISBN 978-80-7298-276-9

KING, Nicholas. Revelation: Towards a Christian Interpretation of God's Self-Revelation. By Gerald O'Collins. Pp. xiii, 229, Oxford University Press, 2016, \$36.46. *The Heythrop Journal* [online]. 2020, 61(6), 1019-1020 [cit. 2022-04-27]. ISSN 0018-1196. Dostupné z: doi:10.1111/heyj.13627

KIRMSE, Anne-Marie, CANARIS, Michael M., The legacy of Avery Cardinal Dulles, S.. : his words and his witness, Fordham University Press, 2011, ISBN: 978-0-8232-3960-3

LANG, Albert, Odilo Ivan ŠTAMPACH a Damián NĚMEC. Kristus vrchol zjevení: fundamentální teologie. Olomouc: Velehrad, 1993

LATOURELLE, René a Rino FISICHELLA. Dictionary of Fundamental Theology. New York: Crossroad, 1994. ISBN 0-8245-1395-9

LATOURELLE, Rene; O'COLLINS SJ, Gerald. Problems and Perspectives of Fundamental Theology. Paulist Press; Revised edition (1982) ISBN 9780809124664

LEVERING, Matthew, Engaging the Doctrine of Revelation: The Mediation of the Gospel through Church and Scripture, Baker Academic [cit. 2022-04-27], (November 11, 2014),

NEWMAN, Ja'akov and Gavri'el SIVAN. 1992. Judaism od A do Z: slovník pojmů a termínů. Praha: Sefer. Judaika ISBN 80-900895-3-4

NOBLE, Ivana. Po Božích stopách: teologie jako interpretace náboženské zkušenosti. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2004. Moderní česká teologie. ISBN 80-7325-053-5

O'COLLINS, Gerald. Revelation. Oxford Univ Press, 2016. ISBN 0198784201

O'COLLINS, Gerald. Fundamental theology. Wipf and Stock Publishers, 1981. ISBN 1579106765

O'COLLINS, Gerald. Rethinking Fundamental Theology. Oxford Univ Press, 2013. ISBN 978-0-19-967398-8

O'COLLINS, Gerald. Jesus: A Portrait. Darton, Longman and Todd Ltd, 2009. ISBN-10 0-232-527199-9

O'COLLINS, Gerald and KENNAN JONES, Michael. Jesus Our Priest. Oxford Univ Press, 2010. ISBN 978-0-19-957645-6

O'COLLINS, Gerald. Jesus Our Redeemer. Oxford Univ Press, 2007. ISBN 978-0-19-920313-0

O'COLLINS, Gerald. Christology. Baylor University Press, 2013. ISBN 978-1-4813-0256-2

O'COLLINS, Gerald. Salvation for All. Oxford Univ Press, 2008. ISBN 978-0-19-923889-7

O'COLLINS, Gerald. Tripersonal God. Paulist Press, 2014. ISBN 978-0-8091-4876-9

O'COLLINS, Gerald. Living Vatican II: the 21st council for the 21st century. Mahwah, N.J.: Paulist Press, 2006. ISBN 0-8091-4290-2

O'MALLEY, John W. Vatican II: official norms. America (New York, N.Y: 1909) [online]. New York: America Press, 2003, 188(11), 11-11 [cit. 2022-05-14]. ISSN 0002-7049.

PALAKUZHA, Jose George. Dizertačná práca, Understanding Tradition. Jesus Christ in the Writings of Gerald O'Collins. 2008, https://limo.libis.be/primo-explore/fulldisplay?docid=LIRIAS1877471&context=L&vid=Lirias&search_scope=Lirias&tab=default_tab&fromSitemap=1

PESCH, Otto Hermann a Karel FLOSS. Druhý vatikánský koncil 1962-1965: příprava - průběh - odkaz. Praha: Vyšehrad, 1996, 435 s. ISBN 80-7021-194-6,

PETROSILLO, Piero. Křesťanství od A do Z. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998. ISBN 80-7192-365-6

SCHATZ, Klaus, *Všeobecné koncily : ohniska církevních dějin*. Brno : Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2014. ISBN 978-80-7325-345-5

SHECTERLE, R. The Theology of Revelation of Avery Dulles 1980-1994: symbolic mediation, Roman Catholic studies, The Edwin Mellen Press, 1996. ISBN 0-7734-4248-0

SKALICKÝ, Karel. Dokumenty prvního vatikánského koncilu: pracovní překlad [online]. Praha: Krystal OP, 2006, [cit. 2022-05-08]

Systematická teologie I: římskokatolická perspektiva. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1996, s. 106, ISBN 80-85959-07-0.

ŠTĚCH František. Tu se jim otevřely oči (Zjevení, víra a církev v teologii kardinála Avery Dullese SJ). Refugium Velehrad-Roma, 2012. ISBN 9788074120930

TANZELLA-NITTI, Giuseppe, Teologia della Rivelazione. Religione e Rivelazione. 3. sv. Roma, Città Nuova 2018

WALDENFELS, Hans. Kontextová fundamentální teologie. Praha: Vyšehrad, 2000. Theologica. ISBN 80-7021-407-4

WICKS, Jared. Vatican II on Revelation—From behind the Scenes. Theological studies (Baltimore) [online]. London, England: SAGE Publications, 2010, 71(3), [cit. 2022-05-15]